

PUT BOŽANSKE LJUBAVI*

Sr. Chiara Giovanna Cremaschi osc.

I.

UVOD

„Put božanske Ljubavi“ je duhovna crta svojstvena našim Svecicama, koja se otkriva kada ih uspoređujemo jednu za drugom. Kod njih postoje neke konstante, koje možemo naći izraženijima do 1700. godine: stoljeća koje predstavlja posebna obilježja, jer se svojstveni elementi klarijanske duhovnosti miješaju s drugima, što ponekad otežava dokučiti svojstvenu crtu naših Svetica. Pomno i produbljeno čitanje vodi do prepoznavanja jedinstvenosti duhovne crte, unatoč osobnim razlikama, zbog snažne osobnosti ovih Božjih žena.

Mistika na ženski način

Prije svega, bitno je razjasniti da se nalazimo pred jednom *mističnom niti*. Naime, naše su Svetice mistikinja, premda imaju drugačije načine od onih velikih karmelskih mistikâ, na koje se obično misli kada se govori o mistici.

Neki znanstvenici, primjerice, pokušali su tumačiti naše Svetice iz 15. stoljeća na temelju svetog Ivana od Križa; to se čini prisilnim čitanjem. Dakle, nedvojbeno postoje neke konstante u duhovnome životu koje susrećemo kod onih koji su istinski kršćani i hoće slijediti Gospodina, jer se odnose na putovanje s Bogom, ali u navedenom slučaju mora se pribjeći prisiljavanju objektivnih podataka.

Izričaj „**put božanske Ljubavi**“ preuzet je iz *Sedam duhovnih oružja* svete Katarine Bolonjske¹. Pod „putem“ ne mislimo na put s različitim stupnjevima ili ljestvicama; „Put“ je Gospodin naš Isus Krist (usp. *Iv* 14,6; *OporKl* 5), na kojemu naše Svetice ostaju također kada dosegnu vrhunce mistike i, da bismo ih razumjeli, moramo gledati na njihovo stalno upućivanje na Gospodina.

Ono što one hoće provesti jest *evanđelje koje žive žene*: suočeni smo s potpuno ženskim načinom hoda prema Gospodinu. Danas je govor o ženi veoma prisutan u Crkvi; živa je duhovna struja žena koje zahtijevaju ulogu u njoj, a ima i katoličkih teologinja s njihovom osobitom crtom.

Majčinstvo, ne samo tjelesno, već življeno u stalnom stavu sebedarja, osebujni je element žene, do te mjere da, ako nije „majka“, nije žena. Događa se, naprotiv, da određeni zahtjevi današnjih žena nisu radi njihova vrednovanja i ispunjenoga života, već radi želje da budu poput muškarca. Tada žena nije više ona te izostaje sav njezin poseban i nezamjenjiv doprinos.

Važno je stoga da žena ima svoje mjesto u Crkvi upravo kao žena, odnosno da odgovara svim svojstvima koja su joj svojstvena. U Evanđelju nalazimo žene na grobu, na Uskrsno jutro. To je poziv žene: naviještati Uskrsnuće. Žena je pozvana da stigne prva, jer stiže prva

* Sa tečajeva održanih ovih godina mladima u formaciji u raznim Federacijama klarisa. Tekst, preuzet sa snimke, doradila je Autorica.

¹ U *Mistici Francescani*, vol. III, Editrici Francescane, Milano-Padova-S. Maria degli Angeli, 1999., 103-168, napose 147.

srcem; ona je ta koja donosi sigurnost vjere Apostolima. Danas u svijetu postoji posebna potreba za svjedočenjem žena, da smo doista žene u svemu što nas obilježava, kako bismo donijele navještaj koji polazi od srca, uključujući sve dimenzije života.

Gledajući naše Svetice, otkrivamo da su one cjelovite žene; nijedna od njih nikada nije htjela oponašati muškarce. One su potpuno ženstvene i takve ostaju, unatoč tomu što su živjele oblik samoprezira koji nadilazi svaki zamišljaj. Njihova je uistinu snažna ženstvenost, koja se očitovala s jednako jakim majčinskim osjećajem, nadasve prema sestrama. Predstavljaju veoma lijepe nijanse nježnosti i delikatnosti, a to je izvanredan plod njihova putovanja s Gospodinom. One Mu dolaze s posve ženskim značajkama.

Njihova je duhovnost **afektivnog** tipa, ne u sentimentalnom smislu nego jer uključuje sve najdublje dimenzije osobe. To je duhovnost utemeljena na Ljubavi i življena u dinamici *zaručništva*, koja je bitna za način potpunoga darivanja sebe. Posljedično, one duboko žive majčinstvo, koje je naglašeno kod svih, u načinu darivanja sebe sestrama i stavljanja sebe kao dar u Crkvi.

Činjenica da je to duhovnost koju žive žene, nosi sa sobom i poseban način hoda ka Gospodinu koji se ne temelji na teološkoj znanosti određene škole, nego na znanju vezanom uz pučku duhovnost. Iz ovoga ne smijemo zaključiti da one ne osjećaju i ne djeluju teološki! Naše Svetice, naime, *čine teologiju*, ali ju nisu učile iz priručnikâ. To je, međutim, istina sve do 18. stoljeća: stoljeća u kojemu se ponekad izražavaju manje spontano, pišući težim i manje neposrednim jezikom.

Govoreći o pučkoj religioznosti, ukazujemo na nešto istinski spontano, ali moramo imati na umu da su i naše Svetice pod utjecajem različitih kulturoloških uvjetovanosti, među kojima ne treba podcjenjivati upravo stanje žene.

Našim Svecama ne stvara problem trenutni mentalitet koji žene smatra nižima u odnosu na muškarca; možda se njime služe da bi se osjećale poniznijima. „Ja sam ženica“, piše blažena Baptista Varano!

Međutim, kod njih postoji velika svijest o dostojanstvu kršćanina, o tome da je svatko za dar primljen od Gospodina, za pripadnost Njemu. To se dostojanstvo zatim povećava činjenicom da su Kristove zaručnice. Stoga je u svakoj samoprezir popraćen dubokim poštovanjem prema sestrama, jer su Gospodinove zaručnice; na svaku sestru gleda se s onim poštovanjem koje se iskazuje onome tko istinski živi za Njega. Pogled vjere, naime, čini da prepoznamo istinsku veličinu koju je Bog stavio u svakoga od nas.

Živjeti kršćansku dimenziju čini naše Svetice ženama velike unutarnje slobode. Ne očekujmo, međutim, da ćemo u njima pronaći današnju problematiku o položaju žena. Konkretno, one se ne ponašaju kao osobe koje se osjećaju nižima, već su to žene veoma samouvjerenе i spontane, sposobne suprotstaviti se i muškarcima, čak i samim prelatima, kada su u pitanju temeljne vrijednosti. Ne govore nadugačko o slobodi, ali sloboda blista u njihovim spisima.

Povijesno razdoblje

Moramo zatim imati na umu utjecaj različitih povijesnih razdoblja u kojima su živjele naše Svetice, jer razdoblje koje razmatramo obuhvaća veoma širok vremenski raspon.

Počnimo s 13. stoljećem. Jedini spisi koji su preživjeli iz toga razdoblja jesu *Pisma svete Klare* svetoj Janji Praškoj.

Važno je imati na umu jednu činjenicu: u srednjem vijeku, vremenu u kojemu su živjeli Franjo i Klara, počinje se događati odmak od liturgije; ljudi više ne sudjeluju prisno u liturgijskom životu, jer većina ne zna latinski i ne razumije svetu Misu. Tako je rođena pučka pobožnost (*devotio moderna*), koja je odvojena od liturgijskoga slavlja.

No, kada govorimo o Franji i Klari, moramo pomno razlučiti neporecive utjecaje toga novog mentaliteta i njihovo pripadanje u izvjesnom smislu „starima“, jer liturgija ostaje temeljem njihove duhovnosti.

Ali i naše Svetice, osobito u 15. stoljeću, unatoč tome što su oblikovane u pučkoj religioznosti, slavljenjem liturgije Crkve oslobađaju se od pobožnih oblika, koji se u njihovoj duhovnosti nalaze u veoma ograničenoj mjeri. No, katkad se susreću i netočna tumačenja, kao kada se, u odnosu na euharistijsko slavlje, naglasak više stavlja na Prikazanje nego na sve što slijedi.

Mogli bismo navesti nekoliko primjera: od Katarine Bolonjske (1413.-1463.), koja ima duhovni život posve usredotočen na liturgiju, do Marije Anđele Astorch (1592.-1665.), koja je mistikinja Brevijara.

To kasnije neće biti baš tako. U 17. stoljeću, naime, razumijevanje liturgije je oskudno; sveta Pričest se obično prima izvan euharistijskoga slavlja. Pa ipak, kod Veronike Giuliani sva se mistična očitovanja zbivaju tijekom Mise i liturgijskih blagdana, osobito na dan Uskrsa, a sam joj Gospodin tumači teološki i duhovni smisao Euharistije.

Drugi važan element, koji utječe na naše Svetice, jest **propovijedanje**: mnogo su vezane uz ono što čuju. To se odnosi već na Sveti Damjan, u Klarino vrijeme, ali posebno vrijedi za razdoblje Opservancije, u kojemu je propovijedanje imalo značajan utjecaj zbog osobnosti velikih pučkih propovjednika; a također i u kasnijim razdobljima, kada su homilije, koliko god bile daleko od franjevačke crte, snažno utjecale na opći mentalitet. U 18. stoljeću, primjerice, u kojemu je naglasak bio prije svega na „posljednjim stvarima“, Magdalena Martinengo je, na početku svoga samostanskoga puta, toliko uplašena propovijedi o paklu da se razboljela!

Drugi čimbenik koji treba imati na umu jest društvena uvjetovanost, zbog značajki društva u kojemu žive naše Svetice, koje je strukturirano na određeni način, s hijerarhijom, s prisutnošću plemstva i manje ili više velikog dvora. Sve to često nalazimo opisano u njihovim viđenjima; čak su i korištene riječi svojstvene dvoru.

Također postoji veoma izražena podjela na klase i važno je to imati na umu kako bismo dublje razumjeli izbor koji su mnoge od njih učinile. Gotovo sve su potjecale iz plemićkih ili bogatih obitelji, te je postati Siromašnom sestrom, osobito kapucinkom, značilo svrstati se u kategoriju onih koji ne vrijede ništa.

Način života samostana bio je zapravo život ljudi koji nemaju ništa, a to sa sobom nosi i posebnu predodžbu o skromnosti i služenju. Poslovi u samostanima bili su veoma teški. Jasno je dakle da su naše Svetice napravile pravi društveni skok. Kada se opisuje poniznost gestâ i načina djelovanja, zapravo je riječ o spuštanju do zadnje razine.

Drugi važan element koji treba imati na umu jest njihova predodžba o **tijelu**, vezana uz mentalitet vremena koji je uvjetovan određenim dualizmom, pri čemu se tijelo promatra na negativan način. Snažno je naglašena razlika između duše i tijela; ne da se na tijelo gleda kao na neprijatelja duše (ovaj se govor pojavljuje tek u 18. stoljeću), nego se uvijek smatra nečim što treba podvrgnuti. Katarina ga čak naziva i „strvina“!

Tema čovjeka kao „hrama Duha Svetoga“ (usp. *1 Kor 6,19*) prisutna je, ali prema 18. stoljeću dualizam duša-tijelo sve je više naglašen. Nadalje, kada naše Svetice dalje razlikuju „dušu“ i „duh“, potrebno je iz konteksta njihova govora razumjeti što žele reći. Veoma često

kada govore o duši ne misle samo na njezinu različitost od tijela, već ukazuju na viši dio, intimnije sjedinjen s Bogom. Govore također o duhu u Pavlovom trostrukom razlikovanju, pa ponekad postaje teško razumjeti te pojmove prema njihovoj duhovnosti, a ne prema našoj.

Razvoj duhovnosti u raznim povijesnim razdobljima

1. Duhovnost srednjega vijeka ima ona obilježja koja nalazimo kod Franje i Klare, kod Janje Praške, ali i kod svete Kolete, unatoč tome što je živjela u 15. stoljeću (treba imati na umu da smo u Francuskoj u tom razdoblju još uvijek u punom srednjem vijeku i kategorije kojima je predstavljena hagiografija svete Kolete to odražavaju).

2. U 15. stoljeću dolazi do procvata renesanse u Italiji. Za razumijevanje naših Svetica toga doba bitna je povijesna zbilja, jer među njima ima nekoliko humanistkinja. Sveta Katarina Bolonjska, primjerice, također pripada talijanskoj književnosti; primila je svojstveno humanističko obrazovanje, budući da je odrasla na dvoru Esteovih. Baptista Varano također je rođena u sredini prožetoj humanizmom. Ovo se u najvećoj mjeri odnosi na njemačku klarisu, koja je poznata humanistkinja: Karitas Pirckheimer (1467.-1532.).

3. Zatim dolazi barok, koji je doba s velikim kontrastima trijumfalizma i bijede; čak i u vjerskoj pobožnosti postoji velika dramatizacija. Sveta Veronika Giuliani svojstvena je predstavница baroka i njezin način življenja pokore to odražava.

4. Stoljeće 18. bilo je doba prosvjetiteljstva, ali je, na religioznom polju, poznavalo i jansenističku strogost. Postoji rigidniji način shvaćanja odnosa s Bogom. U tom vremenu franjevačka duhovnost poprima boje drugih duhovnih tendencija, stoga je teško pronaći čisto franjevačkog predstavnika. Rado se čitaju rasprave o duhovnome životu, osobito karmelićana i isusovaca, a gotovo sve naše Svetice toga doba crpe iz različitih izvora. Iznimka je Klara Izabela Gherzi (1742.-1800.), koja se smješta na najčišću klarijansku crtu.

5. Stoljeće 19., vrijeme katoličke obnove nakon Francuske revolucije, obilježeno je izjednačavanjem duhovnosti, a u samostanima se živi prema općoj shemi, usredotočenoj na poštivanje svake pojedinosti pravila i na umnažanje pobožnosti, s devetnicama, trodnevnica i mnogo usmene molitve. Stoga su mistikinje rijetke u tom razdoblju, koje nas vodi neposredno do duhovnosti prije II. vatikanskog sabora.

Sestre spisateljice

Još jedna temeljna stvar koju valja imati na umu jest činjenica da su naše Svetice, o kojima možemo govoriti, spisateljice, odnosno osobe koje su uglavnom pisale po nalogu ispovjednika, osobito počevši od 16. stoljeća. Zapravo, u 15. stoljeću Katarina Bolonjska je pisala iz unutarnjeg poticaja, kao i Baptista Varano, čak iako je njezin posljednji spis, *Raspravu o čistoći srca*, od nje tražio „moj časni otac“, ali za vlastitu duhovnu korist, a ne da joj naredi.

To je, uglavnom, nešto što nije napisano da se širi. To su doista duboka iskustva, sastavljena za voditelja vlastite savjesti, stoga u potpunoj istini, čak i ako ponekad postoji neka uvjetovanost: primjerice, ispovjednik je zabranio svetoj Veroniki govoriti o svojim grijesima, naredivši joj da izvješćuje samo o Gospodinovim darovima.

Naše Svetice spisateljice znaju latinski. Iznimka je Veronika Giuliani, koja pri ulasku u samostan jedva da je znala čitati i pisati, stoga slabo poznaje Sveto pismo, ali rečenice koje su joj jasne i pogađaju je, duboko su u njoj pounutrašnjene.

Naše Svetice su jako „pavlovske“, odnosno poznaju i vole svetoga Pavla. A također su obdarene pjesničkom notom, što je značajka mistike.

Osim *Svetoga pisma*, izvora koje uočavamo u njihovim spisima nema mnogo. Poznaju neke odlomke crkvenih Otaca koji se čuju u liturgiji, spise svetoga Bonaventure, osobito *De triplici via* i *Lignum vitae*; neke su se približile Dunsu Skotu, poput blažene Julije iz Milana. Naše Svetice iz 15. stoljeća osjećaju se u skladu s Jacoponeom da Todijem; Varano također spominje Umberta Kazalskog. U 17.-18. stoljeću čitale su se rasprave o molitvi, koje smo već spomenuli.

Postoji zatim veza između jedne i druge naše Svetice. Blažena Baptista, naime, sluša u blagovaonici u Urbinu čitanje *Sedam duhovnih oružja* svete Katarine, koja je poznata kao učiteljica duhovnoga života kroz cijelo 16. stoljeće i dalje, sve do vremena blažene Magdalene Martinengo.

Na mnoge naše Svetice morali su imati kulturni i duhovni utjecaj također i ispovjednici; ne smijemo zaboraviti, naime, da je duhovno najprisniji odnos, koji im je bio dan, imao ispovjednika kao sugovornika.

Na kraju možemo reći da njihovo znanje općenito više proizlazi iz propovijedanja nego iz čitanja, s izuzetkom 18. stoljeća.

I. DAR KOJI SILAZI S VISINE

Poziv ima izvor i početak u Bogu: to je veoma važna činjenica. Kod naših Svetica ulasku u samostan uvijek prethodi mistično iskustvo: to je susret s Gospodinom koji vrlo brzo potresa cijeli život; iznimka je Klara Izabela Fornari, koja ima posebnu povijest.

Ljubav je ona koja dolazi prva, prije našega izbora koji postaje tek posljedicom primljene Ljubavi, bivajući zahvaćeni od Gospodina. Ljubav nas je pretekla! Ponekad je pomalo teško ju otkriti, ali to je istinito i u našoj povijesti. Ako nije bilo iskustva Njega, nedostaje temelj, jer naš oblik života nema drugog smisla osim onoga da nas je On zahvatio.

Predodžbu o toj Ljubavi koja prethodi daje nam *Zrcalo prosvjetljenja*, koje je napisala Iluminata Bembo: kod svete Katarine Bolonjske doista se otkriva što znači pripadati Gospodinu. Katarina priznaje da je dar „silazni“, jer sve dolazi od Gospodina i naš život nije ništa drugo nego odgovor na to da nas On uvijek prvi ljubi.

„Reče gotovo pjevajući:

'Zaručnice, što tražiš od mene?

Divi se velikoj stvari,
razmišljajući o razmjenu
na koju me ljubav natjera.

Moleći se pitaj me
jesam li van sebe;
prema tebi, kao lud,
ljubav me tjera da patim.

Zato ne odgađaj više,
da mi sebe ne uzvratiš;

kako dajem ja, uzmi,
a meni daj svoje srce.

Zaljubljen sam u tebe,
zaručnice koju toliko ljubim;
hajde, trči, toliko žudim
biti u srodstvu s tobom².

Riječi su to koje pokazuju kako ljubav Gospodnja zahvaća i traži uzvraćanje. „Trčati k Njemu“ izražava smisao ići prema Gospodinu, to je odgovor na ljubav koja prethodi. Kada smo Kristom zahvaćeni (usp. *Fil* 3,12), otkrivamo da nas On ljubi, da smo u Njemu. Naš je pogled na Zaručniku.

Zaručništvo je veoma prisutno kod naših Svetica, jer je njihov odnos sveobuhvatan. Gledajući Zaručnika, Katarina govori o sjaju, slavi i ljepoti i često koristi izričaje slične onima svete Klare, kao: „sjaj slave“ (usp. *3PJa* 12). Katarina ne poznaje Klarina *Pisma*, ali joj je veoma bliska Majčina *Oporuka* te nam se čini da smijemo reći da ju dobro poznaje.

Naše Svetice pjevaju o Zaručnikovoj ljepoti, ljepoti koja se snizuje sve do nas: on je Zaručnik koji je „sav ljubav“. Veronika to često kaže:

„Dođite, sva stvorenja; dođite k Ljubavi, k Zaručniku, k Raspetomu! [...] On je sav ljubav!“³

Kontempliranje Zaručnika nosi sa sobom želju da ga se vidi. Kamila Baptista u *Raspravi o čistoći srca* kaže upravo to, govoreći o čistoći uma potrebnoj za uživanje Boga:

„O milostivi Isuse, što traži od Tebe duša zaljubljena u Tebe, ako ne Tebe, zaručnika svoga preslatkoga i preljubljenoga? Što traži duša, koja čezne za ljubavlju, ako ne tvoje svete poljupce i tvoje svete zagrljaje, tvoju čast i spasenje tvojih duša? I ako traži nešto drugo, kako može reći da Te ljubi, o milostivi Isuse?“⁴

Ta veza uvijek raste: što se više sjedinjuje s Kristom, to se više ljubi ono što On ljubi, a On hoće spasenje duša. Ako ne osjećamo tu snagu u sebi, tu čežnju, znači da još nismo prodrli u Gospodinovu ljubav.

Ne može biti druge želje osim Njega. Inače to znači da nas Gospodin nije zahvatio, jer ništa drugo ne daje smisao našem životu osim On. Iskustvo Boga vodi nas da ga tražimo uvijek više:

„Ona laže ako kaže da ima čisto srce, priznajući da joj je veoma strana tvoja ljubav. Ali ti, dakle, razboritiji, čuvaj se kvasca zloće farizeja, čuvaj se besprijekornim od površnosti religioznih ljudi koji varaju svoje vlastite duše i traže samo svoju udobnost i dobrobit, a ne ono što je Isusa Krista“⁵.

1. Raspeti

Želja za njim je potpuna i sveobuhvatna: potrebno je da obuzme sve. Zbog toga je u središtu govora pogled uprt u *Raspetoga*. Mi Siromašne sestre rođene smo iz kontemplacije Raspetoga. U svojoj *Oporuci* Klara kaže: blaženi otac naš Franjo, „primivši pohod Gospodnji

² ILLUMINATA BEMBO, *Specchio di Illuminazione*, Ed. Clarisse „Corpus Domini“, Ferrara 1975, 9-10.

³ VERONICA GIULIANI, *Un tesoro nascosto. Diario*, Città di Castello 1982, *passim*.

⁴ CAMILLA BATTISTA DA VARANO, *Trattato della purità del cuore*, u *Opere*, Ed. Francescane, Jesi 1958, 224.

⁵ *Ivi* 225.

u kojemu bijaše opijen nebeskom utjehom, osjeti odlučni poticaj da posve napusti svijet“ (*OporKl* 10-11).

Raspeti Svetoga Damjana, koji je kontemplirala Majka Siromašnih sestara, jest *Uskrsli raspeti*. Raspeti naših Svetica je Živi, Uskrsli, ali pozvane smo slijediti ga na križnome putu.

Sjećanje na Muku, na kojoj je usredotočena naša duhovnost, središnji je element njihove mistike. U potvrdu toga pogledajmo što sveta Katarina kaže u *Sedam duhovnih oružja*:

„Četvrto oružje je sjećanje na preslavno hodočašće onog neokaljanog Jaganjca Krista Isusa, a iznad svega na njegovu presvetu smrt i muku, noseći uvijek pred očima razuma prisutnost njegovog prečistog i djevičanskog čovještva“⁶.

Ovo četvrto oružje je središnje: riječ je o sjećanju, imati stalno pred očima Isusovo „hodočašće“, stoga njegov cijeli zemaljski život, cijelo Evandjelje, usredotočujući se na njegovu smrt i muku. Katarina kaže najprije „smrt“, zatim „muka“, jer je smrt vrhunac. Pozvane smo stalno živjeti sjedinjene s Kristovom smrću, a Muka je ono što ju priprema.

„Noseći uvijek pred oči razuma“: to je unutarne oko, oko srca, pogled unutra, u dubinu. Stoga je uvijek pred očima Isusovo „čovještvo“: središnji element kod naših Svetica, koje ga nikada ne zanemaruju. Uvijek se ide k njemu po njegovu **čovještvu**, jer Krist je pravi Bog i pravi Čovjek. Njihov je pogled na otajstvo potpuni: držati ga uvijek pred očima znači učiniti život molitvom. Moliti uvijek osnovni je stav za sve.

Katarina kaže da je ovo četvrto oružje „izvrstan lijek“ u borbama: borbe duha pobjeđuju se pogledom uprtim u Krista Raspetoga, a ne ljudskim razmišljanjem.

„Bez njega nećemo izvojevati pobjedu nad našim neprijateljima. A bilo koje drugo oružje ne bi bilo od velike koristi bez ovoga, koje nadmašuje sva druga.

O preslavna muko i lijeku za sve naše rane! O najvjernija majko, koja vodiš svoju djecu k Ocu nebeskom! O pravo i slatko utočište u svim nedaćama! O hraniteljice koja održavaš, koja vodiš male umove do najvišeg savršenstva! O zrcalo sjajno, koje prosvjetljuješ one koji te gledaju i sastavljaš njihove nedostatke! O neprobojni štite, koji najotmjerenije braniš one koji se iza tebe kriju! O sočna mano, puna svake slasti, ti si ta koja štitiš svoje ljubitelje od svakog smrtonosnog otrova! O uzvišene ljestve, koje uzdižu do beskrajnih dobara one koji pružaju svoj let iznad tebe [...].

Stoga se u njoj, predrage i najsrdačnije sestre, neumorno vježbajte, ogledajući se u njezinom blistavom sjaju, kako biste po njoj sačuvale ljepotu svojih duša. I uistinu Muka je ona najmudrija učiteljica koja će vas, preljubljene novakinje, dovesti do ljepote svih kreposti i po njoj ćete stići do pobjedničke palme. Na slavu Kristovu. Amen“⁷.

Isti govor nalazimo kod blažene Baptiste:

„Sjećanje na Kristovu muku je poput škrinje nebeskih blaga, vrata koja daju ulaz da se uniđe i kuša slavni Isus i savršena učiteljica svih duhovnih umijeća, 'neiscrpni izvor žive vode' [*Pj* 4,15], najdublji zdenac Božjih tajni. Blažen onaj tko ga ima, jer to je vjerojatni znak predodređenosti, po kojemu su svi njegovi ljubitelji zapisani u knjizi života. O slatki spomene, koji činiš da teku one slatke suze ljubavi, kojima pokrećeš nutrinu i korijenje srca svojom slatkoćom“⁸.

⁶ CATERINA DA BOLOGNA, *Le sette armi spirituali*, u *Mistici...*, vol. III, 110.

⁷ *Ivi* 110-111.

⁸ CAMILLA BATTISTA DA VARANO, *Trattato...*, u *Opere...*, 248.

Baptista dobro poznaje te suze. Za nju je sve počelo s jednom „suzicom“; njezino je iskustvo bilo da ulazi sve više u ovo otajstvo počevši od jedne suze. Ali važno je da suze dolaze iz srca, štoviše, da je to srce koje oplakuje Muku Gospodnju; moraju to biti suze ljubavi. Ljubav je ta koja odgovara, koja osjeća duboku želju da *supati* s Njim. Zatim je tu žed za „**podnošenjem boli**“, koja se rađa iz sućuti pune ljubavi prema Muci Gospodnjoj.

„[...] i donosi nebrojene urese duši! A tko god ne vjeruje u to, neka se postavi da malo pokuša i iskustvom će otkriti da to sjećanje nadilazi sva djela koja čovjek može učiniti u ovome životu svojim umom. Tko god dakle hoće biti slobodan od svih neugodnosti i imati znak buduće slave i blaženstva, koliko se može imati u ovome životu, neka nastoji imati ovo slatko sjećanje na Kristovu Muku, kao što je imao Pavao apostol, koji je stalno nosio stigme ove Muke u svome tijelu, stoga ne čudi što se usudio reći: 'Uvjeren sam da me ni smrt ni život, ni pogibelj na svijetu neće rastaviti od ljubavi moga Gospodina'”⁹.

Pogledajmo stranicu iz *Ogledala prosvjetljenja*, u kojoj nam Katarina govori o neizrecivoj ljubavi koja se otkriva u križu:

„Morate u sebi upoznati veliku Božju dobrotu i neizrecivu ljubav koja nas je nosila i nosi, koju nam je njegova ljubav očitovala po Riječi, njegovom Jedinorođenom Sinu; a ta slatka i ljubezna Riječ to je pokazala po svojoj predragocjenoj Krvi, čije smo mi posude; i mi smo kamen na koji je pričvršćen stijeg presvetoga Križa: međutim, sestre moje, nema križa niti čavla koji bi bio dovoljan da zadrži pribijenom božansku Riječ, da nije bilo ljubavi”¹⁰.

Božja se ljubav očituje u Sinu. Po pozivu je drvo križa zasađeno u našim srcima, pozvane smo živjeti od toga. Što je Isusa dovelo na križ? Samo ljubav. Slične izričaje uobičajeno nalazimo kod naših Svetica: vidi Isusa na križu i naći ćeš samo ljubav! To uključuje da se od nas traži da u sebi imamo iste njegove osjećaje (usp. *Fil* 2,5).

Poslušajmo sada sestru Valeriju Campanazzi (oko 1500.-1577.), klarisu iz Bologne koja je živjela stoljeće nakon Katarine:

„Ponekad mi je duša bila privučena tolikom ljubavi tim preslatkim zagrljajima Raspetoga, i kao pijana sisala je te rane s tolikom žarkom željom da uđe u njih, ili da izvuče Srce ovoga Krista da bude jedno srce i jedna duša, sjedinjeni zajedno, i opijem se tom predragocjenom krvlju, i ujedno prosim milost da ga ljubim”¹¹.

„Privučena tolikom ljubavi“: naša je duhovnost afektivna, odnosno, to je odlazak Gospodinu sa svime što jesmo, polazeći od srca shvaćenog u biblijskom smislu kao središta čovjeka i sjedišta volje. Veoma je važna činjenica za razumijevanje naših Svetica: one idu Gospodinu cijelim svojim bićem, ne samo glavom. Stoga je njihovo mistično iskustvo afektivno. Sveti Bonaventura također govori o osjećajima srca: vođeni smo do sjedinjenja zaručničke prirode koja, upravo zato što je sveobuhvatna, obuhvaća cijelu osobu.

„I kao pijana sisala je te rane“: kod svih naših Svetica spominju se Gospodinove *rane*, osobito *rana na boku*, u koju se mora unići. To je tako snažan prodor ljubavi u Kristove osjećaje da to postaje mističnim iskustvom. Nije to ekstatični, vanjski pogled, već je to želja za usklađenošću, jer se rane ne vide samo kao vanjski znakovi boli, već kao simbol ljubavi kojom se Gospodin daruje.

⁹ *Ib.*

¹⁰ ILLUMINATA BEMBO, *Specchio...*, 8.

¹¹ *Libro delle rivelazioni della Madre suor Valeria Campanazzi*, u *Temi spirituali dagli Scritti del Secondo Ordine Francescano*, priredila Sr. C.A. LAINATI, S. Maria degli Angeli-Assisi 1970, vol. II, 1009.

„Opijem se tom predragocjenom krvlju“: to je jezik koji nalazimo već kod franjevačkih mistika od 13.-14. stoljeća.

Kao što vidimo, cijeli se govor rađa iz ljubavi, ali završava sa sviješću da nismo sposobni ljubiti Gospodina, jer ljubav je dar i treba ju moliti kao milost. Dalje nastavlja:

„Sigurno je Sin Božji u svojoj presvetoj mucii bio učinio svu ljubav, napustivši samoga sebe sav se preobrazio u ljudski naraštaj, sa željom da sve svoje vjernike opere i opije svojom predragocjenom krvlju“¹².

Eto što je shvatila sestra Valerija Campanazzi ostajući u Kristovu boku!

Jedna druga značajka kontemplacije Krista raspetoga je *grliti njegove noge*. Blažena Baptista imala je ovo iskustvo nekoliko mjeseci. Ova gesta izražava snažan osjećaj pripadnosti: grliti noge izrazito je ženstveni način izručivanja sebe; obuhvaća sliku podložnosti u najljepšem smislu. To je kao da kažeš: Potpuno sam tvoja, Gospodine. Tebi pripadam bespridržajno! Izražava veoma intenzivnu i sveobuhvatnu ljubav.

Govor o Raspetome vodi nas do *golotinje* križa, odnosno do zagrljaja križa u njegovoj golotinji, jer križ je križ. S druge strane, tema rana kod naših je Svetica povezana sa stigmama svetoga Oca Franje. To je očito kod blažene Julije iz Milana, za koju sva mistična kontemplacija izvire iz liturgijske godine:

„Na dan svetoga Franje shvatila sam da ga je Krist razapeo sebi sličnog, kako je drugdje zapisano, i nije ga ranio svojim ranama od čavala u drugim udovima osim u njegovim sličnim sebi, da bi ga više suobličio sebi... I prije nego što mu je ranio tijelo, ranio ga je u srce, zatim u tijelo kao da je bio na križu poput njega, i htio je da on bude zastava i stijeg križa, koji će ga nositi u svome umu i u tijelu i još je nosio taj znak na čelu, kako je napisano: *Crucis signum thau littera fronti Francisci scribitur*, jer čelo predstavlja ostale udove, ako su umrtvljeni. [...] Tako njegovo stado, stavljeno pod spomenuti stijeg, treba oponašati glavu na putu Raspetoga, neprestano se vježbajući razmatranjem i djelima i tjeskobnim željama da slijedi svoga pastira, kao što su činili na početku njegova Pravila“¹³.

Počujmo sada svetu Eustohiju Calafato:

„Ljubavi moja, ili me odvedi iz ovoga života ili mi daj rane, jer nikako ne mogu ovako živjeti; jer si ti umro za mene s tolikim bolovima, ne vrijedim bez tebe. O ljubavi slatka, usliši me ti koji si moj jedini Gospodin i ljubav“¹⁴.

Budimo pozorne na ove izričaje koje i mi izgovaramo, ali koji moraju odgovarati punoj stvarnosti nas samih: On mora biti jedini Gospodin i Ljubav! Ne smije postojati ništa drugo; ako imamo nekog drugog, sve je uzalud. Ali da vidimo što slijedi:

„Ti si moja želja, moja utjeha, moja radost, moje utočište, moje očekivanje; i samo u tebi je moja nada i sve moje dobro.

O preslatki moj Gospodine, djelo sam tvojih ruku i tvoje stvorenje; tjeskoba tvojih znojenja, neprocjenjiva cijena tvoje krvi. Sagriješih i pogriješih, i radih protiv tvoje volje, premoćni Kralju; ali običavao si liječiti grješnike. Usliši me, slatka ljubavi moja, jer si rekao: 'Što zamolite u moje ime, dat će vam se'.

U toj vjeri te molim, ne možeš uzmanjkati...“¹⁵.

¹² Isto 1010.

¹³ *Revellazioni della B. Caterina alla B. Giulia da Milano*, u *Temi spirituali...*, vol. II, 885-886.

¹⁴ Sestra JACOPA POLLICINO, *La Leggenda della Beata Eustochia da Messina*, u *Temi spirituali...*, vol. II, 1015.

Časna sestra Klara Izabela Fornari koristi veoma razrađene izričaje, uvjetovane činjenicom da piše ispovjedniku, koji je morao biti veoma kulturna osoba; naprotiv, u sačuvanim fragmentima je spontanija. Ovdje govori o raspetome Kristu:

„Oh, kako je to uvijek snažan predmet za dušu, kako bi u potpunosti pripadala Isusu, promatrala Isusa raspetoga, da tako kažem, gladnoga da trpi za nas, žednoga da prospe sve dragocjene rubine kapi svoje klanjanja dostojne krvi za naše vječno spasenje! Vidjeti ga krajnje željnog rana, neobjašnjivo željnog sramote!“¹⁶

Ovu posljednju rečenicu treba razumjeti: je li istina da je Isus želio rane? Kod Izabele, kao i kod svih naših Svetica, postoji velika žeđ za suobličenjem koja je ponekad sjedinjena s intenzivnom tjelesnom pokorom. Ali kada se shvati da se suobličenost odvija na dubljoj razini, teško je reći da je Isus želio rane; Isus nam je htio dati svoju ljubav, stoga je na sebe uzeo patnju koju su mu prije svega nanijeli ljudi.

Zatim navodi Gospodinove riječi: „Svom sam dušom čeznuo ovu pashu blagovati s vama“ (*Lk 22,15*) i primjenjuje ih na želju za ranama, makar nam se to činilo neobičnim, jer želja za blagovanjem ove Pashe za Gospodina znači da će dati svoj život za nas. Izabela, naime, nastavlja:

„Najdragocjenije što se može pojaviti pred očima Vječnoga Oca je dopustiti da te ljubav razapne, kao što je Isus bio iz ljubavi razapet na Kalvariji pred očima cijeloga svijeta“¹⁷.

Ovo je smisao govora: prepustiti se „da te ljubav razapne“; Ljubav razapinje, jer vodi do suobličenja sa Zaručnikom: Zaručnik je na križu, dakle Ljubav vodi na križ.

2. Kristovo Srce

Govor o Kristovu *srcu* usko je povezan s razmatranjem Muke Gospodnje, to je pogled na neizmjernu ljubav koju je Gospodin imao prema nama dajući svoj život.

Blažena Baptista neprestano govori o srcu Isusovu i kaže da ulazi u „pregorko more“ boli Kristova srca. Istu raspravu *Duševne boli* treba promatrati kao poniranje u Kristovo srce: pod duševnom boli ona zapravo misli na unutarnju patnju srca.

Shvaćamo dakle da se kontemplacija muke Kristove ne zaustavlja samo na vanjskim vidicima, već je to duboko prodiranje u Kristove osjećaje, čija patnja doseže svoj vrhunac zbog nezahvalnosti stvorenja, jednog od najvećih grijeha u našem odnosu prema Gospodinu. Blažena Baptista započinje raspravu ovom molitvom:

„O moj Gospodine, molim te da me uvedeš u tu najsvetiju svadbenu odaju svojih duševnih boli. Utopi me u tom pregorkom moru jer ondje čeznem umrijeti, slatki živote i ljubavi moja, ugađajući tebi. Reci mi Isuse, nado moja: kolika je bila bol tog tvog tjeskobnog srca? A blaženi joj Isus reče: 'Znaš li kolika je bila moja bol? Koliko je velika bila ljubav koju sam donio stvorenju‘“¹⁸.

¹⁵ *Ib.*

¹⁶ Sestra CHIARA ISABELLA FORNARI, *Quis credidit auditui nostro et brachium Domini cui revelatum est? Mihi autem absit gloriari nisi in cruce D.N.J.C. per quem mihi mundus crucifixus est et ego mundo* (ms.), u *Temispirituali...*, vol. II, 1020.

¹⁷ *Isto* 1021.

¹⁸ CAMILLA BATTISTA DA VARANO, *I dolori mentali di Gesù nella sua Passione*, u *Opere...*, 147.

Čujemo odjek Trećeg razmatranja o ranama svetoga Franje, u kojemu čitamo da je Svetac htio u sebi kušati svu ljubav i svu bol Krista u Muci. Kod naših Svetica postoji ista želja da se pronikne u bol Isusova srca.

Varano jako dobro poznaje ovo Srce; od samoga početka to je mjesto u koje uranja. U svojoj *Autobiografiji* prisjeća se posebnog dara koji joj je Gospodin dao dok je još bila u svijetu te govori kako je htjela ući u Kristovo srce:

„Sve vrijeme svoje molitve posvetila sam razmišljanju o mucu Kristovoj i nisam htjela više razmatrati niti misliti što drugo; i uložila sam sav napor svoga uma da uđem u pregorko more duševnih boli Srca Isusova i da se tu, kad bih mogla, utopim. Evo, nije ni čudo ako mi dođe ući u tvoje srce, o dobri Isuse, jer u prošlosti si mi pokazao da je u njemu zapisano moje ime zlatnim slovima. Oh, kako su lijepo izgledala u tvom purpurnom srcu velika i drevna zlatna slova: *Ego te diligo Camillam!* A sve si mi to pokazao, dobri Isuse, jer sam se jako iznenadila što si me toliko ljubio“¹⁹.

Postoji čuđenje i udivljenje da smo ljubljeni ni zbog čega, ili bolje rečeno, samo iz ljubavi, a ne zbog naših zasluga. Što dalje idemo, to više otkrivamo svoju bijedu: naše je ime zapisano u srcu Kristovu, jer svaka je od nas predmet njegove ljubavi. Da je svaka od nas bila jedina osoba na zemlji, Gospodin bi umro također samo za nas. Kristova ljubav je osobna, za svaku osobu.

Mistični fenomen imena zapisanog u srcu Kristovu vraća se i kod drugih naših Svetica. Govor o srcu ima veoma širok horizont.

Varano ga usredotočuje na ulazak u more boli i ljubavi Gospodina u mucu, uključujući se u franjevačku žilu kucavicu koja potječe od svetoga Bonaventure, ali izražavajući se na veoma osoban način. Prodiranje sve više i više u Kristovo srce čini kod Baptiste najvišu točku razmatranja Muke i ona ga izražava veoma jednostavnim potezima. Ona tako doseže vrhunac spoznaje, pokazujući da se Kristova muka ima sve više živjeti iznutra; njezina kontemplacija je spoznaja tajni Kristova srca kako bismo se suobličili Njemu.

Nešto o srcu Isusovu ima već kod Katarine Bolonjske. Illuminata Bembo navodi jednu njezinu pjesmu koja kaže:

„Vidi i kušaj iz slatkog izvora
koji s desne strane izvire,
i osjetit ćeš ubod
koji ti s njegova boka srce daje:

Zbog tebe se sav iskrivio,
pozivajući sve koji su žedni:
pijte ovu vodu,
koja teče iz mog srca“²⁰.

Katarina govori o *rani srca*, koja je prodor u otajstvo ljubavi Kristova srca.

Veronika Giuliani također se poziva na Srce, koje je za nju središte svega. Kod Veronike posebno nalazimo govor o ranjenom srcu, prisutnom već kod blažene Marije Anđele Astorch, čiji ovaj tekst čitamo:

„Bio je to prikaz i prizor prelijepog srca, velikog i prenježnog. Boja je bila poput svježe i ugodne ruže. Vidjela sam ga u zraku, između neba i zemlje. Pri pogledu na to srce ostala sam zarobljena i vezana. Otada doživljavam vatru i žar u srcu svaki put kad me Gospodin

¹⁹ CAMILLA BATTISTA DA VARANO, *Autobiografia*, XII, u *Opere...*, 68.

²⁰ ILLUMINATA BEMBO, *Specchio...*, 27.

pripremi za neku svoju milost. To je nezasitna ljubav koja me tjera da patim. A osjetljivost toga srca je takva da, želeći primijeniti nešto sebi za olakšanje, ne mogu podnijeti dodir zbog boli [...] Molila sam Gospodina da se udostoji uzeti moje srce i dati mi svoje, tako da njegovo bude moje i moje njegovo, i tako sam nakon te razmjene ostala duboko ranjena.

Ti si moje neusporedivo blago, sve moje bogatstvo, tebi se utječem, o milo srce, tražim pomoć u svojim potrebama, jer samo si ti sigurna nada svega čemu se nadam, ti si jasnoća i olakšanje u mojim sumnjama, udisaj u mojoj tjeskobi, skrovito središte moje duše, zlatno pomirilište moga duha, najsigurnija luka u mojim brodolomima, moj nježni Ljubljeni! Ti si draže od bilo kojeg drugog uda mojega Gospodina Isusa Krista, o moje slatko i milo srce, moj slatki odmore i okrjepo. U tebi oživljava prava vjera, širi mi se nada, razbuktava ljubav.

Nema radosti, unutarnjih osjećaja, finih dodira, poticaja, zanosa, privlačnosti, čežnji za ljubavlju i patnjom koje ne nalazim u tebi, Presveto Srce. Svi moji uzdasi, želje, tjeskobe, suze i nevolje streme k tebi. Primi me, divno srce, sve moje! Razgori moje hladno srce, ti si moja škola i katedra, gdje učim znanost i božanski način milosrdne ljubavi²¹.

Ovaj vidik jasno pokazuje najdublji način da Mu se približimo: zapravo, njegovo je Srce znak i otajstvo njegove ljubavi.

²¹ L. IRIARTE, *Beata Maria Angela Astorch*, Postulazione Generale ofmcapp., Roma 1982, 59; 62-63.

PUT BOŽANSKE LJUBAVI*

II.

Sr. Chiara Giovanna Cremaschi osc.

3. Dijete

Naše Svetice gledaju zatim u Djetešce, odnosno u otajstvo **Utjelovljenja**, na koje misle i kada govore o Muci, jer imaju pred očima cijeli Isusov hod na zemlji. To je pogled na smisao Utjelovljenja, na duboki razlog zašto je božanska Riječ postala tijelom.

Poslušajmo svetu Katarinu koja se ovako izražava u *Sedam duhovnih oružja*, govoreći o „Sinu Boga svevišnjega“:

„koji je [...], sakrivši zrake svoga svevišnjeg božanstva, postao smrtan i trpan čovjek, ali nije poništio svoje božanstvo i, sišavši s tog carskog dvora [...], postao je hodočasnik i stranac; i kao siromah i prosjak išao je mučeći se svijetom, kako pokazuje Evanđelje, gdje kaže da je mnoštvo svećenika govoreći o njemu reklo: „Ne znamo odakle je“. Pomisli, dakle, koliko je neizmijerna bila veličinu njegove najsavršenije i neshvatljive ljubavi da, ako hoće sjediniti se s tobom, siđe s tolike visine u tako kukavnu i bijednu niskost, poduzimajući tako naporno hodočašće, kako o njemu svjedoči prorok Jeremija kada kaže: 'Boravio je među ljudima i nije našao mira'²².

Očit je pogled na veličinu Sina Božjega koji se snizuje. Hvalospjev iz *Fil 2,6-11* uvijek je u pozadini: Katarina razmišlja o Svevišnjem koji se učinio malenim, hodočasnikom i strancem. Radi se, u biti, o stavu koji smo i mi pozvane zauzeti u svome životu.

Pogledajmo što nam govori blažena Julija iz Milana, u kojoj nalazimo skotovske teze o Utjelovljenju:

„Na Rođenje Kristovo shvatih da bi se Bog, da naš prvi rođak nije sagriješio, ipak utjelovio i družio se s ljudima, ali ne bi trpio muku i smrt, i kad bi htio, odveo bi nas u Raj; ali ne bismo imali toliku slavu u vječnome životu kao sada po Sinu Božjemu mučenome i umrlome i uskrsnome i uzašlome na nebo: zbog toga je slava blaženih duša porasla.

Da se Bogu svidjelo, mogao nam je dati toliku slavu i otkupiti nas bez prolijevanja vlastite dragocjene krvi, kao što ju je dao po gore spomenutim otajstvima; ali tolika i tako pregorka muka ne bi pokazala veličinu vatrene i opijene ljubavi, po kojoj možemo bolje razumjeti preveliku obvezu koju imamo prema Bogu. I zbog toga smo više dužni ljubiti ga, iako mu naša ljubav ne može povećati slavu, ali on traži od nas ljubav za našu korist²³.

Zanimljiv izričaj o Utjelovljenju otkrivamo kod sestre Marije Krucifikse Satellico, klarise iz 18. stoljeća: veoma lijepe osobe, izručene Gospodinovoj ljubavi, sa svim obilježjima vremena u kojemu je živjela:

„*Verbum caro factum est*. Gledaj veličinu Riječi i upoznavši božansku moć, ničega se ne boj. Ako te zatim ta riječ *Verbum* plaši, odmah pribjegni riječi *caro*, gdje ćeš naći niskost, bijedu, sažaljenje nad tvojim potrebama i supatnju s tvojim krivicama. Ako dakle s ovim

* Sa tečajeva održanih ovih godina mladima u formaciji u raznim Federacijama klarisa. Tekst, preuzet sa snimke, doradila je Autorica.

²² CATERINA DA BOLOGNA, *Le sette armi spirituali*, u *Mistici...*, vol. III, 164.

²³ *Revelazioni della B. Caterina alla B. Giulia da Milano*, u *Temi spirituali...*, vol. II, 981-982.

razmatranjem upoznaš u Isusu slabost, povrati se riječi *Verbum*, gdje ćeš pronaći svu moć i utješiti se da ovo tijelo ujedinjeno s Riječju može sve, radujući se jer je radi tebe učinjeno ovo veliko međusobno sjedinjenje dviju beskonačnih krajnosti, a ti uzmi povjerenje da se u svim svojim potrebama utekneš ovoj Riječi koja je postala tijelom, budući da je on tvoj brat i iste ljudske prirode kao i ti²⁴.

Sestra Maria Krucifiksa kaže: „iste ljudske prirode kao i ti“; međutim, On je Bog, stoga je u Njemu sva moć, a to joj daje snagu da se obrani od đavolskih napada.

Utjelovljenje sa sobom nosi pogled na Kristovo **siromaštvo**, pogled koji je tako intenzivan kod Klare. Poslušajmo časnu Diomiru od Utjelovljene Riječi:

„Evo tvoga Isusa rođena u štalici. Promatraj da je već od svoga rođenja sveden na krajnje siromaštvo. Slušaj ga, on osuđuje svaku brigu u traženju vlastitih udobnosti. On te poučava što bi moralo biti siromaštvo za redovnicu, njegovu zaručnicu [. . .] Kakva pouka, Isuse moj, nije li za mene? Obećajem ti da ću se potpuno osloboditi navezanosti na bilo što i ugoditi ti da iskusim učinke svetoga siromaštva²⁵.”

Kod naših Svetica postoji i *nježnost* prema Djetetu. Katarina prema Njemu upotrebljava veoma nježna izražavanja: pjeva mu, crta ga... Kod Veronike je Dijete uvijek sjedinjeno s otajstvom križa. Ali poslušajmo jednu molitvu sestre Karitas Pirckheimer, u kojoj se pojavljuje produhovljenje konkretnih elemenata:

„Gospodine Isuse Kriste, Tebe koji si iz ljubavi prema čovjeku htio postati čovjekom i malim djetetom, bez riječi, dojenčecom, plačućim, povijenim u pelene i položenim u jaslje molim, daj nam umjesto mlijeka preobilje slatkoće; umjesto suza radost spasenja; umjesto nemoći tvoga govora puninu Života vječnoga; umjesto pelena haljinu besmrtnosti; umjesto jaslica Raj klicanja i vječnoga blaženstva²⁶.”

Govor o Utjelovljenju vodi do govora o **majčinstvu**, življenom prije svega u odnosu prema Isusu: to je osjećaj da smo Njegove majke (usp. *3PJa* 24-26). Tu osobinu nalazimo pomalo kod svih naših Svetica.

Pogledajmo što piše sestra Marija od Trojstva, klarisa u Jeruzalemu, u svom *Unutarnjem govoru*. Čitate li Varano, Katarinu i Veroniku, a potom slušate Mariju od Trojstva, činit će vam se da se nalazite na drugoj planeti: nema mističnog nadahnuća svojstvenog našim Sveticama. Nalazimo se u 20. stoljeću, koje nije mistično stoljeće: sve što ona govori u biti je istovjetno onome što su nam ostavile druge naše Svetice, ali ona ima oblik prisnosti s Gospodinom koji ne doseže njihove uzvišene vrhunce. U odlomku koji slijedi Marija od Trojstva govori o jaslicama:

„Vidi, u jaslicama sam položen na slamu, a ne na koljena svoje Majke: jer ona me nije zadržala za sebe, dala me je čovječanstvu prije moga rođenja. Onima koje nisu majke, dano je lijepo Bogodijete da ga rode u dušama [to je naša zadaća!]. Bog, koji bi mogao bez svojih stvorenja prebivati među njima, traži njihovu pomoć da se ponovno rodi i raste u svakoj duši. On zna da ste tužni i slabi sve dok nemate koga štititi; onda vam je dao Sina Djevice Marije.

²⁴ G.B. SCARAMELLI sj., *Vita di suor Maria Crocifissa Satelico*, u *Temi spirituali...*, vol. II, 990.

²⁵ *Vita della ven. suor Maria Diomira del Verbo Incarnato... scritta da lei medesima*, cap. XV, u *Temi spirituali...*, vol. I, 140.

²⁶ CARITAS PIRCKHEIMER, *Ein Kron dem Kindlein von Bethlehem, es einzuladen*, u *Temi spirituali...*, vol. II, 943.

To je Dijete savršene ljepote. Osjetljivo je; sakrijte njegovu nježnost i njegove milosti u tajnosti svoje duše. Ne izlazite ga metežu svijeta. Za rast mu je potrebna šutnja i unutarnje svjetlo. Buka ga tjera u plač. Govorite mu tiho, više ljubavju nego riječima. Ono ovisi o vama; siromašno je. Da ga odjenete, da ga nahranite, bit će potrebno da se sami svučete, da se lišite. Ali vidjet ćete kako raste... Odjednom, kad dosegne svoj puni stas, otkrit ćete da više ne živite vi, nego Krist živi u vama²⁷.

Isus se služi nama da dođe na svijet, objavljuje se po onima koji ga ljube. To je jedan način da se izrazi što to znači nositi Krista i rađati ga među ljudima.

4. Majka

Govor o Djetetu nosi sa sobom i govor o Majci: kada govorimo o Djetetu Isusu, ne možemo ne govoriti o **Mariji**. Kod naših Svetica, pozivanje na nju je stalno i veoma često je nalazimo sjedinjenu s Isusom.

Tako se kod Katarine Bolonjske uvijek spominju Sin i Majka, kao u prelijepoj viziji božićne noći, u kojoj joj Marija stavlja Dijete Isusa u naručje. Također i Veronika Giuliani u svojim vizijama „vidi“ Isusa na prijestolju s njegovom Majkom pokraj njega. Uvijek se, dakle, ide po Majci k Sinu.

Ovaj stav poprima različite vidike; primjerice sestra Marija Tereza Marani (1907.-1943.), kaže:

„Popodne, dok sam govorila krunicu Reda, potpuno izvan misli, iznenada sam osjetila Svetu Djevicu pored sebe [...]. Osjetila sam božansku Majku kako se nagine nada mnom kao u činu zaštite i savjeta. O moj Bože! Koje li rajske radosti! Neizreciva slatkoća i izvanredan mir ispuniše moje biće... Odmah mi se razum prosvijetli i ove riječi sidoše u moju dušu, ili bolje rečeno ovi istaknuti naglasci: 'Uzmi me za uzor svakog svog djela. Tražim da u mojoj blizini i sa mnom činiš sva svoja djela, koja oblikuju moj život u Nazaretu; uvijek me oponašaj! Ja sam onaj neusporedivi uzor koji je najbliži Bogu. Ja sam tvoja majka; ako me takvom smatraš, pokazat ću ti što mogu s onima koji mi se povjere. Brinut ću se za tebe. Posvetit ću te. Vodit ću te Bogu i bit ću prsten koji će tvoj duh spojiti sa Svevišnjim [...]. Izaberi me za svoju učiteljicu. Ako živiš u mojoj blizini, naučit ću te živjeti u savršenoj ljubavi, jer ja sam pravi put i sigurno sredstvo da ideš Isusu i živiš savršeno²⁸“.

Marija se ovdje vidi kao uzor, ali ono što smo pozvane živjeti mnogo je više: to je *suobličnost*, biti slične Njoj, ići Gospodinu kao Ona. Zatim, snažno je prisutan osjećaj Marijina majčinstva prema nama.

Kod naših Svetica također nalazimo marijansku duhovnost svojstvenu Franji, za kojega Majka ne vodi jednostavno k Isusu, nego zapravo, kada se misli na Isusa, ne može se ne misliti na Majku: Marija je usko povezana s Isusom, jedno je s Njim. Dakle, to je gledanje Sina i Majke neprestano zajedno, kao kod Katarine Bolonjske, o kojoj smo gore govorili.

Radi se o različitim nijansama, kao što možemo shvatiti slušajući također sestru Ángeles Sorazu (1873.-1921.), koncepcionistkinju:

„S tom moćnom pomoći cijenjene Božje ljubavi u nekim se dušama ujedanjuje ljubav, pobožnost i nepovredivo prijanjanje uz Presvetu Djevicu, do te mjere da žive više od Marijina

²⁷ MARIA DELLA TRINITA, *Colloquio interiore*, n. 188, u *Temi spirituali...*, vol. II, 969-970.

²⁸ MARIA TERESA MARANI, *Diario*, u *Temi spirituali...*, vol. II, 1184-1185.

života nego od vlastitoga. Oni koji žive marijanski život imaju u Djevici veoma moćnu pomoć i utjehu u svim svojim bolima, u svim nevoljama, osobito u razdobljima kušnje i napuštenosti kroz koje prolaze. Prekrasno je vođenje koje Gospe ima prema dušama koje joj pripadaju (zbog njihove savršene pobožnosti i posvete)...

Duboke duše, pozvane živjeti u prisnosti s Bogom, kao pripravu za kušnje koje ih čekaju u noćima i u klancima i u pustinjama i u tunelima kroz koje prolazi put koji ide k Njemu, moraju pokušati poistovjetiti se s Djevicom [...].

Bog je nekim dušama naklonjen, prije nego što ih uvede u razdoblje čišćenja duhovnoga života, upravo tako što im nadahnjuje jedinstvenu, oduševljenu i čistu pobožnost prema Presvetoj Djevici. Takve se duše, potaknute milošću, potpuno predaju Gospi i poistovjećuju s njom prakticiranjem marijanskoga života, koji se sastoji u tome da se u svemu nadahnjuju Djevicom i sve čine u jedinstvu s njom²⁹.

„Practiciranje marijanskoga života“ je jedan način života: to je jedan oblik povjeravanja, *posvete* Mariji koji nalazimo nadasve u 19. i ranom 20. stoljeću, različit od prethodnih oblika. Čak i ako s različitim nijansama, sve vodi Gospodinu: „poistovjetiti se s Djevicom“ zapravo ne znači ništa drugo nego u svemu preuzeti Marijine značajke.

Izričaj „duše“ umjesto „osobe“, koji nalazimo u navedenom tekstu, počevši od 18. stoljeća počinje poprimati obilježje rascjepa između tijela i duše te će se, doveden do krajnjih granica u jansenističkoj duhovnosti, koristiti u tom smislu sve do sredine 20. stoljeća.

Odnos s Marijom mora uvijek biti sjedinjen s odnosom s Isusom. Odvojimo li Mariju od Isusa, u opasnosti smo učiniti ju božicom, a Marija je stvorenje poput nas koje nas, upravo zato što je tako blizu, neprestano uvodi u otajstvo svoga Sina. „Ogledati se“ u Mariji svojstveno je franjevački. Počujmo blaženu Juliju iz Milana:

„Na dan Gospina rođenja shvatila sam da je ona zrcalo postavljeno posred raja, u kojemu se ogleda Bog, i sav nebeski dvor gleda u nj: u njemu se Anđeli ogledaju po njezinoj nevinosti i čistoći; ondje se ogledaju Serafini po žarkoj ljubavi i preobrazbi koju je imala s Bogom. U njoj se ogledaju mučenici, jer je ona u ovome životu bila mučenica, noseći u dubinama svoga srca tjeskobe i boli svojega Sina. Ondje se ogledaju priznavaoci po njezinom kreposnom životu, što ga je provodila na ovome svijetu. Ondje se ogledaju djevice, jer je ona Djevica nad djevicama. Još, ona je zrcalo svijeta: tko hoće steći i naučiti kreposti, neka gleda u ovo zrcalo, jer se sve one tu nalaze, i tko hoće steći milosti, neka ide k njoj koja je njima ispunjena. Petnaeste godine, na Uznesenje slavne Djevice, dade mi shvatiti da dobra monahinja može sličiti Gospi. Ne da joj može biti jednaka, nego joj nedvojbeno nalikovati: kao kada je duša toliko preobražena u Boga, ona s njime postaje jedan duh, tako ona monahinja koja se rado predaje kontemplaciji i molitvi, i koja nastoji što je više moguće održati svoje srce sjedinjenim s Bogom i biti zaokupljena dobrim mislima i kreposnim djelima i koja za ljubav Božju rado podnosi u svome tijelu neke bolesti, ta monahinja postaje slična Gospi, noseći Boga u srcu i tijelu kao što ga je Gospa nosila u svojoj presvetoj utrobi: tako ga bolesna monahinja nosi u svome tijelu, podnoseći nemoć iz ljubavi prema njemu; i kada se potom toliko uskladi s božanskom voljom da su joj vremenita bolest i nevolja slatke, tada, zahvaljujući Bogu, daje mu slatkoću mlijeka i ona postaje hraniteljica lijepe Ljubavi i njezina hraniteljica; a kada prigrli kakav napor ili nevolju, uzimajući ih za ljubav Božju, tada svojim rukama grli i ljubi Sina Božjega, a On grli nju³⁰.

Ovoj stranici nisu potrebna tumačenja: uvodi nas duboko u klarijansku duhovnost sa svojstvenim dahom Klarinog *Trećeg pisma* Janji Praškoj.

Naposljetku, ako razmotrimo odnos svete Veronike Giuliani s Marijom, otkrivamo da je on doista jedinstven. On je uvijek bio prisutan, ali u određenom trenutku njezina života dolazi

²⁹ MARIA ÁNGELES SORAZU, *La vida espiritual*, u *Temi spirituali...*, vol. II, 1190-1191.

³⁰ *Revelazioni della B. Caterina alla B. Giulia da Milano*, u *Temi spirituali...*, vol. II, 1136-1137.

do promjene: otada sve što prima dolazi po Mariji, čak i mistične milosti. A Veronika stalno radi uvjeren da je Marija ta koja djeluje. Takva se preobrazba događa u njoj, povezana s putem duboke poniznosti, kako bi odnos s Bogom bio tako neposredan kakav je Marijin. Mistično sjedinjenje postaje tako proces po Mariji, koja ju uvodi u otajstvo Sina i u Presveto Trojstvo.

Veronika se ne zaustavlja na Mariji, nego živi uronjena u tu preobrazbu Ljubavi koja se neprekidno ostvaruje u Trojstvu: to je vrhunac puta potpunog predanja u Božje ruke. To je njezin život s Marijom. Ovdje pripovijeda o mističnom iskustvu u kojemu je Marija naslonila njezinu glavu na svoja prsa:

„Čini mi se da je tada moja duša doživjela nešto božanstveno, ne mogu pronaći kako da sve to jasno označim. Činilo mi se da sam duboko spavala. O dragocjeni snu, u kojemu sam sudjelovala u jednoj ne znam nego spoznaji Boga i mene same i spoznala sam i sve više prodirala u neizmjernost Božju, ljubav Božju!

Ta beskrajna ljubav kao da je otela moje srce k srcu Presvete Marije, izvoru i moru gdje je zatvorena vatra istinske ljubavi, i da je moja duša plivala u božanskoj ljubavi, po srcu Presvete Marije, koje je, kao magnet vatru [željezo], privuklo ovo ranjeno srce k sebi, srce sa srcem. Ona mu je tada priopćila puninu Boga, tako da sam se, obogativši me božanskim milostima, jedinstvenim darovima i djelima iznad ljudskog shvaćanja, našla sva u Bogu... Presveta Marija mi je priopćenjem dala shvatiti da je usadila u mene ne znam nego nešto od onoga u čemu je imala udjela kada je imala božansku Riječ u svojoj utrobi. O, velike Marijine ljubavi! Privila me, tu, na svoje srce, dala mi tisuću milovanja, privila me sobom k sebi i odjednom sva u Bogu³¹.

To je sudjelovanje u božanskom majčinstvu koje je dala sama Marija. Marija čini Veroniku dionicom onoga što je živjela dok je nosila Sina Božjega u svojoj utrobi. Cilj kojemu nas Marija vodi uvijek je isti: prodrijeti u otajstvo Utjelovljenja. Veronika je, s te točke gledišta, Siromašna sestra najsličnija Klari; doista je ostvarila svoj poziv da bude potpuno preobražena u „drugu Mariju“.

³¹ VERONICA GIULIANI, *Un tesoro nascosto...*, vol. III, 922-923.

PUT BOŽANSKE LJUBAVI*

III.

Sr. Chiara Giovanna Cremaschi osc.

II. U KRILU PRESVETOGA TROJSTVA

Što više prodiremo u Krista, to više nalazimo u sebi iste njegove osjećaje. Njegov dolazak u nas donosi sa sobom stvarnost našeg postupnog suobličenja s Njime. Krist nas uključuje u svoj odlazak k Ocu. Biti u Kristu Isusu nužno nas uvodi u **Presveto Trojstvo**; upravo kontemplirajući Gospodinova otajstva ulazimo u kontemplaciju trojstvenoga Boga.

Ostati u Presvetome Trojstvu postiže se dakle po Isusu Kristu: „po Kristu, s Kristom i u Kristu“. U Njemu prodiremo u trojstveno otajstvo i u njemu boravimo. Ali ono što se o tome može reći samo je mucanje; to razumije samo onaj tko to iskusi.

U 18. stoljeću neke od naših Svetica pokušale su se izraziti razmišljanjima o Presvetome Trojstvu, ali često se njihov govor kretao više na razini razuma nego li srca, posuđujući metode svojstvene drugim duhovnostima. Izuzetak je Klara Izabela Gherzi (1742.-1800.), koja predstavlja svojstveno franjevačku trinitarnu mistiku. Kod starijih Svetica, međutim, prodor u otajstvo trojedinog Boga jasnije se uočava unutar logike Ljubavi te ćemo prije svega dopustiti biti prosvijetljene njihovim naukom. Poslušajmo najprije svetu Veroniku Giuliani (1660.-1727.):

„U trenutku sam osjetila da sam sva postavljena u otajstvo Presvetoga Trojstva, ali u mom duhu bilo je samo jedno: ljubavno jedinstvo triju božanskih Osoba. To jedinstvo kao da je zaokupilo moj um te se činilo da su se sve tri moći sjedinile zajedno na takav način da su bile jedno. Sve su se tada našle u tom Presvetom Trojstvu i putem ljubavi vidjele su se u samome Bogu.

Činilo se da u sjećanju nema ničega osim ovog jedinstva ljubavi triju božanskih Osoba; volja je bila tako čvrsta u božanskoj i djelatnoj volji Božjoj, da više nije žudjela ni za čim drugim te joj se činilo da je našla svoje središte, svoj kraj, sve svoje čežnje; razum mi se, pak, činio toliko uzdignutim u tim božanskim djelovanjima da je bez govora, bez rasuđivanja, vidio sebe ispunjenog božanskim djelima. Stojeći tako, činilo se da duša, kao uronjena u more slasti, zaista uživa upravo raj³².

Vidik otajstva Presvetoga Trojstva kojim je Veronika obuzeta jest ljubav koja kola među božanskim Osobama. Zaokupljen tim otajstvom je razum, ovdje shvaćen ne toliko kao inteligencija koliko kao sposobnost razumijevanja koja je dar Duha Svetoga. Činjenica da Veronika govori o razumu prilično je rijetka, jer kod nje mistična kontemplacija zaokuplja prije svega srce, a s njime i cijelo njezino biće. To jednostavno znači da ona izvješćuje o iskustvu u kojemu postoji veća spoznaja, a, budući da se radi o Presvetome Trojstvu, teško je misliti drugačije; ona govori stoga o „ljubavnom jedinstvu triju božanskih Osoba“, dakle o znanju tijesno povezanom s dimenzijom ljubavi.

* Sa tečajeva održanih ovih godina mladima u formaciji u raznim Federacijama klarisa. Tekst, preuzet sa snimke, doradila je Autorica.

³² VERONICA GIULIANI, *Un tesoro nascosto...*, vol. II, 651-652.

Po tri moći duše: pamćenju, volji i razumu, cijelo je biće uronjeno u mistično iskustvo. Pamćenje ne pamti ništa drugo: nema drugih misli osim te. Ljudska je volja postala jedno s voljom Božjom i to je jedna od svrha duhovnoga života. Poslušajmo ponovno Veroniku koja u drugom odlomku *Dnevnika* piše:

„Duša mi je bila obuzeta u Bogu, tom milošću sjedinjenja i preobrazbe Boga u duši i duše u Bogu, i našla se u tom beskrajnom moru Boga, onog Boga kojega niti shvaća niti ga može shvatiti ijedno njegovo biće, i koji samo On sam sebe shvaća, ljubi sebe u sebi, djeluje beskrajno, savršeno i čisto sve ono što je *ab aeterno* djelovao; sve što nastavlja djelovati je sve što će djelovati kroz cijelu vječnost.

O Bože! To je duša razumjela putem ljubavi i činilo joj se da, budući je u ovom beskrajnom moru Boga, trojstvenog i jednog, Oca, Sina i Duha Svetoga, Otac svojom moći, Sin svojom mudrošću, Duh Sveti svojom ljubavlju sjedinjuju ju sebi u jednu istu ljubav, daju joj spoznati samu sebe, i da je duša sjedinjena s njima ovom ljubavlju shvaćala, na način čiju se jasnoću ni na koji način ne može izreći pravim riječima, kojom je ljubavlju i za koju svrhu stvorena.

A ona, upoznavši u Bogu i razumjevši putem ljubavi ovu Božju milost, koju ljudski um ne može razumjeti onakvom kakva jest, to jest milost da ju je Bog stvorio tako lijepom i čistom, vjerovala je da se u tom trenutku u njoj obnovilo to stvaranje. [...]

Činilo se da ista, nalazeći se u tom moru ljubavi, koje joj je Bog priopćio, pliva u njemu kao što riba pliva u moru³³.

U svjetlu Presvetoga Trojstva Veronika shvaća s kakvom je ljubavlju stvorena i zašto. Prodiranje u trojstveno otajstvo, u otajstvo Božje ljubavi, uvijek nas vodi da gledamo na *stvaranje*, na otkrće da smo stvoreni iz ljubavi. Kod naših Svetica postoji potpuna svijest o ljepoti svega što je Bog stvorio.

Presveto Trojstvo je otkriveno *za nas*: nije nam dano dubokoumno razmišljati o samom Trojstvu, jer je ono izvan svakog ljudskog razumijevanja, ali ne možemo postaviti nikakve prepreke njegovom oblikovanju našega života. Mistici su imali duboko iskustvo trojstvenog života, iskustvo Ljubavi koja se daruje i vodi nas da se radujemo što smo stvorena.

Duša je, kaže Veronika, poput „ribe koja pliva u moru“; riba, a ne val: zapravo, u moru mističnog sjedinjenja, ja stvorenja ne miješa se s Bogom. Mi uvijek ostajemo malo ti u dijalogu s Njim. Čak i u najdubljem poniranju u Boga ostaje posebnost stvorenja: Bog nas ne poništava u Samome Sebi, nego nas uzima u Sebe preobražavajući nas u Ljubav, to jest u Sina, jedinu Riječ Očevu, snagom Duha Svetoga.

Poslušajmo sada veliku mistikinja 18. stoljeća, Mariju Magdalenu Martinengo, koja mnogo govori o Presvetome Trojstvu, izražavajući se učenijim jezikom, svojstvenim njezinom dobu:

„Moraš znati da, kako bih dušu osposobio za najintimnija i najslađa djelovanja moje čiste ljubavi, obično ju vodim hodočasničkim stazama tajni i izuzetnih patnji, koje gotovo kao ognjene posude pročišćavaju ovo zlato, da bi ga zatim prilagodile mojoj kruni.

Kada duša jednom prođe kroz ove patnje i sposobna je kontemplirati moju božansku Bit, Ljubav je vodič koji vodi dušu u područje takve i tolike čistoće koju je nemoguće razumjeti. Duša tu može reći: 'Ja prebivam u visinama i moje je prijestolje na stupu od oblaka'. Ne boravi više na zemlji, barem ne svojim višim dijelom, već se nastanjuje u svjetlosnom području. 'Podiže šator svoj na suncu'.

Tu ju Očeva snaga podupire i u njoj rađa svoju božansku Riječ, koja je ono pravo svjetlo koje 'rasvjetljuje svakog čovjeka koji dolazi na ovaj svijet'. Ovo je svjetlo duše, rođeno od Oca, vrhovna inteligencija beskonačne Biti, ne putem priopćenja, već putem privlačenja u istom svjetlu, gdje duša ne vidi samu sebe. Ali Božje oči, to jest njegovo beskrajno znanje,

³³ *Ivi*, vol. VIII, 87.

vidi u njoj i za nju. Ovo beskrajno svjetlo i mudrost jest božanska Riječ, vječna Riječ: 'Bog od Boga, Svjetlo od Svjetla, pravi Bog od pravoga Boga, iste suštine kao i Otac, po kojemu je sve stvoreno': koji sjedinjen s božanskim Ocem u vječnom sklopu udahnuje u dušu s beskrajnim klicanjem i radošću božansku Ljubav, kakva sam ja, dušo, draga i voljena moja zaručnice"³⁴.

U ovom ljubavnom dijalogu Magdalena govori o „božanskoj Biti“, o „vrhovnoj inteligenciji beskonačne Biti“: to su pojmovi koje ne nalazimo u spisima najstarijih Svetica. U 18. stoljeću se, naime, počelo razmišljati o Biti, o Biću. To su pojmovi posuđeni iz filozofije; Magdalena se njima služi kako bi izrazila svoje unutarnje iskustvo, jer se koriste u tekstovima njezina vremena.

U odlomku koji smo pročitali govori Duh Sveti. „Božanska Ljubav“ se ovdje poistovjećuje s Duhom Svetim, a ne s trojedinim Bogom, kao kod drugih Svetica. Magdalena, uz filozofske pojmove, koristi i riječi Pisma da izrekne nešto o iskustvu koje je neizrecivo: to je uživanje u božanskoj Mudrosti, koja nam dolazi u Sinu, Mudrosti tijelom postaloj. No, poslušajmo još jedan njezin tekst:

„Ovo je stvorenje podiglo oči i vidjelo otvorenu knjigu: sva od čistoga zlata imala je papire koji su sjajili više od sunca. Bila su to tri lista, ali spojena na takav način da se činilo kao jedan, tako je jedan blistao kao sva tri zajedno, a na njima je bilo napisano, ne tintom, već urezano zlatom: božansko Jedinstvo i Trojstvo, ništa drugo; samo što je um ovoga stvorenja ostao tako začuđen i izvan sebe, da joj se činilo da je u raju. Tada je spoznala uzvišenu veličinu Presvetoga Trojstva; ali sve su to neobjašnjive i neshvatljive stvari i stoga vrijedne da se preko njih prijede u dubokoj šutnji“³⁵.

U prvome tekstu simboli su bili biblijski, dok u drugom Magdalena koristi sliku „papira“ (odnosno lista), da rijetkom ljepotom kaže „ono neizrecivo što je život duše“ - što pokušava objasniti u narednim redcima koje nismo donijeli – svojstvenim pojmovima teoloških priručnika onoga vremena. Da se radi, u svakom slučaju, o neshvatljivom i neizrecivom, Magdalena to priznaje, što je vidljivo i iz sljedećeg teksta:

„O Ljubavi, ili Oče, ili Riječi, koji to udahnujete u mene, što mogu reći o ovim božanskim djelovanjima? Ništa, o moj Bože: ništa se o tome ne može reći; to su neizrecive, neiskazive, neshvatljive i u svakom pogledu nedostupne stvari, i vjerujem da kada bi se pitalo najviše Serafina što su ta uzvišena djelovanja, oni mi ih ne bi mogli do kraja objasniti. Samo Bog koji ih stvara zna što su“³⁶.

Pogledajmo sada kako se izrazila Klara Izabela Fornari, još jedna klarisa iz 18. stoljeća:

„Iz te dubine u trenutku je moja duša bila zanesena u to prenježno, prejasno i sjedinjujuće svjetlo, gdje sam dobila razumijevanje o prečistom, prejednostavnom biću moga Boga i bila ranjena svim već poznatim strelicama ljubavi... Ne samo da sam iskusila učinke svih ljubavnih rana, nego sam shvatila da su sišle na veoma nježan, prodoran i neizreciv način u moju dušu poput preslatke, predrage, nikada kušane, uživane i življene rose, koja je u trenu ispunila moju dušu, i u tome sam predobro razumjela da se Boga ne može spoznati po naravi u njemu samome, kakav jest, nego ga se može ljubiti u njemu samome; i stoga razumjeh da je Duh Sveti sišao na novi neobjašnjiv način u moju dušu [...].

³⁴ MARIA MADDALENA MARTINENGO, *Dialogo tra l'Amore e lo spirito* (ms.), u *Temi spirituali...*, vol. II, 1417-1418.

³⁵ MARIA MADDALENA MARTINENGO, *Relazione spirituale*, u *Temi spirituali...*, vol. II, 1436-1437.

³⁶ MARIA MADDALENA MARTINENGO, *In nidulo meo moriar* (ms.), u *Temi spirituali...*, vol. II, 1517.

Shvatila sam da je ljubav kojom božanski Otac ljubi svoga Sina, to jest ona vječna, neizmjenjiva i beskonačna Ljubav koja je Duh Sveti, i koja je veza između Oca i Sina, bila upravo ona ista ljubav koju sam osjetila u svome srcu, dok je na roseći način u mene skroz na skroz prodrila u srce beskrajna ljubav, nastanivši se u dubini suštine moje duše, da učini te najsnažnije ljubi svoga Boga³⁷.

Sve ono što Bog priopćuje o Sebi, to prenosi „da živimo u njegovoj Ljubavi“. Stoga ono što je najvažnije jest proniknuti u Otajstvo. To je nešto što nam Gospodin daje kušati, ne toliko da bi nam dao unutarnji okus spoznaje nečega što naš um nije sposoban dosegnuti unatoč svim mogućim naporima i sličnostima, nego radije da nas navede da promijenimo svoj život ogledajući se u Njemu. Moramo imati na umu da nam je Krist objavio otajstvo Presvetoga Trojstva jer je to otajstvo Ljubavi, jer je to stvarnost Ljubavi koja nas preobražava.

1. Djelovanje Duha Svetoga

Čuli smo kod Klare Izabele Fornari, kao i kod Magdalene Martinengo, o poistovjećanju Ljubavi s Duhom Svetim koje počinje u njihovu stoljeću. U svakom slučaju, Duh Sveti je veoma prisutan u životu naših Svetica, iako je teško pronaći izričite rasprave, jer o njemu gotovo uvijek govore u drugom kontekstu. Iskustvo Duha je ono koje prethodi i prati cijelo njihovo putovanje.

Otac sveti Franjo govori o „svetom djelovanju Duha Svetoga“, koje je ono što „moramo željeti iznad svega“ (usp. *PPr* 10,8), kako bismo shvatile tko je Gospodin i slijedile ga. „Sveto djelovanje“ Duha sažeto je u molitvi kojom završava Franjino *Pismo cijelom Redu* (50-52): djelovanje Duha „čisti, rasvjetljuje i raspaljuje srce plamenom Ljubavi“.

Kod naših Svetica iz 17. i 18. stoljeća ponekad je teško razlučiti govore li o Duhu ili o Ljubavi. U prethodnim stoljećima, međutim, nema zabune: Duh je taj koji nas vodi da proniknemo u otajstvo Ljubavi, uklanjajući smeće i sve što je protivno putovanju s Gospodinom, dajući nam razumjeti naš grijeh. On je taj koji nam daje sposobnost da uđemo u same sebe i prebivamo u Gospodinu; On je taj koji nam nadahnjuje dobro i sve više nas uvodi u Božje otajstvo.

Poslušajmo Kamilu Baptistu Varano (1458.-1524.), koja nam pomaže razumjeti nešto od toga djelovanja. U svojoj *Autobiografiji*, nakon što je govorila o ulasku u samostan u Urbino, kaže:

„Budući da sam bila potaknuta i preduhitrena od Duha Svetoga, javila mi se sveta želja da uđem u 'dubine pustinje' [usp. *Pj* 8,5], to jest u najskrovitije boli Srca Isusova“³⁸.

Za Kamilu je želja da prodre u boli Kristova Srca djelo Duha Svetoga, jer je Duh taj koji nas potiče da prije svega tražimo suobličenje s Kristom. Sposobnost ići njegovim stopama daje Duh, zatim, s Kristom, bivamo uvedeni u otajstvo Presvetoga Trojstva. Naše se Svetice stoga smještaju unutar iste dinamike o kojoj govori Franjo u spomenutoj molitvi.

Kamila otkriva svu ljepotu onoga što Duh čini u nama i opisuje to u *Raspravi o čistoći srca* u vezi s mirom koji uživa duša očišćena od poroka i odjevena u kreposti, nakon što je dovršila pročišćenje o kojemu je govorila u prethodnim poglavljima, iz kojih proizlazi da je

³⁷ Suor CHIARA ISABELLA FORNARI, *Relazione spirituale* (ms.), u *Temi spirituali...*, vol. II, 1421.

³⁸ CAMILLA BATTISTA DA VARANO, *La vita spirituale*, XII, u *Le opere spirituali*, 38.

duša kao razapeta i mrtva i više ne traži samu sebe. Kamila se pita kako se zbiva ono što ona opisuje kao „razapinjanje“:

„Odakle to dolazi? Od snage koju joj je Duh Sveti dao u pamćenju, od svjetla koje joj je dao u razumu, od ljubavi koju joj je dao u volji“³⁹.

U ovom odlomku nalazimo trostruko djelovanje o kojemu govori Franjo još u navedenoj molitvi. „Snaga“, dana u *pamćenju*, jest čišćenje koje Duh izvodi. Zatim je tu „svjetlo“, koje opet dolazi od Duha Svetoga, koji rasvjetljuje dajući spoznaju Gospodina; sjedište prosvjetljenja je *razum*, odnosno inteligencija osnažena Duhom. Naposljetku tu je „ljubav“, koja je dana u *volji* i koja stoga nije osjećaj, nego prijanjanje uz Boga.

„Jer prije je bila zbunjena u svom pamćenju, jer se nikada nije sjećala ničega osim svijeta; u svom razumu, budući da je poznavala samo stvari svijeta, a u stvarima Božjim bila je slijepa u volji, voljela je samo putene stvari i u Božjim stvarima bila je zaleđena; zato je počela pjevati onaj slatki aleluja, što ga pjevaju na nebu anđeli i govore: 'Uistinu je uskrsnuo Gospodin, aleluja!' Radost, radost jer Gospodin je bio mrtav u meni po mojim grijesima i uskrsnuo je! Svi prijatelji Božji, nakon što su pobjegli od neke opasnosti, prinose Gospodinu prinose i žrtve, u obliku kojih duša prinosi sebe Bogu nakon oslobođenja od navedene nevolje, podlažući se u svemu božanskoj volji, koja od nas ne traži ništa osim našega posvećenja“⁴⁰.

Kada Duh **pročišćava**, umjesto o stvarima svijeta, misli se na Božje. On nas vodi da napustimo ljudsku logiku i proniknemo u Božju misao; da se ne zaustavljamo na onome što spada pod osjetila, nego biti pun vatre u nebeskim stvarima. Sve to znači činiti Pashu, odnosno prijelaz iz smrti u život. Ako ostanemo u materijalnoj dimenziji postojanja, mrtvi smo; ako naprotiv dopustimo Duhu da nas preobrazi, u Njemu smo osposobljeni hoditi u novome životu.

Baptista također govori o „prinosu“, o potpunom prikazanju sebe koje dolazi nakon pročišćenja, a za koje prije nismo bili sposobni. Ono se događa djelovanjem Duha. Jedno od sredstava kojima Duh dovršava prinos je *sjećanje na Muku*, o kojoj smo prethodno govorili.

Drugi vidik djelovanja Duha je **prosvjetljenje**, koje vodi do spoznaje Boga i sebe:

„Nakon ovog prinosa pamćenja, razum je odmah prosvjetljen božanskim zrakama do poznavanja višnjih tajni i dubokog razumijevanja teoloških razloga. Koliko je više takva duša prosvjetljena, toliko više poznaje sebe mračnu i nemoćnu“⁴¹.

Evo odjeka riječi svetog Oca Franje: „Tko si ti, preslatki moj Bože? Tko sam ja [...]?“ (*Cvjet*, Treće razmišljanje o svetim ranama).

Baptista kaže da je razum „prosvjetljen božanskim zrakama“, to jest djelovanjem Duha Svetoga koji daje upoznati „višnje tajne“, to jest Božja otajstva i „teološke razloge“, u teologalnom smislu, koji daju da se prodre u ta otajstva. Stoga ovo svjetlo koje prodire u naše dubine rasvjetljava i nas same: što više raste, čineći da postupno ulazimo u otajstvo Ljubavi, to više znamo da smo „bezvrijedni“, „mračni i nemoćni“: „I otkrivajući u nama samima vlastitu sitničavost i kukavičluk, čini joj se da je svatko više od nje“⁴².

³⁹ CAMILLA BATTISTA DA VARANO, *Trattato della purità del cuore*, X, u *Le opere...*, 246-247.

⁴⁰ *Ib.*

⁴¹ *Ivi* XII, 251.

⁴² *Ivi* XII, 253.

Bitno je zapamtiti kako svjetlo Duha Svetoga vodi do spoznaje Božjega otajstva. Mogućnost uživanja trojstvenog djelovanja u našim srcima dolazi od Duha i sastoji se u tome da sve više i više prodiremo u otajstvo Božje ljubavi. Baptistin govor je pashalni, jer je povezan s otajstvom Kristove Muke i smrti neodvojivo povezanim s otajstvom njegova Uskrsnuća. Da bi se proniklo u otajstvo Presvetoga Trojstva, ne može se zanemariti raspeta Ljubav.

Prosvjetljenje prati **oganj** Ljubavi: „Nakon ovog kerubinskog prosvjetljenja razuma, malo pomalo slijedi serafski oganj istoga razuma“⁴³. Kerubini i Serafini pomažu na putu prema Gospodinu: Kerubini donose svjetlost, Serafini vatru Ljubavi. Biti zapaljeni vatrom ljubavi svojstveno je franjevačkoj školi. Sveti Franjo jako je volio brata ognja jer mu je govorio o Božjoj Ljubavi, koja je Duh Sveti: „zapaljeni vatrom Duha Svetoga“ (*Pre* 51). Baptista kaže:

„Ova vatra slijedi jer su Kerubini i Serafini toliko sjedinjeni u ljubavi da se ne mogu razdvojiti, stoga nije iznenađujuće ako oganj dobre volje slijedi prosvjetljenje razuma“⁴⁴.

Napominjemo da Kamila kaže: „oganj dobre volje“. Božja ljubav zapaljena u nama omogućuje oblikovanje dobre volje, dobra: to je naš dio koji se ispunjava kao odgovor na Ljubav. Izričaj je preuzet iz *Sedam duhovnih oružja* Katarine Bolonjske, koji govori o „prstenu dobre volje“, našem da. Dobra volja je najveći dar koji nam Bog daje nakon života i vjere. Kada se pitamo u čemu se sastoji naš odgovor na Božju Ljubav, moramo odgovoriti da se sastoji od dobre volje pozorne na djelovanje po nadahnuću Duha Svetoga, budući da je Njegov oganj taj koji nas rasvjetljuje i grije, rasplamsavajući dušu Božjom Ljubavi.

Što više Duh Sveti u nama raspaljuje Božju Ljubav, to više u nama raste – kaže Baptista – „želja za spasenjem bližnjega“, čežnja za spasenjem svih ljudi i „mržnja prema vlastitom teku“, hoće reći odbojnost prema svemu što je u suprotnosti s Ljubavlju. Baptista nastavlja:

„To je vatra na kojoj se kuha onaj dobrovoljni prinos, ona žrtva srži srca, ona mirna i razumna žrtva unutarnjeg čovjeka, koja se toliko sviđa Bogu“⁴⁵.

U vatri Ljubavi događa se prinošenje sebe Gospodinu, koje se može ostvariti u dubini jer u nama djeluje sama Božja ljubav.

Stoga se ne smijemo nikada umoriti od traženja Duha Gospodnjega i „njegovog svetog djelovanja“. Kada ne znamo što drugo činiti, kad nam se molitva čini beskorisnom, suhoparnom, bez okusa, moramo pribjeći neprestanoj prošnji: „Duše Sveti, dođi!“ Tada se u dubokoj i nepoznatoj smrti nama samima daje „nutarnji čovjek“, to jest naša ljudska osoba posve okrenuta Bogu, kojemu se „toliko sviđa“ jer ulazi u igru ljubavi, čija se tajna otkriva na Križu. Ocu se svidio Sinov prinos te hoće da i mi činimo ono što je Isus učinio.

Baptista zatim objašnjava ovo *uskrsno preporođenje* pozivajući se na primjere proroka. Govori o Elizeju, koji vraća u život dijete Šunamke dahnuvši sedam puta u njega, i kaže da je naša duša poput tog djeteta:

„[...] sedam puta diše u njegova usta, na taj način Bog stavlja svoja presveta usta na naša, stavlja ih sa zaslugama svoje muke i združuje ih s našim živim zaslugama, jer sedam puta

⁴³ *Ivi* XIII, 257.

⁴⁴ *Ib.*

⁴⁵ *Ib.*

diše u usta dajući im sedam darova Duha Svetoga. Na taj se način maleni, odnosno naša duša, grije serafskom ljubavlju i skače uskrsnuvši iz smrti grijeha⁴⁶.

To je prijelaz iz smrti u život koji ostvaruje u nama dinamiku Uskrsa! Kamila, naime, govori o uskrsnuću od grijeha. Njezino prebivanje u Muci Gospodnjoj učinilo ju je da potpuno proдре u novi život uskrsnutih oživljenih Duhom Svetim.

Poslušajmo riječi blažene Julije iz Milana, klarise iz 16. stoljeća, o Božjoj želji da nam podari Duha Svetoga:

„[...] na Pedeseticu shvatih da oni koji su primili Duha Svetoga u sebe bivaju kao oganj iz kojega se mogu zapaliti mnoga svjetla. Tako stvorenje koje u sebi ima Duha Svetoga može zapaliti mnoge druge na pobožnost, ljubav prema Bogu i na kreposti svojim dobrim primjerom, poukama i propovijedima, dokle god je stvorenje dobro raspoloženo za primanje milosti. I kao što se panj čuva pod pepelom, tako se Duh Sveti čuva u poniznoj duši, i kao što oganj, podignut iz pepela i stavljen na kamen, ubrzo umire, tako oholo srce ne može zadržati Duha Svetoga u sebi. [...]

I ponekad osjećam toliku ljubav Božju u svom srcu da to ne mogu podnijeti, do te mjere da mi dođe da kažem: 'Idi od mene, Gospodine, jer moja duša hoće napustiti tijelo, jer ne mogu podnijeti vatru tvoje ljubavi', i gotovo rekoh: 'Ne daj mi više, umrijet ću...'

Shvatih da Bog pruža dušama svoje milosti, nekima više, nekima manje, toliko koliko je stvorenje dobro raspoloženo. Bog je spremniji poslati Duha Svetoga nego što smo mi spremni primiti ga. [...] Kada ste u sobi sa zatvorenim prozorom i sunce je na prozoru, ako malo otvorite, sunce ulazi malo, a ako otvorite skroz, sunce većma ulazi. Koliko otvorite svoje srce Bogu, primit ćete milost Duha Svetoga...

Kao što tvorna vatra grije i ublažuje tjelesne udove u hladnom vremenu, tako Duh Sveti tješi i grije dušu u trenucima potrebe. Ako se s pravom vjerom predamo u njegove presvete ruke, uvijek će nam pružiti svoju pomoć u svim našim protivštinama⁴⁷.

Tko ima Duha Svetoga u sebi, prenosi ga i privlači druge svojim primjerom i riječima. Duh djeluje i ostaje u poniznim dušama, a oholo srce ne zna slušati njegov glas. Božja Ljubav je tako jaki oganj da ga ne možemo održati, jer beskrajno nadilazi naše mogućnosti.

Čujmo sada kako se izražava Magdalena Martinengo o **sedam darova** Duha Svetoga:

„Duh Sveti će reći srcu: Kćeri od mene uvijek ljubljena, budući da si se pokazala tako slobodnom prema meni, davši mi svoju volju, meni tako drag dragocjeni dragulj (da cijeli svijet, čak i nebo u usporedbi s njim, ne cijenim ništa), evo, ja ti se želim pokazati kao bogati ljubljene, stoga primi mojih sedam darova. Darom mudrosti promatrat ćeš moje božanske ljepote i živjet ćeš potpuno zaokupljena njima u božanskom divljenju. Darom razuma prosvijetljenog i razjašnjenog mojim svjetlom, motrit ćeš božanska svojstva, i kao nedokučivoga uvijek ćeš me obožavati. Darom savjeta poučit ću te što moraš činiti da mi se sve više sviđaš, ili izostaviti da me ne žalostiš. Darom jakosti potvrdit ću te i ojačati, tako da, slijedeći moje savjete u svemu, možeš ukratko dosegnuti onu svetost na koju sam te pozvao u ovom Serafskom redu. Darom znanja, razlučivat ćeš stvari dolje na zemlji onakvima kakve uistinu jesu, i razboritim i mudrim postupanjem sa stvorenjima dat ćeš priliku onima koji te gledaju da me zavole, učinivši da upoznaju moju pravu sliku. Darom pobožnosti bit ćeš moja kći i sinovskom ljubavlju zvat ćeš me svojim pravim Ocem, a svakoga bližnjega svojega pravim bratom, izvaditi si utrobu, tako reći, da služiš svima i moliš me pravom ljubavlju za svakoga. Darom moga svetoga straha živjet ćeš otporna na svaki grijeh, i veoma marljiva u izbjegavanju svake i najmanje nesavršenosti, držeći za sigurno i bez imalo sumnje da Ja,

⁴⁶ *Ib.*

⁴⁷ GIULIA DA MILANO, *Revelazioni della B. Caterina alla B. Giulia da Milano* (ms.), u *Temi spirituali...* vol. II, 1458-1460.

beskrajna čistoća, mrzim svaki madež nesavršenosti, jer je beskrajno protivnik mojoj beskrajnoj svetosti i čistoći“⁴⁸.

Kod Baptiste našli smo još jedan korak: svjetlo Duha vodi ju do samospoznaje i do darivanja braći. Kod Magdalene, s druge strane, prije svega nalazimo zaustavljanje na Bogu promatranom u njemu samome. Svojtven izričaj 18. stoljeća je „vježba ljubiti Isusa Krista“: za naše Svetice koje su joj prethodile, zapravo, ljubiti nikada nije mogla biti „praksa“, „vježba“, jer Ljubav je sam Zaručnik.

Kod Martinengo također nalazimo potragu za potpunom čistoćom, radi koje hoće ukloniti sa sebe svaki madež te živi u skrupuloznosti da učini i najmanju nesavršenost: nesvjesno se vijuga jansenistički mentalitet, svojstven tom vremenu. I u prethodnim stoljećima naše su Svetice bile itekako svjesne toga da su grešnice, ali nisu se, doduše, zanimala da, primjerice, proučavaju postoje li ili ne svi uvjeti za grijeh! I uistinu, Gospodin ne traži od nas da postanemo nepogrešivi, nego da naučimo moliti oproštenje i radovati se njegovom beskrajnom i preobilnom milosrđu.

⁴⁸ MARIA MADDALENA MARTINENGO, *Insinuazioni ammirabili alle Novizie*, u *Temi spirituali...*, vol. II, 1486-1487.

PUT BOŽANSKE LJUBAVI*

IV.

Sr. Chiara Giovanna Cremaschi osc.

2. Božje očinstvo

Kod naših Svetica, Bog Otac se ne ističe na poseban način od drugih osoba Presvetoga Trojstva. Kod njih postoji prilično jedinstveni govor: obično govore o trima osobama Presvetoga Trojstva zajedno, imenujući Oca, Sina i Duha Svetoga.

Kada govore izričitije o Ocu, prije svega govore o putu k Njemu. O Njemu govore, osobito neke, s osjećajem sinovskog predanja, nježnosti odnosa i sa željom da budu poput djece kojima pripada kraljevstvo, prema Evanđelju.

Takav stav na poseban način dolazi do izražaja kod Magdalene Martinengo, osobito pred kraj njezina života, te kod Marije Anđele Astorch. To je dakle potpuno predanje u „Ocu milosrđa“ (*OporKl 2*), koje, međutim, uvijek prolazi kroz Sina i živi se u pashalnoj dinamici s bespridržajnim povjerenjem svojstvenim malenima.

Svojstveno franjevačkoj školi je obraćanje Bogu kao vrhovnom **dobru**. Poslušajmo Baptistu Varano, u *Raspravi o čistoći srca*:

„O Ljubavi kojoj nema ravne, o opijena Ljubavi, kako li se snizuje toliko veličanstvo, kako li postaje luda tolika mudrost! O Vječni Oče, tko si Ti, a tko sam ja? Nisi li ti izvor svega savršenstva, vrhovno Dobro svakog stvorenja, a ja sam ništa? Nisi li Ti sav ljubav i milosrđe, a ja sva mržnja? Nisi li ti svjetlo koje nikad ne prestaje, a ja tama? Nisi li Ti vrhovni blagotvorni mir, koji nadilazi svaku slast, a ja rat, nemir i smetnja? O dobroto, o blagosti, o slasti srca moga, radosti duše moje: 'pregolema je moja nagrada!' Zašto si me toliko ljubio?“⁴⁹

Počujmo sada Veroniku Giuliani:

„U tom trenutku moja je duša imala duboko priopćenje i osjećala se sva sjedinjena s vrhovnim Dobrom. Ovdje bi se svakako htjelo vremena i inteligencije da bih mogla objaviti i objasniti ono što mi je Bog dao razumjeti; ali nemam snage reći ni riječi. Samo mi je ostala živa vjera, određeno svjetlo na veličinu i beskrajnu dobrotu najvišega Dobra, i za dulje vrijeme, kad sam se povratila k sebi, nisam mogla reći ništa drugo: 'O moje najveće i jedino Dobro! Dobroto beskrajna! Neizmjereno milosrđe! Ljubavi vječna! O moje najviše i jedino Dobro!' I nisam mogla šutjeti“⁵⁰.

Misao o najvišem dobru sadrži u sebi onu o „mojem“ dobru: Bog je jedino dobro koje imamo, On je jedino dobro, i smatra ga se izvorom svega dobra, u intimnom odnosu koji isključuje, za one koji ljube, svako drugo dobro. Magdalena Martinengo dodaje:

* Sa tečajeva održanih ovih godina mladima u formaciji u raznim Federacijama klarisa. Tekst, preuzet sa snimke, doradila je Autorica.

⁴⁹ CAMILLA BATTISTA DA VARANO, *Trattato...*, XII, u *Le opere...*, 251.

⁵⁰ VERONICA GIULIANI, *Un tesoro nascosto...*, Prato 1898, vol. III, 403-404.

„Ovo vrhovno Dobro, o, kako je veliko, dušo moja! O, kako je veliko! O, kakav neprobojni ponor beskrajne veličine, ljepote, bogatstva sadrži u sebi! A ipak se ovaj Bog, tako velik, tako moćan, tako mudar, tako bogat, tako lijep, tako dobar, tako svet, za nas zemaljske niske crviće toliko snizio, vođen samo svojom bitnom dobrotom koja se sama širi, po sudjelovanju njegova božanskog bića u uzdignutom i pobožanstvenjenom čovječstvu, da bi ga potom preobrazio u protoke milosti“⁵¹.

Iz razmatranja o Bogu kao vrhovnom Dobru izvire prijelaz na iskustvo Njega kao **Stvoritelja**, što nije jedna neposredna svijest, već pripada kraju mističnog putovanja. I kod Klare je to znak velike zrelosti: na kraju njezina života, posljednji izričaj koji nalazimo na njezinim usnama je: „Blagoslovljen budi, Gospodine, Ti koji si me stvorio“ (*PostKI* 3,20).

Naime, kada idemo naprijed u duhovnom životu, Otac nas vraća na naše izvore, to jest na život koji smo od Njega primili. I u Bibliji govor o stvaranju pripada zrelosti promišljanja židovskog naroda. Tako kod svetoga Franje: *Pjesma stvorova* je posljednji hvalospjev koji sadrži duboko značenje puta prema Jedinom, ostvarenog u slavljenju. Isto se događa i našim Svecicama. Njihov način izražavanja usredotočen je na Isusa Krista, Zaručnika, iz čega usredotočenost na trojstvenu Ljubav proizlazi kao logična posljedica; tek na kraju se pojavljuje govor o životu i njegovom smislu. To je put koji preko pročišćenja vodi natrag do izvorne čistoće, do odnosa stvorenja, ljubljenog i željenog od Ljubavi, sa svojim Bogom.

Odatle proizlazi **zahvaljivanje**: svojstven i stalan izraz kod naših Svetica i temeljni kod Franje i Klare. To je životni stav koji slijedi logiku upravo suprotnu logici nezahvalnosti: po prirodi smo nezahvalni, ali prodiranje u Božje otajstvo čini nas sve sposobnijima za zahvaljivanje.

Baptista to jezgrovito izražava u „misliti dobro o Bogu“. U *Raspravi o čistoći srca* ona tvrdi da, kada postignemo čistoću, u konkretnosti životnih okolnosti možemo prepoznati dobro svakog Božjeg djelovanja. To nije lak stav, jer mnogo puta želimo mjeriti Božje djelo prema našem metru, umjesto toga trebamo otkriti i vjerovati da On uvijek djeluje iz ljubavi.

Iz toga zahvaljivanja izvire **hvala**, koja mora postati stalan stav cijeloga života. Čitamo li *Sedam duhovnih oružja*, shvaćamo da je slavljenje temeljni stav Katarine Bolonjske: ona neprestano hvali, pleše i pjeva, jer je sretna sa svime što joj Bog daje i čini za nju.

Pogledajmo sada taj vidik kod svete Kolete (1381.-1447.), kod koje nalazimo sva najsvojstvenija obilježja duhovnosti Franje i Klare:

„Hvalite Ga, slavite Ga na sav glas za veliko dobročinstvo primljeno u svetom Krštenju, to jest da imamo potpunu nevinost i da smo hramovi presvetoga Duha Svetoga. Dostojno hvalite Gospodina što je dobrohotno podnio tolike i strašne krivice, i što nas je njegovo milosrđe pozvalo k Njemu po skrušenosti, ispovijedi i zadovoljštini, po odlukama svetoga života i poziva u sveto redovništvo, [...] i ne dopušta vaše odmetništvo ako Mu uvijek dajete slavu u svako vrijeme za sveto obećanje života vječnoga, što vam ga je već dao. Hvalite ga, ljubite ga, služite mu dostojno, jednako sigurne u stjecanje toga vječnoga života kao i one koje ga već potpuno posjeduju i koje u Bogu imaju jasnu viziju njegove slatkoće i beskrajne dobrote, najvišeg ploda i nepokolebljive sigurnosti vječnog posjeda. Hvalite, hvalite i beskrajno hvalite i ljubite Oca, Sina i Duha Svetoga, i preponiznu Djevicu, koja je u krilu nosila Isusa Krista, svetu i uzvišenu dušu našega Otkupitelja i njegovo dragocjeno tijelo, koje je za sve nas visjelo na križu; hvalite Svece i Svetice i sve Anđele, kao dobre i pravedne koji Bogu služe noć i dan“⁵².

⁵¹ MARIA MADDALENA MARTINENGO, *Massime spirituali* (ms.), u *Temi spirituali...*, vol II, 1427.

⁵² SANTA COLETTA, *Exhortation de Ste. Colette ou son Testament*, u *Temi spirituali...*, vol. I, 769-770.

Boga se slavi radi njega samoga i radi svih stvorenja, a hvala za stvorenja dovodi do pjevanja o Utjelovljenju. Bog je beskrajno dobro, a čovjek je samo nezahvalnost. Stoga Koleta poziva sve da hvale Boga za dar krštenja, za uranjanje u božanski život, koji vodi do pune nevinosti i do toga da budemo hram Duha Svetoga. Još je potrebno hvaliti Gospodina jer nas je pozvao po samom svom milosrđu (usp. *OporKI* 2-3,24); poziv je, naime, dar milosrdnog Oca, koji neće dopustiti da iznevjerimo, ako neprestano živimo na hvalu njegove slave. Gospodin nam je obećao vječni život koji blaženici već uživaju. A ako padnemo zbog ljudske slabosti, to će nas natjerati da okusimo slast pomirenja, koje je Očev dar i najljepše je iskustvo koje je nama malenima i grešnicama dano živjeti. Hvala se zatim proteže na ostalo stvorenje: na anđele, koji uvijek hvale Boga i pozivaju nas da činimo isto, na svece i svete; dolazi mi na pamet dugačak popis kategorija ljudi u *NPr* 23, u kojemu se govori o stvaranju i otkupljenju, ali u konačnici pohvala je uvijek trojstvena.

Hvaljenje Stvoritelja donosi sa sobom hvalu i ljubav prema **stvorenjima**, proizišlih iz Božjih ruku, predmet njegove ljubavi i tragove koji stalno vode natrag k Njemu. O ovoj temi poslušajmo sada blaženu Juliju iz Milana:

„Kada se uspinjemo ljestvama kreposti, moramo razmišljati o ljepoti koju je Bog stvorio na zemlji, za potrebe sadašnjega života: njegova ljepota i dobrota su poput ljestava, jer od svih stvari koje možemo vidjeti, jedna je postavljena iznad druge u dobroti i ljepoti, [a to je vidljivo] u svim stvorenim stvarima. Zatim, gledajući zvjezdano nebo, vidimo kako izljuje svoju svjetlost na zemlju. Slično, okom razuma uspinjemo se s neba na nebo, i vidjet ćeš da su one ljestve za uspon do Boga: iako postoji prevelik prostor između jednog i drugog, ipak, poput stepenica, jedan drugom daje svoje svjetlo i svoju krepost.

Ali ne možemo dosegnuti ljestve nebeske ako se prvo ne popnemo ljestvama kreposti u ovome životu, a kao što sve stvari koje je Bog stvorio na zemlji i na nebu daju svoju milost jedna drugoj, tako je prikladno da i mi činimo jedno drugom⁵³.

Bog je stvorio sva stvorenja za dobrobit sadašnjeg života i kao ljestve za uspon k Njemu. Blažena Julija poziva se na misao svetog Bonaventure, upoznatu osobito preko *Itinerarium mentis in Deum* i *Legenda maior*. Kod Franje pak stvorenja nisu „ljestve“, nego je stvorenje samo hvala Bogu; kao što sve stvari koje je Bog stvorio daju jedna drugoj tu milost, taj dar koji im je Bog dao, tako i mi moramo uzajamno prenositi darove primljene od Njega. Tema stvorenja ima poseban naglasak kod Veronike:

„O zemljo, biljke, bilje, blaženi vi koji donosite cvijeće i plodove, kako Bog hoće, i odgovarate na ljubav koja vas je stvorila, na svrhu koja vas je stvorila, u skladu što hoće, kako hoće i koliko hoće. I sve sam ljubila i grčila i govorila: 'Svi hvale Boga, svi ljube Boga prema svom stupnju, a što ja radim? Dušo moja, gore, gore, k Ljubavi, idemo k Ljubavi'⁵⁴.

Veronika poziva sva stvorenja na slavljenje Boga, na ljubav, kako bi i ona slijedila Ljubav: njezin je poziv na slavljenje Ljubavi koja spašava:

„O stvorenja otkupljena Isusovom krvlju, gore, dakle, gore, gore; dodite sa mnom da ga slavimo, da ga ljubimo, da budemo svi njegovi⁵⁵.

3. Dinamizam Ljubavi

⁵³ GIULIA DA MILANO, *Rivellazioni...*, u *Temi spirituali...*, vol. II, 1334-1335.

⁵⁴ VERONICA GIULIANI, *Un tesoro nascosto...*, vol. III, 374-375.

⁵⁵ *Ivi*, vol. II, Città di Castello 1971², 296.

Trojstveno iskustvo prevodi se u iskustvo „kruženja“ unutar sebe, tok Ljubavi između Oca i Sina koji je Duh Sveti. Ta nam se Ljubav priopćuje i daje nam svijest da smo hram Duha. To je stvarnost krštenja koja poprima oblik u našem životu, očitujući veličanstvenu ljepotu biti hram Presvetoga Trojstva. Ali mi to često ne shvaćamo.

Iskustvo Presvetoga Trojstva, pak, posvješćuje nam prebivanje Trojedinoga Boga u nama. Sve nam je to darovao Bog jer nas je on sam pozvao na ovaj život zajedništva s njegovim otajstvom, ali, nažalost, često smo zadovoljni s puno manje!

Veronika Giuliani opetovano sebe naziva: „kći Oca, zaručnica Sina, učenica Duha Svetoga“. Ona stoga živi sinovski vidik s potpunim prepuštanjem u Očeve ruke, zajedno sa svadbenom dimenzijom i dimenzijom učenice: put Ljubavi, naime, uči se od Duha Svetoga.

III. DJELOVANJA LJUBAVI

Kada se govori o mističnom iskustvu, uvijek se radi o božanskoj Ljubavi. „Bog je ljubav“ (1 Iv 4,8): iz te sigurnosti vjere dobiva smisao život koji hoće ići putem božanske Ljubavi. Franjo, potpuno obuzet Ljubavlju, svjestan je da hoda vođen iznutra Duhom. Ovako se izražava: „[Duh Gospodnji] uvijek nada sve želi božanski strah, božansku mudrost i božansku Ljubav“ (NPr 17,16). To je duboka čežnja Duha koji prebiva u nama, a koja zauzvrat mora biti naša jedina želja. O toj božanskoj Ljubavi naše Svetice ostavile su nam najljepše stranice svoga iskustva: u ovoj točki, a da toga nisu svjesne, otkrivaju duboki nauk, koji se očituje stalnim elementima, čak i ako svaka od njih koristi svojstvene izričaje i različite nijanse.

1. Osjetna Ljubav

To je polazna točka. Katarina kaže da je *osjetna* Ljubav ono čime Gospodin zgrabi u trenutku poziva. Odatle proizlazi iskustvo Njega koji potiče na odgovor, potpuni da njegovu naumu, koji dobiva smisao od same Ljubavi. Osjetna je utoliko što zahvaća cijeloga čovjeka – osjeća je, želje i volju – ali treba pročišćenje, jer u sebi krije traženje koje je još samo ljudsko, hod ka Gospodinu prema vlastitom načinu razmišljanja. Ponekad više traži Božje utjehe nego Boga svake utjehe.

2. Skrivena Ljubav

U jednom trenutku Ljubav se sakrije te se doživljava *odsutnost Zaručnika*, kako to naše Svetice nazivaju. Katarina ju divno definira: „povlačenje Kristova čovještva“. Time u potpunosti shvaća središnji element kršćanskog mističnog iskustva, mogućeg samo u otajstvu Pashe: „Nitko ne dolazi k Ocu osim po meni“ (Iv 14,6). Ne možemo okusiti Ljubav, osim po Kristovu čovještvu. Sin Božji se, naime, utjelovio da nas učini dionicima božanskog života. Kada sakrije svoje čovještvo, čini se da je odnos s Bogom gotov, jer se Ljubav sakrila i nastavlja se samo u patnji, ali bez svijesti onih koji to iskustvo žive. Marija Anđela govori o božanskim povlačenjima. Kamila Baptista, u svojoj *Raspravi o čistoći srca*, to iskustvo smatra raspećem:

„Prvo razapinjanje je kada Bog sakrije duši plamen svoje ljubavi i ostavi ju suhom, dignuvši joj svoju ljubaznu prisutnost, koju bijaše uobičajila promatrati“⁵⁶.

Ako kod nas nije tako, znači da je naše iskustvo Božje ljubavi slabo, da još nije našlo odlučan odgovor. Patnja zbog *povlačenja plamena Ljubavi* tim je jača što je bilo jače iskustvo Boga. Naše Svetice, koje su to iskusile, kažu da nema veće patnje na zemlji. U *Duhovnom životu* Varano se ovako žali:

„Jao, što bijah i što jesam! O svi koji prolazite putem božanske Ljubavi, pogledajte i vidite ima li boli kao što je moja!“⁵⁷

To je pripjev koji se više puta ponavlja na stranicama autobiografskog spisa, kako bi izrazio ogromnu bol koju proživljava.

Sve naše Svetice doživljavaju ovo *povlačenje*. Općenito to doživljavaju kada idu putem božanske Ljubavi nekoliko godina, a njihov je odgovor bio gorljiv, kušale su Božju ljubav s velikim intenzitetom. Kod Veronike nalazimo izmjenu različitih stanja u kratkom vremenskom razdoblju: u istoj noći Zaručnik „odlazi“ na nekoliko sati, dok ga ona traži svim žarom srca, zatim se vraća u intenzitetu mističnog iskustva. Vatrene temperament ove ludo zaljubljene žene fizički ne bi izdržao višegodišnju odsutnost. Tako božanski Ljubljeni postupaju s njom u skladu s njezinim posebnim značajkama. Ali nastavimo slušati Kamilu:

„To je ono na što se zaručnica žalila u Pjesmi govoreći: 'Tražila sam ga i nisam ga našla' (*Pj* 3,1); tražila sam ga sa suzom osjećajem svoga srca, a on nije odgovorio. I kao što žena, lišena muža, zove svoje rođakinje i prijateljice te s njima oplakuje svoje tako gorko udovištvo, tako raspeta duša zove svece Božje, pomoć anđela, govoreći: 'Zaklinjem vas, kćeri jeruzalemske, itd.' (*Pj* 2,7), zaklinjem vas, svete duše, koji ste u nebeskom Jeruzalemu, to jest u viziji mira, ako nađete moga dragoga, dajte mu razumjeti da žudim za njegovom ljubavlju. O gorko raspeće, tko može izraziti tvoju muku? [...] Ovaj moj ljubljeni, koga tražim svim srcem svojim, prolazeći mojim zemljama svojom milošću, smilovao mi se obukavši me u odjeću milosti i počastio me kao svoju zaručnicu, stavivši mi na glavu krunu svoje ljubavi. [...] Ali evo sada, u ovom trenutku, nalazim se utonula u svoju nemoć i bijedu, lišena svojih radosti. [...] Nemam više srca, ni duha: duša mi je sva u suzama izlivena jer ne nalazim onoga koga ljubi duša moja. [...] Ali ti, mili milostivi Isuse, pogledaj kako je jadna moja duša: ovaj moj život bez tebe je za mene nesnosan rat, jer ti si moj mir, ti si moj raj, ti moja neizreciva ljubavi, od koje sam sada udaljena, jer si me bacio preko ramena i zbog toga ne nalazim odmora. [...] Oče moj, vjerujte onima koji su to kušali: nema veće nevolje nego kad je duša pogođena povlačenjem milosti. Doista, nakon povlačenja milosti i ljubavi, duša pati u tri stvari: u sjećanju, u razumu i u volji. Ona pati u sjećanju jer se sjeća dobročinstava primljenih od Boga. [...] Zatim pati u razumu, jer sve što Bog izvršava u njoj i za nju kao da ona to smatra negativnim, ne znajući razlikovati dobro od zla zbog oduzimanja svjetla razuma, na takav način da ponekad sumnja čak u božansko Pismo, misleći da je ono što čita protivno istini. [...] Treća patnja i muka je u volji, kad volja postane mlaka i hladna, kreposti se ispunjavaju teškom mukom, ide se putem Božjim s tugom i sjetom, kao da je veoma naporan, tražeći utjehe izvana, osjećajući veliku sklonost činiti zlo zbog oskudice i nedostatka dobre volje, pa čak i ne želeći upada u mnoge nesavršenosti. Kako se lako skoči u gnjev i uzruja zbog male riječi, kao da je ubod! [...] Ali duša ne smije zbog toga očajavati, jer milosrdni Gospodin kaže da će dati nebo onome tko ispije ovo razapinjanje“⁵⁸.

Ovakav isti govor, kojemu ne treba tumačenja, nalazimo kod Katarine Bolonjske:

⁵⁶ CAMILLA BATTISATA DA VARANO, *Trattato...*, VI, u *Le opere...*, 232.

⁵⁷ CAMILLA BATTISATA DA VARANO, *Vita spirituale*, XIV, u *Le opere...*, 50.

⁵⁸ CAMILLA BATTISATA DA VARANO, *Trattato...*, VI, u *Le opere...*, 232ss.

„Službenica Božja koja je u nj položila svu svoju ljubav i koja je od Njega primila zaručništvo, to jest prsten dobre volje, kojim napušta ne samo prijatelje i rodbinu i sve stvoreno, nego i samu sebe, vjeruje da je lišena toga Boga čiju je slatku i nježnu ljubav djelomično okusila“⁵⁹.

„Duša koja je neiskusna u savršenoj božanskoj ljubavi tek će je biti lišena kada više ne uživa duhovne slatkoće i kada se povuče prisutnost Kristova čovještva. To mogu razumjeti samo oni koji su to iskusili“⁶⁰.

Katarina nam tako pomaže razlikovati kada smo u Božjoj prisutnosti, a kada smo umjesto toga prevareni. Hoće pomoći onima koji su neiskusni, koji se osjećaju uskraćeni za Božju ljubav jer ju više ne uživaju. Tko živi to iskustvo stvarno misli da je izgubio ljubav Božju: kao što Kamila Baptista također kaže, osjeća kao da je u paklu: ali jedan od znakova kušnje je upravo to što ne znaju da su uronjeni u nju, inače ne bi bili takvi. U Njegovoj odsutnosti stvarno rukom dotičemo stanje grešnika, a to utvrđuje u poniznosti, jedini siguran put da nadvladamo svaku duhovnu drskost i otkrijemo da nam je sve darovano. Gospodin zna da ponekad ne postoji drugi način da nas dovede do poniznosti. Kada se Njemu sviđa, kušnja biva nadidena. Katarina ovako opisuje taj čin:

„U tom takvom činu Bog se po skrivenom otajstvu s pobjedonosnom Ljubavlju sjedinjuje s dušom“⁶¹.

3. Pobjedonosna Ljubav

Vigrijeva ju naziva *pobjedonosnom*, jer Ljubav je ta koja pobjeđuje u našoj slabosti. To je Vazmena Ljubav, ukoliko čini prijelaz iz smrti u život, preobražavajući osjetnu Ljubav u savršenu, to jest čistu. Kad netko živi u ovoj dimenziji, ne može si više prisvajati Božje darove, stekavši osjećaj besplatnosti. Tada se događa prijelaz u pobjedonosnu ljubav, čija je vazmena narav očita jer se rađa u boli. Katarina kaže:

„Prikaz ovog prijelaza može se razumjeti prisutnošću boli, jer toliko je ljubavi koliko je boli: Preostaje da duša, koja tuguje jer ne osjeća ljubav, živi ljubav zajedno s boli, jer ne može se tugovati za onim što se ne ljubi. Potrebno je da Bog ukloni osjećaj ljubavi iz duše hodočasnice i nastani se u njoj pod plaštem boli, tako da se ona uzdigne do savršene ljubavi prema Njemu u boli“⁶².

Bol pročišćava i oslobađa od sebičnih stavova prisutnih i u najsvetijim stvarnostima.

⁵⁹ CATERINA DA BOLOGNA, *Le sette armi...*, u *Mistici...*, vol. III, XXI, 147.

⁶⁰ *Ivi* XX, 146.

⁶¹ *Ivi* XXI, 146.

⁶² *Ivi* 147.

PUT BOŽANSKE LJUBAVI*

V.

Sr. Chiara Giovanna Cremaschi osc.

4. Ljubav u nutrimi duše

Pokušajmo sada nešto reći o iskustvu božanske Ljubavi u duši, koja je najdublja dubina svakoga. U našem hodu prema Bogu, srce se sjedinjuje s Kristom. No, u određenom trenutku taj odnos dostiže jednu posve duboku razinu, a mjesto gdje se ljubav doživljava jest duša, kao najdublja dimenzija osobe.

a) Suštinska Ljubav

Magdalena Martinengo govori o *suštinskoj* ljubavi, koja je

„jedno veoma veliko poštovanje prema onome što Bog jest, zajedno sa dobrohotnošću punom ljubavi tolikoga Veličanstva, dubokim uživanjem u njegovim božanskim svojstvima (atributima), a ta dobrohotnost puna ljubavi je toliko velika i stalna, da nas tjera da potpuno zaboravimo na same sebe i uvijek živimo zaokupljeni u njegovom božanskom biću. Ova najduhovnija ljubav nalazi se sva u biti duše“⁶³.

Jezik je pod utjecajem njezinih studiranja, ali iskustvo o kojemu govori očito je bespridržajna usmjerenost na Boga kao jedinu ljubav, izvan svakog osjećaja, čak i ako zatim govori o *vatri* koja gori u cijeloj osobi.

O tome poslušajmo sada blaženu Juliju iz Milana:

„Ali oni koji su kuhani na ovoj božanskoj vatri, nikada nisu zadovoljni, jer njegova ljubav nema mjere, želja nadilazi moć i ne mogu se uzdići do svega onoga što bi htjeli, ali srce klone i izgara ne nalazeći mjesta, nego vapi: 'Ljubavi, Ljubavi koja si mi je srce uzela!'; i ne može naći druge slasti ni odmora koji duši daje mir, osim jednog vječnog 'Hoću', to jest slatkog Isusovog imena“⁶⁴.

Ljubav je nezasićna, to je žeđ koja ljubavljaju raste. Ne može se postići sve ono što se čezne jer je želja beskonačna, nadilazi ljudske sposobnosti. Blažena Julija kaže da joj je Ljubav *uzela srce*, jer je njegov gospodar. To je svojstvena slika i kod Veronike. Ljubav se kod blažene Julije poistovjećuje s Kristom, to je *Isusovo ime* o kojemu često govori, misleći na osobu samoga Isusa. Riječ je o ulasku u njegovo otajstvo do te mjere da se postane jedno s Božjom voljom. Da bi očitovala nešto od božanske Ljubavi, blažena Julija govori o Magdaleni koja ide na grob, zaljubljenica koja se ne umara tražiti Gospodina:

„Ljubav je zadržala Magdalenu na grobu, i nije otišla odande; tako ljubav Božja mora držati nas osamljene. Uživat ćemo biti s Bogom onoliko koliko On uživa biti s nama, jer Bog od nas hoće samo Ljubav“⁶⁵.

* Sa tečajeva održanih ovih godina mladima u formaciji u raznim Federacijama klarisa. Tekst, preuzet sa snimke, doradila je Autorica.

⁶³ MARIA MADDALENA MARTINENGO, *Autobiografia* (ms.), 278.

⁶⁴ GIULIA DA MILANO, *Revelazioni...*, u *Temi spirituali...*, vol. II, 1460.

⁶⁵ *Ivi* vol. II, 836 ss.

Pokušajmo dublje proniknuti u djelovanja Ljubavi slušajući Veroniku Giuliani: „Bože, božanski stvoritelju, raspali ovu dušu vlastitom svojom ljubavlju“. Očito je da je za Veroniku Ljubav Božja ona kojom on sam raspaljuje nutrinu, te nastavlja:

„Raspaljujući je i zapalivši njome, bije ju i ponovno bije patnjama, križevima i mukama koje, budući da su tako moćni čekići, jer njima rukuje najmoćnija ruka Božja, čine da odmah postane meka, iako slična nekoj tvrdoj gromadi. O Bože, ovdje je potrebna tvoja moć da obnoviš i omekšaš ovo okorjelo srce i da ukloniš rđu sa okorjelih nedostataka u ovoj duši. Sve sam to iskusila u sebi, po dijelu i djelovanju ljubavi, imajući odjednom ljubav i snagu Božju, koje su jedno. Kad ljubav preuzme vlast u duši, to jest priopći joj se, ona se u njoj malo po malo širi. Čini se da odjednom postaje sama ljubav, preobražava se u ljubav. O tome ne treba govoriti riječima. Što se više kaže manje se o tome može reći. To se ne može objasniti ni primjerima ni riječima i ni na koji način očitovati ljubav. [...] Ljubav izluduje; posjedujući ju ne zna se ni što činimo ni što govorimo; jer ista ljubav djeluje i izaziva ludosti koje su sve poznate samo Bogu, koji, budući da je stvoritelj i apsolutni gospodar duše, drži ju pod čekićem svoje moćne ruke, i dobro zna kako ukloniti rđu i sve što je tu loše. Patnja je prikladno sredstvo da steknemo ovu ljubav. Tako sam ja shvatila. Bilo sve na slavu Božju“⁶⁶.

Ovdje Veronika, izričajima koji se ponavljaju u njezinu *Dnevniku*, opisuje ludost Ljubavi, kako je kuša na mističnoj razini. Ali moramo paziti da ne pobrkamo razine. U svakodnevnom hodu ta ludost ne dolazi do izražaja: govori i djeluje kompetentno i mudro. Naše Svetice su lude od ljubavi, ali u svom ponašanju su vrlo uravnotežene žene, one su „odsutne“ jer su uvijek prisutne Gospodinu, ali djeluju s inteligencijom i koherentnošću, služeći svojim sestrama s ljubavlju. Između ostalog, Veronika Giuliani veoma je hitra i veoma dobra u djelatnostima koje obavlja: sve poslove koji su joj povjereni obavlja spremno i kvalitetno. Suočeni smo s ljudskim djelovanjem koje se živi s nutrinom koja prožima svaku gestu, jer je to ista Ljubav koja djeluje. *Ludosti* se događaju u samom iskustvu Ljubavi, koja je po prirodi ludost. Tako i ljudska ljubav, kada dosegne određene razine! Posljednje spominjanje patnje još jednom nas podsjeća da se radi uvijek o pashalnom prijelazu. Poslušajmo ju još:

„Koje je veliko djelo Bog učinio u mojoj duši, nalazim se drukčijom i ne znam kako se to dogodilo. Osjećam da je Bog pobijedio i duša je sva sretna što je također ona pobijedila. Sada osjećam da mogu reći ljubav s ljubavlju. Ljubav je pobijedila i sama ljubav je pobijeđena, jer duša to osjeća u sebi na način da nemam načina to izreći. Nek dođu – ja sam sretna – nek dođu muke, ljubav će sve pretrpjeti. Tako se osjećam, tako sam se našla u trenu. Neka sve bude iz čiste ljubavi! Dok sam imala te spoznaje o velikom dobru koje duša ima, u vršenju uvijek volje Božje, osjećala sam u sebi takva djelovanja božanske Ljubavi da sam se osjećala ludom. Da sam mogla učiniti da sva stvorenja svemira shvate ovo dobro Božje volje, potaknula bih svakoga i svaku da ostave svoju volju i sve od sebe“⁶⁷.

Pobjeda Ljubavi sa sobom nosi potpuno prepuštanje u njegove ruke, uz goruću želju za patnjom kako ne bi postavila prepreke djelovanju same Ljubavi. Ponovno se prepuštamo da nas vodi Veronika, koja je velika učiteljica kada je u pitanju božanska Ljubav:

„Božanska Ljubav je toliko poludjela od ove duše da ju dobro i često potpuno preobražava u Njega te ona ostaje u ovom beskrajnom i dubokom moru uronjena u beskonačnost Boga i Božjega bića, gdje se gubi, ne zna kamo ide i pliva među beskrajnim dobrima u moru koje

⁶⁶ VERONICA GIULIANI, *Un tesoro nascosto...*, vol. III, 935 ss.

⁶⁷ *Ivi* vol. IV, 129 ss.

izgleda kao more nad morima. O svim Božjim milostima i savršenstvima ne mogu ništa reći. Gubim se među ovim draguljima i radostima beskrajne vrijednosti⁶⁸.

c) Beskonačna Ljubav

Uranjanje u beskrajni ocean Ljubavi poput majušnih ribica koje se u njemu gube svojstveno je Veroniki, ali se ponavlja i kod Kamile Baptiste, te na najbolji mogući način izražava iskustvo beskrajno male majušnosti koja ipak ostaje osoba u dijalogu s božanskim Ti. Gubi se gledajući samo Ljubav, potpuno dopustivši svakoj želji i osobnoj volji da umre da bi ljubila istom Ljubavlju. U ovom trenutku ne ostaje ništa od nje same, ali u stvarnosti ima sve. Nalazimo odjek Klarinih riječi: „posjedovat ćeš ono što ćeš i u usporedbi s drugim prolaznim posjedima ovoga svijeta jače posjedovati“ (3PJa 26). Ponovno nas vodi Veronikino iskustvo:

„Čini mi se da su to izvjesni tajni poticaji božanske Ljubavi, koja dokazuje je li duša njegova zaručnica uvijek spremna za Njega. Dolazi tako iznenada, da uvijek mora biti pozorna i usredotočena na ono što Ljubav čini i što Ljubav zahtijeva. [...] Iz toga razloga najprije se krije na takav način da nema načina ni sredstva da Ga se može pronaći sa svim mogućim djelovanjima. Ali u ovom mračnom stanju, On hoće i zahtijeva jedinstvene načine kreposti, odcijepljenosti, ogoljenosti od sebe i od svega, i neimanja druge volje osim one Božje. Ne poznaje se razlika stanja. Bilo ovo stanje tame ili ono svjetla, oboje je isto za dušu. Ona se mora utvrditi u kušanju Boga. Volja Božja ima ju upravljati; izvan toga ona nema što željeti. [...] Našavši se ponovno u golemom i beskrajnom moru božanske Ljubavi, ona je samom Ljubavlju ljubila istu Ljubav. Ovom Ljubavlju uranjala je u Nju i Njome prodirala u božanska svojstva, napose veličinu Božju, svemoć Božju, mudrost Božju i Njegovo milosrđe, neizmjernost i ljubav. Činilo se kao da se Bog objavio duši i da joj je, zapovijedajući sve za njezinu korist, rekao da Mu ona odgovara. Također mi se činilo da je ona svojim da odgovorila svemu i da ju je Bog u tom trenutku potaknuo da dođe do toga slaganja, jer je božanska Ljubav bila spona koja ju je sjedinila sa Sobom i u Sebi⁶⁹.

Božanska Ljubav dolazi nenadano, poput bljeska. Dolazi kad hoće, stoga uvijek trebamo biti budni. Ako smo rastreseni, smušeni, ne može se imati ovo iskustvo ljubavi. Istina je da nas Gospodin može ugrabiti k sebi u trenutku, ali obično se od nas traži neprestano traženje Njega, jer se ponekad sakrije. U malo riječi Veronika iznosi ono što Kamila Baptista i Katarina opisuju nadugo. Kada se sakrije, treba se ponašati s odcijepljenošću, „lišeni sebe“ i u svemu neprestano tražeći Božju volju. Naša kapucinka koristi sve svoje snage vođena žarkom žedu za Božjom ljubavlju, za njegovom voljom, koja ju posve zaodijeva. Veronikin Bog je Trojstveni Bog, ali njezino trojstveno iskustvo povezano je s križem: zapravo, ona uvijek ima pred sobom Kristove patnje, stalno se poziva na Raspetoga.

Vraćajući se zatim „u bezmjerno more ljubavi“, Giuliani potvrđuje da božanska Ljubav ljubi sebe u nama. Sve dok ne živimo ovo iskustvo, a to je da dopustimo bespridržajno ljubiti, naša je ljubav prema Bogu nešto malo, „najgora mržnja“, rekla bi Kamila Baptista. Veronika dodaje da Ljubav *poziva k sebi*: Gospodin je u duši, posjeduje ju, ali poziva, jer prava je ljubav slobodna, ne može se roditi iz prisile. Tako je potrebno stalno govoriti da, nikad nije dovoljno: treba ponavljati u svakom trenutku. Svakoga dana Bog nas poziva da ponovno kažemo da jednom zauvijek izrečeno.

⁶⁸ Ivi vol. VIII, 888.

⁶⁹ Ivi vol. VI, 929-930; vol VIII, 888-889.

d) *Ljubav koja uvijek djeluje*

Poslušajmo ponovno Veroniku koja nam daje da učinimo još jedan korak u djelovanja božanske Ljubavi:

„Ostajem tako dva ili tri sata te mi se čini da u ovom srcu osjećam peć tako žarku da me svu malo po malo proždire na način da se to ne može opisati. Vatra ljubavi proždire u trenutku, koja kao da je ugasila život, i odjednom osjećam novi život, duh sav u Bogu, a ljudska narav potištena. Budući da je duh u Bogu, učvršćen u Bogu, ona ostaje lišena svega, ne uživa ništa, i za nju ne postoji ništa. [...] O Bože ljubavi! O uzajamne ljubavi ujedinjene u jednu ljubav! Sva ljubav je sam Bog; Bog se u potpunosti daje duši i tako duša posjeduje istu ljubav. Ova ljubav u njoj je djelatna, ali počiva, ali stoji čvrsto, uvijek djeluje, uvijek ljubi. O tim djelovanjima ne mogu ništa reći riječima, jer se o njima nikako ne može govoriti. To je nešto najuzvišenije, neizmjerljivo i beskrajno“⁷⁰.

e) *Ljubav koja izgara*

Veronika govori o Ljubavi koja proždire, jer takvo je njezino iskustvo. Stalni prijelaz, neprekidna Pasha je ono što se događa u ljubavi: dar božanske Ljubavi neprestano uništava u nama sve što nas udaljava od Njega i oblikuje novo stvorenje. Duboko u ženi Veroniki postoji stalna borba, na koju ćemo se vratiti. Veoma je živahne naravi, stoga snažno pati. *Ljudska narav* je sav njezin osjetni dio, odgovara onome što Pavao naziva tijelom. Međutim, kod Giulianijeve nema dualizma: ona sebe promatra u cijeloj svojoj osobi, ali gleda se u potpunosti u Bogu ili samo u svjetlu ljudske osjetljivosti. Moja ljudskost, kaže zapravo, ništa ne uživa, nema tu ništa za nju, sve je za duh. Posljedica je da Bog zaposjeda dušu jer Božja volja postaje gospodaricom njezina života. Tada Bog ljubi samoga sebe po njoj, u dubini. Ispunjava se otajstvom „ljubavi Božje razlivene u srcima našim po Duhu Svetom“ (*Rim 5,5*). Ne nalazeći zapreke i otpore u našim strahovima, Bog ljubi samoga sebe po nama, ljubi se u nama. Tako duša kao odgovor ljubi Njega, ljubi Ga zbog sebe. Život je stoga neprestano uronjen u otajstvo ljubavi, koja radi, dinamična je i uvijek djeluje. Pročitajmo jedan izričaj blažene Marije Anđele da otkrijemo kako se kod svih naših Svetica govori o božanskoj Ljubavi:

„Duša žudi da izgori u božanskoj Ljubavi čiji me žar veoma često obara i raspaljuje. Ne mogu živjeti izvan ove božanske vatre... Odjednom, Gospodin prodire u moju dušu kao strelicama, prostrijelivši silovito moje jedno srce, i ostaje ranjeno gorućom strašću da ljubi, da pronade božanskog Ljubljenoga koji me proždire; te me milosti ostavljaju ogoljenu od svega“⁷¹.

Ljubav koja proždire i ogoljenost od svega, kako smo ih našli kod Veronike, govore nam da je siromaštvo posljedica toga što smo dopustili da nas ljubav rani. Posljednji odlomak Veronikin:

„Božanska ljubav je nezasićna i nikada se ne zasićuje, što ju se više kuša i više žedi donosi, to više ju se posjeduje, to više raste, to više svijetli i nikad joj ništa nije dovoljno. Raste u sebi i po sebi: ne može ju se razumjeti, ne može ju se shvatiti niti ju odnijeti. Tu je i raste sve više i više, ide i uvijek je u sebi. Priopćuje sebe sebi i svu sebe nama, udaljava nas od nas, ali

⁷⁰ *Ivi, passim.*

⁷¹ L. IRIARTE, *Beata Maria Angela...*, 51.

nas stavlja u sebe. Imamo ju u sebi, ali ju se ne može razumjeti; dolazi u nas i čini nas jedno sa sobom. Ne možemo dati snagu ljubavi jer nas Ona preobražava u Boga⁷².

f) Ljubav naučena na križu

Bog je beskonačan, stoga što se više ulazi u njegovo otajstvo, to više raste želja za Njim. *Priopćavanje sebe sebi* želi izraziti kružnost ljubavi zatvorene u trojstvenom otajstvu: stavljajući nas u samu sebe, Ljubav nas preobražava u Boga. To je otajstvo smisao cijeloga života naših Svetica. U Ljubav se prodire po otajstvu križa. Veronika tvrdi da je križ škola ljubavi: „Tko ljubi križ, ljubi Ljubav i Ljubav ga čini jednim sa Sobom“⁷³.

Nalazimo se pred dubokim smislom Veronikina života. Posljednje riječi izgovorene prije smrti govore sve o njoj. Obraća se nekim sestrama koje stoje pokraj njezine postelje: „Ljubav se dala pronaći, to je uzrok moje patnje, recite to svima!“

Ona je cijeli život tražila Ljubav i Ona je sve više ulazila u nju. Zaista se može reći da je božanska Ljubav postala sve vidljivijom u ovoj ženi koja je sve uložila u Nju.

g) Bitna Ljubav

Pokušajmo sada kod Magdalene Martinengo otkriti razliku između suštinske i osjetne ljubavi. Ona govori također o *nepodnošljivoj* ljubavi, jer, kako smo vidjeli kod Veronike Giuliani, ljubav raste u patnji. To je vatra koja gori i nadilazi ljudske mogućnosti, pa ju toliko puta nismo u stanju nositi. Čini da trpimo jer nas sjedinjuje s rassetim Kristom, s otajstvom njegova dara ljubavi, po kojemu smo, dok živimo na zemlji, usko povezani s trpljenjem. Kada budemo u nebu sjedinjene s Ljubavlju, više neće biti trpljenja. Ovdje dolje oni koji ljube, trpe.

Poslušajmo ulomak autobiografije Magdalene Martinengo:

„Htjela bih isto objasniti onima koji vjeruju da je ta ljubav tako ukusna, što jest, i kako ljudska narav živi i može živjeti počivajući u tolikim vatrama. Međutim uvijek namjeravam govoriti o tome kako osjetna ljubav ide združena sa suštinskom ljubavlju, jer inače bi to bila ljubav slame, vjetra, dima. Bitna ili suštinska ljubav je jedno veoma veliko poštovanje prema onome što Bog jest, zajedno sa dobrohotnošću punom ljubavi tolikoga Veličanstva, dubokim uživanjem u njegovim božanskim svojstvima (atributima), a ta dobrohotnost puna ljubavi je toliko velika i stalna, da nas tjera da potpuno zaboravimo na same sebe i uvijek živimo zaokupljeni u njegovom božanskom Biću. [...] Dok dakle duša slatko gori, kap ove vatre također pada na niži dio, to jest u srce, gdje ima svoje sjedište osjetna ljubav; i odmah iz ove užarene vatre šalje svoju toplinu po cijelom tijelu, šireći se kroz sve udove, koji, tresući se zbog žestine takvoga žara, čini se da ga ne mogu podnijeti. [...] Bitna ljubav koja gori u duši je vatra koja gori u vlastitoj sferi, jer 'Deus caritas est', Bog je milosrdna ljubav⁷⁴ i Ljubav milosrdna je Bog; a duša koja se potpuno preobražava u Boga također postaje sva od vatre i milosrdne ljubavi u Bogu, i Bog je u njoj sva vatra milosrdne ljubavi. Ova ljubav je najnježnija, najukusnija, najmirnija kao i uvijek. [...] I s pravom se naziva 'ignis consummens est' (oganj koja proždire), jer budući da je duša još uvijek putnica, i samo biće je putnik, troši; to jest, to ljudsko djelovanje, ta ljubav i razumijevanje na ljudski način troši, mijenjajući uopće prirodu ljudskoga bića. O kad bi se takva duša mogla vidjeti! Vjerujem da bi to ljudskim očima izgledalo kao nešto božansko. Ali ona je potpuno nepoznata i ništa se o njoj ne zna, jer ona se drži samom ničicom, i čezne da ju se drži samom ničicom. [...] To je bitna ljubav, koju ja nazivam intenzivnijom i savršenijom što je manje osjetne ljubavi, budući da duša što manje opći s tijelom, spremnija je i sklonija Božjim djelovanjima“⁷⁵.

⁷² VERONICA GIULIANI, *Un tesoro nascosto...*, *passim*.

⁷³ *Ib.*

⁷⁴ Pojmom „milosrdna ljubav“ prevodimo pojam „caritas“ (nap. prev.).

⁷⁵ MARIA MADDALENA MARTINENGO, *Autobiografia* (ms.), 278-284.

Božanska Ljubav djeluje u dubini čineći da zaboravimo na sebe, da uvijek živimo zadubljeni u Njega. Magdalena govori o *biti duše* misleći na najdublju dimenziju ljudske osobe. Ona razlikuje dušu i tijelo, koje se na tom putu ljubavi sve više produhovljuje. To je način izražavanja 18. stoljeća koje tijelo smatra negativnom stvarnošću, ali sudjelovanjem u ljubavi ono postaje pozitivno po privlačnosti duhovnog „dijela“. Ovaj vidik je odsutan kod Veronike: za nju ljudskost uključuje cijelu osobu. Martinengo ima ograničenije poimanje osjetne ljubavi u odnosu na Veroniku Giuliani ili Kamilu Baptistu: za njih je srce središte osobe, za nju je ono, naprotiv, osjetna sposobnost primanja.

To je nepodnošljiva ljubav, jer nadilazi mogućnosti tijela, koje više ne jede i ne spava. To su značajke mističnog iskustva. U Veronikinu životu, primjerice, otkrivamo petogodišnji post, svakako ne za nasljedovanje, ali znak ljubavi koja u potpunosti zahvaća. Magdalena nastavlja svoj govor tvrdeći da Ljubav djeluje pasivno, jer duša dopušta da bude ljubljena. Mistika je uvijek pasivna: radi se, naime, o tome da se dopusti da nas zahvati Ljubav. Na duhovnom putu veoma je važno ovo: ako dopustim biti ljubljena, Gospodin ljubi u meni slobodno. Ako, naprotiv, želim ja usmjeravati svoje duhovno putovanje, ljubeći Gospodina prema svome razumu i osjetljivosti, ne uspijevam dokučiti Božji naum. Gubim se također jer je moja ljubav premalena, moje želje mogu biti lažne i ne ulazim u tu Božju volju, do koje vodi neprestano uranjanje u njegovu ljubav.

Međutim, radi se o djelatnoj pasivnosti, koja ne odvlači od konkretnosti svakodnevnog života. Magdalena je, naime, marljivo radila i obavljala neizrecive napore. Da joj je rečeno da bi je neke od njezinih nevjerojatnih pokora spriječile da tijekom dana obavlja ono što je zahtijevala poslušnost, odmah bi prestala. Nedvojbeno je da su naše Svetice bile obdarene posebnom snagom: uistinu je iznimno moći intenzivno raditi nakon neprekidnih noćnih bdijenja kontemplacije i pokore. To su podaci koji otkrivaju život življen u ravnoteži vrjednota: vatra Ljubavi koja je unutra, pomaže ispunjavati na najbolji mogući način svakodnevnu obvezu u ljubavi prema sestrama. Kasnije ćemo se vratiti na smatranje sebe ništavnima i na to da nas drugi smatraju takvima. Za sada nam je dovoljno da smo nazreli kamo može dovesti Ljubav dana u krštenju, kada u stvorenju nađe prihvata.

PUT BOŽANSKE LJUBAVI*

VI.

Sr. Chiara Giovanna Cremaschi osc.

IV. PUTEVI PRODIRANJA DARA

Sve dovde pokušali smo otkriti nešto od dara božanske Ljubavi u iskustvu naših Svetica, sve do vrhunca zajedništva s njim. Uvijek dopuštajući da nas one vode, razmotrimo sada kojim putevima Ona prodire sve više u naše dubine. Nije riječ o alternativnim vidicima, nego prije svega o onome što Crkva stavlja na raspolaganje vjernicima za njihov svakodnevni put. Redosljed kojim su prikazani odgovara određenoj logici, ali su svi navedeni putevi nužni, uz druge koji nisu spomenuti jer su već obrađeni u drugom kontekstu.

1. Sakrament Pomirenja

Postoji put koji je prvenstven, čak i ako zatim prati cijelo putovanje jer je važan za cijeli život: sakrament Pomirenja. Da bismo se približili Gospodinu, prvi korak je obraćenje Njemu: dok ostaje nastaviti do kraja, ono ima svoj snažan trenutak u ispovijedi, koja prati volju da ga se slijedi. Kod nekih naših Svetica taj je početni stav veoma naglašen. Katarina daje ovu naznaku onima koji su odlučili poduzeti put s Gospodinom:

„ako želi služiti Bogu u duhu istine, mora najprije očistiti svoju savjest po čistoj i cjelovitoj ispovijedi i donijeti najčvršću odluku da nikada više neće smrtno grijешiti“⁷⁶.

Kamila Baptista pripovijeda što se dogodilo u vezi s posebno važnom ispovijedi u njezinom životu⁷⁷. Tako nalazimo naznake o pristupanju sakramentu u različitim fazama, u određenim životnim prekretnicama. Čak i prije veoma jakih mističnih iskustava, Gospodin od naših Svetica traži da prime sakrament Pomirenja i da kažu sve, čak i grijehe prošloga života, jer autentično kršćansko iskustvo uvijek prolazi kroz sakramente. A svijest da smo grešnici, potrebiti Božjeg oprostjenja, stoji u temelju toga puta. Ne mogu pristupiti Gospodinu ako nisam svjesna duboke stvarnosti svojega grijeha. Vidjet ćemo potom kako i s kojom sviješću se one osjećaju grešnicima.

2. Euharistija

Vrhunski način prodiranja u dar je Euharistija. Kod naših Svetica postoji velika glad za Euharistijom, koja ne nalazi načina da se zadovolji te postaje sve žarkijom. Moramo imati na umu da svakodnevno pričešćivanje postaje redovito u 20. stoljeću. Ranije se podjeljivala nekome samo kao povlastica. U svoje vrijeme, Florida Cevoli uspjela ju je postići za cijelu zajednicu. Učestalost pričešćivanja ovisila je o pristanku ispovjednika. Osim te činjenice, kod Katarine otkrivamo isticanje vrijednosti euharistijskoga slavlja. Među njezinim spisima

* Sa tečajeva održanih ovih godina mladima u formaciji u raznim Federacijama klarisa. Tekst, preuzet sa snimke, doradila je Autorica.

⁷⁶ CATERINA DA BOLOGNA, *Le sette armi...*, u *Mistici...*, vol. III, 106.

⁷⁷ CAMILLA BATTISTA DA VARANO, *La vita...*, XIII, u *Le opere...*, 46-48.

nalazimo također detaljno objašnjenje svete Mise, prema liturgijskoj shemi i teologiji njezina vremena, ali s dubokim i uvijek važećim spoznajama. Veroniki Giuliani, koja živi u doba u kojemu se liturgijski smisao potpuno izgubio, sam je Gospodin taj koji preuzima na sebe da objasni što se događa tijekom slavlja. Euharistija je, naime, mjesto najintimnijih mističnih objava. Opisujući svoje iskustvo, Giuliani često kaže: „to mi se dogodilo nakon svete pričesti“. Budući da se podjeljivala nakon Mise, svaka je mogla otići onamo gdje je smatrala najprikladnijim. Tako je Veronika odlazila u svoju ćeliju na dugu zahvalu i budući je bila sama mogla se otvoriti i slobodno primiti Gospodinov posjet. Pogledajmo jedan od tih slučajeva, u kojemu je upravo primila Sakrament:

„odjednom sam tu bila zanesena, i upravo kao da sam bila pred zrcalom, činilo mi se da vidim da ta radost za mene predstavlja Božanski Sakrament i da u njemu kao na prijestolju vidim Boga Trojstvenog i Jednog. Oca s Njegovom svemoći, Sina s Njegovom mudrošću i Duha Svetoga s Njegovom ljubavlju. [...] I imala sam intimno i u dušu prodiruće razumijevanje ovog najbožanskijeg otajstva; nema načina da pronađem način da objasnim kakav je bio taj prizor, kažem samo da mi je bio prikazan kao dragocjena radost, ali zamislite, ne mogu reći ni riječi o tome, ne mogu ništa usporediti s onim što sam vidjela. Niti mogu objasniti koliko sam razumjela ovaj najbožanskiji Sakrament. Ipak, svaki put kada se pričestimo, naša duša i naše srce postaju hram Presvetoga Trojstva i dolaskom Boga u nas dolazi sav Raj⁷⁸.

Veronika euharistijsku pričest smatra predragocjenim draguljem. Ono što nam pripovijeda izražava prodor u otajstvo koje se događa kada primamo Euharistiju. Kao i mnogo puta, potvrđuje da je to najveća primljena milost, jer određeno iskustvo uvijek je novo kada još nije kušano. Nadalje, kod nje postoji stalna svijest o besplatnosti dara. Veoma je lijepa svijest da smo prebivalište trojedinoga Boga, što čini euharistijsku mistiku trojstvenom. Poslušajmo riječ Klare Izabele Fornari:

„O moj Isuse, za onu ljubav kojom si bio kao djetesce zatvoren u utrobi presvete Marije, i duh i dah ove Djevice tvoje Majke može se reći da ti je služio kao život, jer je bio dah i pokret tvojemu blagoslovljenom srcu, budući da Dijete nema nikakvog pokreta ni daha u majčinoj utrobi, osim onog roditeljice: učini dakle, moj Isuse, da moja duša bude dijete kad te prima u Presvetom Sakramentu, nalazeći se tada istinski zatvorena u tvojoj prečistoj utrobi, tako da udišem tvoj dah i da se moje srce pokreće prema zapovijedima tvoga božanskog pristanka⁷⁹.

Zaključujemo spomenom na jednu milost koju je Bog udijelio Katarini, kada su je mučile jake sumnje vjere u stvarnu Gospodinovu prisutnost u Euharistiji. Pripovijeda to u *Sedam duhovnih oružja*, napisanih prije svega da pomogne novakinjama pobijediti u bitkama protiv vjere i protiv svih iskušenja:

„Duže je vremena imala preveliku kušnju nevjernosti prema Kristovu Sakramentu, to jest sumnjala je u posvećenu hostiju. I budući da je zbog toga bila jako bolna i ne nalazeći lijeka ni u ispovijedi i ni na koji drugi način, s velikom boli i gorkim plačem zazivala je Boga gotovo bez prestanka. A kad se približio trenutak u kojemu se trebala pričestiti, ta joj se kušnja većma povećavala, jer je to činila s takvom neosjetljivošću da je posve izgubila ukus za pobožnost [...]. Ali dobrota Svevišnjeg Boga, koji naređuje bitku i kaznu, priprema također pobjedu i olakšanje. Tako, sjedeći jednog ranog jutra ovdje u crkvi u molitvi, Bog je pohodio njezin duh i, govoreći razumski, otkrio joj je otvoreno kako je uistinu u toj hostiji, koju je posvetio svećenik, sve božanstvo i čovječstvo njega, našega Boga. I pokazano joj je

⁷⁸ VERONICA GIULIANI, *Un tesoro nascosto...*, vol. III, 743-744; vol. VIII, 136-137.

⁷⁹ CHIARA ISABELLA FORNARI, u *Temi spirituali...*, vol. II, 1110.

kako i na koji način je moguće da pod tom malom prilikom kruha bude sav Bog i sav čovjek. I ukratko joj je dao upoznati sve što se tiče vjere u taj sakrament, uklonivši bitku i sumnje koje je imala i mogla imati u budućnosti⁸⁰.

Bilo joj je udijeljeno još razumijevanje otajstva Presvetoga Trojstva, povezano s otajstvom Euharistije. Osjećaj stvarne prisutnosti je dar pripremljen neprestanom molitvom, njezinom ustrajnošću u kušnjama. Njezin način izražavanja na punoj je franjevačkoj crti: ona, naime, govori o pohodu Gospodnjem.

Kod naših Svetica živa je također euharistijska pobožnost, koja se očituje u adoraciji. Veoma je zasvjedočena kod Katarine, ali ju nalazimo i u kasnijim razdobljima. Krucifiksa Satellico (18. stoljeće), primjerice, uvijek je bila u stavu adoracije Presvetom Sakramentu: čak i kad nije bila u koru uvijek je molila okrenuta prema crkvi.

3. Sveto Pismo

Sva je duhovnost naših Svetica usredotočena na Evanđelje, na Riječ, kao što je već istaknuto u nekim točkama. Izvor je nadasve Sveto pismo koje se moli u Liturgiji časova. Za Katarinu Sveto pismo je *sedmo oružje* u onoj duhovnoj borbi na koju je svaka pozvana, kao što ćemo vidjeti u nastavku:

„Sedmo oružje kojim možemo pobijediti svoje neprijatelje je sjećanje Svetoga pisma koje moramo nositi u srcu i iz njega, kao od najvjernije majke, crpsti savjete u svemu što nam je činiti, kako čitamo o najrazboritijoj i svetoj djevici svetoj Ceciliji, za koju se kaže: 'Uvijek je nosila Kristovo evanđelje skriveno u svojim grudima'. I tim je oružjem naš Spasitelj Krist Isus pobijedio i zbunio đavla u pustinji, rekavši: 'Pisano je'. Stoga, predrage sestre, ne dopustite da propadnu svakodnevna čitanja koja se čitaju u koru i za stolom; i također mislite da su Evanđelja i Poslanice, koje slušate svakoga dana na svetoj Misi, pisma koja vam šalje vaš nebeski Zaručnik, te ih s velikom i žarkom ljubavlju stavite u svoja srca i, što češće možete, mislite na njih, nadasve kada ste u ćeliji, kako biste bolje i sigurnije mogle slatko i čisto zagrliti onoga koji vam ih šalje. I čineći tako, neprestano ćete biti utješene, budući da tako često primete vijesti o onome koga najviše ljubite⁸¹.

Katarinine riječi potvrđuje i Iluminata Bembo, koja pripovijeda kako se u Ferrari, a kasnije i u Bologni, za stolom čitalo Sveto pismo odabrano prema liturgiji dana te su sestre bile istinski njime prožete. Bilo je posebno prevedeno, jer je u to vrijeme Biblija bila samo na latinskom. Čitanja od dana jesu pisma koja vam Zaručnik piše! To je konkretan način na koji Sveto pismo postaje život, mistična kontemplacija i dinamizam svakodnevnog života. Dozvati u pamet svako malo misna čitanja, učiniti ih predmetom umne molitve slijedeći crtu koju su povukle Klara i naše Svetice, za nas je važna vježba. Kako zagrliti Isusa Krista? Prodirući sve više u njegovu Riječ, u pismo koje nam On sve dane šalje preko liturgije Crkve. Na istu crtu stavlja se i Eustohija:

„Zbog velike slasti koju je osjećala u božanskoj službi, ovako je govorila: 'Opijte se, kćeri moje: mislite da ste za božanskim stolom i da smo pozvane od Gospodina, moga preslatkog Gospodara; mislite na mnoga jela puna slatkoće i slasti (mislim na Božanki oficij), osobito na svečane svetkovine u godini. Sada, kćeri moje, slavimo Utjelovljenje, zatim Rođenje; i kako dijete raste, a zatim odrasta, uvijek se mijenjajući hrana puna svih okusa i slatkoće, dolazi oficij Krštenja. Zatim ga idemo pohoditi onakvog kakav jest, sam i skriven u pustinji, i kako počiva na goloj zemlji u najhladnijim danima u godini. Onda nam se šalje druga hrana

⁸⁰ CATERINA DA BOLOGNA, *Le sette armi spirituali*, u *Mistici...*, vol. III, 148-149.

⁸¹ *Ivi* 114-115.

u Božanskom oficiju: kada je bio kušan i pobijedio demona; i kako su mu služili anđeli; i kako se povratio i išao propovijedajući, poučavajući i skupljajući ovce na pokoru. I mijenjajući oficij s vremena na vrijeme, ispunjava i zasićuje dušu različitim i medenim okusima, sve dok ne dođe do gorke smrti, i srce to više ne može nositi'. [...] I govorila je da kad je bila bolesna i nije mogla ustati, govorila je kontemplativniji oficij. Ali bila je sretnija kad ga je govorila u koru, jer ga je činila svečanim glasom i u zajednici. I u tome je imala svetu razboritost da je prvi dar, koji se prinosio u ponoć pred oči Presvetoga Trojstva, bio kult Božanskoga oficija njezina samostana. I govorila je: 'preživajte, kćeri, medene riječi koje preslatki moj Gospodin govori u Svetome pismu'⁸².

Eustohija govori izričito o stolu Riječi, izričaju na koji nas je navikao Drugi vatikanski sabor. Poput Klare i svih naših Svetica, promatra Isusa u liturgijskoj godini koja nas hrani po Kristovim otajstvima. Za Calafato, na klarijanskoj brazdi, vrhunski trenutak, u koji je duboko uronjena, jest muka Gospodnja. Intenzivno trpi boli Ljubljenoga: dubina ljubavi očituje se u ponoru patnje. U navedenom odlomku govori se o Liturgiji časova: kontemplativnoj molitvi koja mora sve više prodirati u našu nutrinu, u postupnom pounutrašnjenju. To nije zadano: iz duhovnosti 19. stoljeća, naime, naslijedili smo formaciju koja božansku službu smatra dužnošću, zadaćom koja nam je povjerena, dok je to „molitva“ par excellence, kojoj ne trebaju dodatci. Naravno, da ju se kuša, potrebna je biblijska priprema, osobito o psalmima. Potrebno je proniknuti u smisao pohvale, koji je najviši oblik molitve, za čuda koja je Bog učinio u povijesti jednog naroda, u Crkvi i u našem životu.

Eustohija naglašava ljepotu zajedničarske dimenzije. Želi da o otkucavanju ponoći prvi prinos Presvetomu Trojstvu bude hvala njezine zajednice. Noćna molitva je obilježje našega Reda. Trebamo nastojati da ju ne smatramo samo velikom žrtvom, nego prije svega načinom na koji hvalimo Gospodina.

Pokušajmo također spomenuti nešto o blaženoj Anđeli, koja je nazvana mistikinjom brevijara, dovedena do ekstaze tijekom slavlja Liturgije časova. Ali ispovjednikova zabrana ju sputava: ne smije, naime, imati posebne stavove u prisutnosti sestara. Tako s velikom silom uspijeva ovladati sobom:

„Moje duhovno putovanje je putovanje straha i ljubavi prema Njegovom Božanskom Veličanstvu [...] ova dva osjećaja izviru u mojoj duši iz pojedinih odlomaka Svetoga pisma. Prečesto mi se događa da mi, pjevajući psalme, Gospodin priopćuje, po unutarnjim osjećajima, ono isto što upravo pjevam, tako da mogu reći da stvarno pjevam unutarnje osjećaje svoga duha, a ne slovo psalama. Htjela bih to pobliže objasniti. Pjevam prvi redak psalma Prvoga časa: 'Beati immaculati in via' (Ps 118), odmah u dubini svoje duše doživljavam prosvjetljenje puno iskrenosti, koje me nježno privlači k ljubavi ustroja moga božanskog Gospodina; onda u drugom retku kušam kako duša svijetli u želji da prodre u njegove istine i njegov božanski zakon'⁸³.

Nalazimo se pred najdubljim oblikom prodiranja u psaltir, koji je moguć kada duboko u nama odjekuje molitva čovječanstva, jer se molitvom psalama prihvaća u sebi čežnja cijele Crkve i svih ljudi. Marija Anđela voli Gospodinovo „nastrojenje“, to jest Božju volju. Kada psalam govori o spasenju, sa svom predajom Crkve Astorch misli na Isusa Krista, izričajima mističnog sjedinjenja s Njim. Kako su govorili crkveni Oci, Krist moli u psalmima i u njima se molimo Njemu. Stoga je psalmodija susret s Njim koji može uzdići do vrhunaca mistike. Poslušajmo još blaženu Juliju koja je, kao što smo već vidjeli, usredotočena na kontemplaciju Kristovih otajstava koja se slave u liturgijskoj godini:

⁸² JACOPO POLLICINO, *La Leggenda...*, u *Temi spirituali...*, vol. I, 775.

⁸³ L. IRIARTE, *Beata Maria Angela...*, 32.34.

„Na Bogojavljenje sam shvatila da kao što su Mudraci išli pronaći rođenog Isusa, slijedeći vodstvo zvijezde, tako je i nama potrebno slijediti zvijezdu, ako želimo doći na ono mjesto gdje je Gospodin, to jest u život vječni. Pod zvijezdom se podrazumijeva Sveto Pismo pa kao što je zvijezda dala veliki sjaj očima onih svetih Mudraca, tako Sveto Pismo rasvjetljuje srce onih koji imaju želju pronaći ljubljenog zaručnika u svojoj duši; a slijedeći ovu zvijezdu i dobro vodstvo, nedvojbeno ćemo stići u željeno kraljevstvo nebesko, osobito slijedeći sjaj svjetla koje proizlazi iz zraka ove zvijezde, a te su zrake sveta evanđelja i poslanice“⁸⁴.

Nalazimo Katarininu misao o kojoj blažena Julija ovisi: „zrake zvijezde“ jesu čitanja Mise od dana. Ta zvijezda koja nas vodi na našem putu i koja nas neprestano obasjava je Riječ Božja koja se moli u liturgiji, posebno u svakodnevnoj Misi. Katarina Bolonjska poučavala je također psaliranje. Vjerojatno se oficij nije pjevao, već se radilo o „pjevu“: nije smjelo biti ni pre nagljeno, ni presporo. Vigri je poticala na vjernost molitvi i na upotrebu glasa za slavljenje Gospodina. U ono vrijeme oficij je bio veoma dugačak; osim toga, svaki dan se molio oficij za pokojne i mali Gospin oficij. Usmena molitva sastojala se od psalama i drugih dijelova Svetoga pisma, dok prisutnost drugih pobožnosti od strane cijeloga bratstva nije zabilježena. Slavlje oficija uvijek se odvijalo stojeći. Katarina potiče da ga se nikada ne napusti, da se rado puste hraniti Riječju.

⁸⁴ *Revellazioni...*, u *Temi spirituali...*, vol. I, 673.

PUT BOŽANSKE LJUBAVI*

VII.

Sr. Chiara Giovanna Cremaschi osc.

4. Umna molitva

Umna molitva glavni je put kojim se ulazi, prodire, dočekuje Božje otajstvo, povlašteno mjesto u kojemu se priprema za primanje dara mističnog kontemplativnog iskustva. Pojam meditacije, koji se odnosi na osobnu molitvu, u kojoj se različitim metodama pokušava doći do tihog stajanja pred Bogom u slušanju Njega kako bi se došlo do čistog čina ljubavi, zapravo označava samo prvi korak puta, koji se čini ne toliko razumom nego srcem, shvaćenim u biblijskom smislu kao sjedištu odluka i volje.

Iz sjećanja *Illuminate Bembo* pokušavamo shvatiti što nas Katarina uči o stavovima potrebnim da se pripremimo za molitvu:

„nema ničega čime se Božja ljubav može steći bolje nego po pobožnoj, poniznoj, trajnoj i silnoj molitvi, koja se postiže uz svaki napor“⁸⁵.

Pobožna znači potpuno posvećena, duboko uronjena u volju da bude s Gospodinom. *Ponizna*: ako molitva nije ponizna, ne može biti autentična; ohol čovjek ne moli, on se vrti oko samoga sebe. *Trajna*: ovaj naglasak je veoma važan, jer molitva ima težnju postati stavom svakog trenutka, a to postaje kada se uvijek misli na Boga. Ostati u Gospodinu u određenom trenutku postaje konstantom: po zalaganju molitve koja hrani želju za Bogom, moramo naučiti biti s Njime što god činili. Na početku puta imamo dojam da smo odvojene od Njega kada radimo, kada smo zaokupljene drugim stvarima, kad smo sa sestrama, ali ako boravak s Bogom postane navika duboko u nama, razumije se da smo uvijek u njegovu društvu. Nadalje, ako smo budne da ostanemo s Njim, izbjegavamo ponašanja protiv bratske ljubavi. Način na koji smo suzdržane i ne obraćamo pozornost na potrebe druge sestre, govori da u tom trenutku nismo s Gospodinom. Po Katarini, molitva je također *silna*, jer „kraljevstvo nebesko silom se probija i siloviti ga grabe“ (*Mt* 11,12), govori Gospodin. To je sila protiv samih sebe, nastojanje da se svim silama udalji ono što odvlači od Boga. Nastavljamo slušati *Iluminatina* sjećanja:

„Kao što se ugljen puhanjem zapali, tako dobra molitva rasplamsava, zapaljuje i priopćuje srcu ljubav'. I zaključiti: 'ustanite, vi lijene i nemarne i koje kasnite, i trčite na molitvu'“⁸⁶

Katarina nas uvijek poziva da trčimo, da idemo, jer je za nju život u samostanu ples ljubavi, slijeđenja *Raspetoga*:

„Jer život vječni nije obećan lijenima i besposličarima, kako to potvrđuje Sveto pismo gdje kaže da se kraljevstvo nebesko zauzima silom (usp. *Mt* 11,12). Stoga Bog voli nametljivost i postojanost, govoreći: ako su obećanja velika, molitve i želje ne smiju biti male. [...] Blažena ona duša koja će svoje vrijeme dobro provesti uživajući u molitvi; jer svakoga tko bi mogao kušati tu slatku slatkoću, koju se nalazi po neprestanoj molitvi, ne bi koštalo truda da ode onamo ostajući ustrajno kontemplirati svoga milosrdnog Boga: kontemplirati ga nije ništa

* Sa tečajeva održanih ovih godina mladima u formaciji u raznim Federacijama klarisa. Tekst, preuzet sa snimke, doradila je Autorica.

⁸⁵ ILLUMINATA BEMBO, *Specchio...*, 52 ss.

⁸⁶ *Ib.*

drugo nego držati um zaustavljen u Bogu, uzdignut izvan sebe, uživajući u slasti vječnoga života. Koja uživa u tome može s pravom reći da je blažena, jer nema ništa slade od kontemplacije, nema ničega što tako udaljava um od ljubavi prema svijetu, nema ničega što sestru čini tako snažnom protiv neprijateljevih iskušenja. Nema toga što sestri više pomaže i potiče ju privlačeći ju svakom dobru i podnošenju svakog tereta. Bog od tebe ne želi ništa osim tvoga srca: zato ga čisti i pročisti čistom ispovijedi i neprestanom molitvom, kako bi mogla bolje vidjeti Boga po čistoći svoga srca (usp. *Mt* 5,8; *Opom* 16). Oni koji ljube kontemplaciju uvijek od srca žele biti u molitvi⁸⁷.

Samo ako želimo ostati u molitvi, biti s Gospodinom ovim intenzitetom, nalazimo načina produžiti vrijeme naše zajedničke molitve koje je prekratko. Za naše Svetice nisu bila dovoljna tri sata predviđena za zajednicu prema njihovom vremenu te su ga obično produživale noću. Danas možda više nismo u mogućnosti toliko bdjeti, ali moramo pronaći druge trenutke, kao što su dani povlačenja i nedjelje. Potrebna je dosjetljivost da se uspije produžiti vrijeme: to je glad koja raste dok jedete, naime, što si dulje u molitvi to više želiš u njoj ostati.

Poslušajmo još jednu sestru koju još nismo imenovali: Francisku Farnese (1593.-1651.):

„Jedini način da se stekne spoznaja o tome da smo izabrane kao zaručnice Kralja svemira jest vježba svete molitve. Podsjećam sve koje želite upotrijebiti svu svoju domišljatost i snagu da se neprestano u njoj vježbate. I znajte da imate veoma posebnu obvezu to činiti. Stoga, kćeri moje, želite li postići savršenstvo, uresite se dubokom poniznošću, spremnom poslušnošću, čvrstim mrtvljenjem i, na kraju, najgorljivijom ljubavlju prema Bogu i bližnjemu i da ste na čuđenje i divljenje cijelom svijetu i premile u očima Zaručnika našega Isusa Krista, posvetite se dan i noć svetoj molitvi, natječući se jedna s drugom koja će u njoj provesti više vremena. Ali, budući da je nemoguće da obavi dobro molitvu ona koja je slabo prijateljica šutnje i samoće, sve vas opominjem za ljubav Isusa Krista da se htjednete mrtviti u tome [...] a vaša povučenoost neka bude samo za ljubav prema Bogu i da bolje uživete u svom zaručniku Isusu Kristu⁸⁸.

Ovdje se pojavljuju malo drugačiji naglasci od onih Svetica koje smo do sada čuli: naime, duhovnost Franciske Farnese jest ona tipična za Tridentski sabor, usredotočena na samoću, na ne viđanje nikoga: govornica se smatra samo ozbiljnom smetnjom kontemplaciji. Klarijanska crta, međutim, premda voli šutnju i samoću kao mjesta susreta s Bogom, nosi sa sobom snažan bratski život, veoma očit, primjerice, kod Katarine Bolonjske. U samostanima koje je obnovila Franciska Farnese prevladava kontemplativna dimenzija, s veoma intenzivnim odnosom s Bogom, ali je bratski odnos veoma razrijeđen. Doticaj s vanjskim svijetom praktički ne postoji. Stoga je to drugačiji vidik u kontekstu puta Reda.

Pogledajmo sada što nam Veronika predlaže o molitvi. Tvrdi da ju nitko nije naučio kako to činiti, već ju je sam Gospodin uputio:

„Noćas je u molitvi bila mala sabranost u kojoj mi je Bog dao razumjeti kako se imam ponašati u ovoj vježbi molitve. Kao da mi je rekao: Uči od mene. Upravo sam razmišljala s kakvom je ustrajnošću Isus bio u molitvi kada je imao onu smrtnu tjeskobu u vrtu. Počeo je moliti jer je to bila volja njegova vječnog Oca; ustrajao je u molitvi, da vrši istu; izišao je iz molitve da u svemu ispuni volju svoga Oca. Ovdje me naučio kako se moram ponašati u molitvi: prvo se moram staviti da vršim volju Božju; moram u njoj naučiti to činiti i poslije mora u meni ostati odluka da uvijek budem spremna vršiti božansku volju. [...] Budući da je presveto Čovječstvo kazalo: 'Oče, ako je moguće, ukloni od mene ovaj kalež. Ali ne kako ja

⁸⁷ *Ib.*

⁸⁸ A. NICOLETTI, *Vita della ven. Madre suor Francesca Farnese*, u *Temi spirituali...*, vol. I, 693.

hoću, nego kako ti hoćeš!’ (Mt 26, 39), tako mi se čini da je Gospodin poučio mene. Dao mi je neka priopćenja o tome, a u meni je ostao duboko utisnut uzor koji je Isus. Mislim da ne mogu objasniti zašto sam imala duboka priopćenja. Znam samo da sve te stvari kao da biraju dobro i loše u meni, odnosno dobro i loše koje se nalazi u meni. Zlo oduzimaju; dobrotu, koja je krepost, čini se da Bog hoće usaditi sam u ovu dušu, posredstvom njezinih patnja [...]. Dao mi je posebno svjetlo o nedostacima učinjenima u molitvi. Prvo, nisam na nju otišla s osjećajem poniznosti; drugo, nisam se stavila u svetu molitvu bez vlastite volje; treće, nisam oživjela vjeru, stojeći u božanskoj prisutnosti, da bih pratila njegova učenja, poticaje i nadahnuće; četvrto, nisam s osjećajem primila ono što sam razumjela i shvatila po Isusu Raspetom; peto, izišla sam iz nje svojom voljom, stoga u meni nije ostalo drugo osim nezahvalnosti. [...] Istinska nas molitva odmah izvlasti od naše volje⁸⁹.

Naše Svetice radije se smještaju u Getsemanski vrt. Kamila Baptista Varano stalno ondje boravi i upravo ondje usredotočuje svoju kontemplaciju. To je stajanje u molitvi usko povezano s otajstvom Božje volje. Umna molitva ima svoju srž u onome: „Oče, budi volja tvoja“, koje smo upravo čuli kod Veronike, središnjem za Franju, kao i za naše Svetice. Zašto tražiti intiman osobni odnos s Gospodinom? Da se vrši njegovu volju. Sama činjenica biti s Njim je vršenje Njegove volje, zatim se s Njime ulazi u otajstvo Njegove volje i na kraju ju se živi.

U jednom trenutku čini se da Veronika ne govori o molitvi: ona je zapravo svjesna neprekidne povezanosti molitve i života. Naime, kada se spremamo moliti, koliko nas stvari uznemirava! Ono što se događalo tijekom dana, tijekom molitve nas uznemiruje ako to nismo živjeli u Božjoj volji. Pozvane smo razlučiti je li ono što nam pada na pamet samo smetnja koju treba odgurnuti ili stvarnost koja ulazi kao element života, da ju Gospodin pročisti, dajući svjetlo na putu onim prohodima obraćenja koje nas samo On čini sposobnima izvršiti. U svakom slučaju, temelj molitve je u Isusovim riječima: „Oče, ako je moguće, neka me mimoide“ ova kušnja, patnja, poteškoće u prihvaćanju mene same s mojim ograničenjima, a posljedično i sestara toliko različitih od mene, „ali ne moja, nego tvoja volja neka bude“ (Lk 22,42). To je načelo našeg stanja pred Gospodinom i to se uči u molitvi, gledajući Isusov život, geste, riječi.

Napokon, Bog je taj koji usađuje kreposti u nas, jer one nisu naše, nisu prirodno u nama. On nam ih daje, ako mu to dopustimo. To posebno vrijedi za poniznost, koja se rađa iz sjedinjenja s Kristovim trpljenjima: odatle dolazi izvor života, dobra i kreposti. Govoreći o krepostima, Veronika ne ide dalje od onih koje je imenovao Otac sveti Franjo: za nju su to prije svega poniznost i ljubav, zatim dolaze vjera, siromaštvo i poslušnost.

Kad se čovjek priprema za molitvu, potrebno je oživjeti vjeru, tražiti poniznost da ne budemo ovladane vlastitom voljom, odnosno traženjem sebe također na duhovnom putu. Veronika kaže: „Nisam to prihvatila osjećajem“, jer to je nešto što treba dočekati „svim srcem“, rekla bi Klara. Ako ne sudjelujem cijelom sobom, molitva ne donosi ploda. Ako i dalje izlazim vezana za sebe, nisam uputila pravu molitvu. Gospodin me ne može potpuno ispuniti, jer zbog nezahvalnosti ne prihvaćam njegov dar u potpunosti. Ovdje imamo misao o prijanjanju naših Svetica uz Božju volju.

Katarina Bolonjska ostavila je mnoge pouke o molitvi; ograničavamo se na razmatranje ovih triju stvari o kojima treba meditirati, a koje čine da se stvorenje uzdigne do kontemplacije:

„Prva je razmisliti koliko je Stvoritelj neprestano vrijedan od nas i od drugih. Druga je nastojati što je moguće više suosjećati s raspetim Isusom Kristom. Treća je nastojati ne

⁸⁹ VERONICA GIULIANI, *Un tesoro nascosto...*, vol. V, 395-398.

ljubiti, niti željeti, niti govoriti, niti ljubiti što drugo osim Boga, i ne brinuti se više ni za što drugo nego cijelo svoje srce uvijek utvrđivati u Bogu⁹⁰.

Svijest o grijehu koji postoji u svijetu, u svakome od nas, dovodi do temeljnog stava, koji u iskustvu vlastite krhkosti dovodi do traženja oprostjenja. Za Klaru i sve naše Svetice neprekidno i sve dublje prodiranje u muku Gospodnju je glavna tema molitve. Treći vidik je na crti s Franjom, kada kaže: „Ništa dakle drugo ne žudimo, ništa drugo ne želimo, ništa drugo neka nam se ne mili niti nas veseli osim Stvoritelj, Otkupitelj i Spasitelj naš“ (NPr 23,9). Ako je Bog naša jedina ljubav, u Njemu možemo ljubiti svakoga i sve, a da ih ne posjedujemo. Sada poslušajmo Mariju od Presvetoga Trojstva:

„Govoriti mi i slušati me dvije su različite molitve (kaže Isus). Gospodine moj Isuse, koja ti je draža? Ona koja me sluša. Da, tko traži, nalazi, a ja dajem onome tko traži. Ali dušu koja ne izriče nikakvu molbu i koja me čeka, imam radošću ispuniti iznad onoga što bi sama mogla zamisliti [...]. Kada me moliš milosti za sebe ili za druge, tvoja sposobnost primanja ograničuje se na molbe. Kada me čekaš ne tražeći ništa osim mene, u tvome srcu nema granica. Od trenutka kada me duša čeka, dolazim k njoj. Imam više načina da se predstavim i govorim. [...] Ljubav će učiniti da otkrije moj jezik. Duša koja pripada meni više ne pripada nikome, ali poput mene i sa mnom pripada čovječanstvu. [...] Kada slike prolaze kroz tvoj duh, neka ti ne bude važno dolaze li iz tvoje mašte ili od dobrog ili zlog duha; upotrijebi ih da moliš za ono što ti se predstavilo. Vrijeme koje si provela moleći i ljubeći bilo je najkorisnije vrijeme tvojega života: tada si poslušala prema svome pozivu; sve što je učinjeno izvan mene, izvan moje ljubavi, gubitak je“⁹¹.

Jedno je govoriti Bogu, a drugo je slušati ga. Mnogo puta riskiramo govoreći, uvijek preuzimajući inicijativu pred Njim, ali prava molitva je slušanje, čak i kada postaje zamorno zbog buke koja je u nama. Određeni trenutci pridržani su za molitvu molbe i prošnje, ali to nije umna molitva. Inače smo u opasnosti da ju pretvorimo u monolog, jer nemamo strpljenja: Gospodin se ne da uvijek odmah naći. Stavljene smo zatim pred nešto različito od zagovorne molitve: ako se iskreno stavimo u molitvu, Gospodin nas vodi da imamo njegove želje, to jest do sve veće čežnje za spasenjem za sve ljude. Ponekad nas, međutim, umna molitva čini da se zaustavimo u Bogu i to je dosta.

S Marijom od Presvetog Trojstva nalazimo se na običnijoj razini od one koju smo otkrili kod Veronike Giuliani. Međutim je važna jer ukazuje na početnu točku koju treba imati na umu. U 20. stoljeću nema jake mistične dimenzije poput one naših sestara sve do 18. stoljeća, ali ne nedostaje osnovnog stava koji vodi da se uvijek bude s Isusom.

Poslušajmo ponovno Magdalenu Martinengo:

„Nijedno stvorenje, ni nebesko ni zemaljsko, ne može nam dati račun o veličini našeg Presvetog Zaručnika, niti nam objasniti tko je On jer je nedokučiv. Reći ću ti stoga, s tom dušom punom ljubavi: Dušo, tvoj Bog je s tobom, / nejasne misli / o, ne slijedi neizbježno kretanje! / On je s tobom, da, ali nepoznat. / Zato ostavi svaku sliku; / s tobom je Svemogućí, / vrhovna Ljepota, ljubi, / klanjaj se prisutnom Veličanstvu. / S tobom je sve tvoje Dobro: / ti šuti, ljubi / zaustavi se, vjeruj, zagri, ljubi i počivaj“⁹².

Magdalena donosi jednu pjesmu i tumači njezino značenje u ključu molitve. Nije nam dano shvatiti Boga, ali ga možemo ljubiti i nadasve dopustiti da nas On ljubi. Stoga se

⁹⁰ CATERINA DA BOLOGNA, *Devozioni Lodi et altre diverse cose spirituali*, u *Temi spirituali...*, vol. I, 723-724.

⁹¹ MARIA DELLA TRINITÀ, *Colloquio...*, u *Temi spirituali...*, vol. I, 735-736.

⁹² MARIA MADDALENA MARTINENGO, *Trattato d'invigorimento allo spirito*, u *Temi spirituali...*, vol. I, 738-741.

trebamo zaustaviti ljubeći snažno, koliko god možemo. *Zaustaviti se* znači ne osuđivati druge i još mnogo toga. *Vjeruj* potiče čin žive vjere u Božju prisutnost, kao što smo već čuli od Veronike. Martinengo nastavlja:

„dakle, dušo, s tobom je Bog. Ova jedina riječ – Bog sa mnom, Bog u meni, Bog izvan mene, Bog oko mene – ako to vjerujemo, makar i vjerom, odmah provedimo u djelo druge riječi koje govore zagrlj, ljubi i počivaj“⁹³.

a) *Neprekidna molitva*

U vezi s potrebom da uvijek mislimo na Boga, poslušajmo blaženu Juliju:

„Isus se ukazao u liku hodočasnika onoj dvojici učenika koji su išli prema gradiću i razgovarali o Njemu; iako su izgubili vjeru, ipak su svi njihovi govori i razmišljanja bili o njihovom Učitelju; i svaki put kada govorimo o Gospodinu i radujemo se u tome, uvijek dolazi Gospodin među nas i daje nam utjehu. Ukazao se u liku hodočasnika da shvatimo kako smo u ovom životu hodočasnice, jer naš grad ovdje nije trajan (usp. *Heb* 13,14), i kao što hodočasnici idu lagano i ne nose teško breme sa sobom, niti se dugo zadržavaju na putu, niti se mnogo obaziru na ono što vide i čuju, već im je želja uvijek stići do svoje domovine, tako i mi koje neprestano hodamo prema smrti ne smijemo nositi sa sobom breme grijeha, niti stavljati veliku maštu ni naklonost na nešto prolazno, nego ići svojim putem, to jest putem koji vodi u luku spasa. I mnogo puta se Gospodin pojavljuje među nama, kada govorimo o Njemu i pruža nam sjaj svojih zraka, obasjavajući srce velikom utjehom. Stoga nikada ne smijemo govoriti ni o čemu drugom, i svaki put kad imamo bilo kakav osjećaj pobožnosti ili prema jednom ili prema drugom otajstvu, uvijek nam se Gospodin pojavljuje u tom otajstvu“⁹⁴.

Gospodin uvijek govori u srcu, stoga Ga treba slušati: naše bivanje s Njim mora postati stalno. S naše strane važni stavovi, koji čine srce raspoloživim da Ga dočeka, jesu sabranost i šutnja. Radi se o obvezi izbjegavanja svake raspršenosti, o traženju da um bude sabran u Njemu u svim okolnostima. Ponekad je teško, jer određeni posao zahtijeva potpunu pozornost, pa će biti važno ga započnemo obavljati stavljajući se u Gospodina i na kraju zahvaliti. Ostale pak djelatnosti omogućuju nam da uvijek mislimo na Boga. U svakom slučaju potrebno je naučiti držati svoje srce u Njemu, tako da se nikada od Njega ne udaljujemo. Tako živimo „duh svete molitve i pobožnosti kojemu sve druge vremenite stvari moraju služiti“ (*PrKl* 7,2).

b) *Šutnja*

Šutnja je temeljna, čak i ako smo ju danas možda malo izgubili iz vida. Dijalog je važan i on ne prekida šutnju, nego je brbljanje ono što ju uništava, pogotovo ako je isprazno ili na granici s ogovaranjem, dajući do znanja da nismo s Gospodinom. Šutnja je sastavni dio našega života, a to što je prestala biti možda je uzrokovano time što ju se predstavljalo kao održavanje, čak i kao nametnutu, kao nešto izvanjsko. Ona je, naprotiv, bit našega bivanja s Bogom koja omogućuje da se trojstveni život otkrije u nama. Stoga to nije neki dodatak, već duboka, unutarnja stvarnost. Poslušajmo samo odlomak Magdalene Martinengo:

„Šutnja je veoma dragocjen, ali nepoznati dragulj. O Bože! Kad bi se znala vrijednost šutnje, svako bi stvorenje tako zaziralo od izgovaranja nepotrebnih riječi, više nego škrtac od

⁹³ *Ib.*

⁹⁴ *Revellazioni...*, u *Temi spirituali...*, vol. II, 1360-1361.

davanja zlata; ali budući da ju se ne pozna, ili, ako ju se zna, naša se narav ne želi podvrgnuti tako oštrom zakonu, odviše bolnom za govornjivo čovječanstvo, stoga, da se ne učini malo nasilje, dopušta se da teče taj veliki nered, dajući slobodu jeziku i okovavši tako dušu među tisuću nedostataka. O drage sestre, kad biste znale koliko se šutnja Bogu sviđa i koliko je korisna za našu dušu i za očuvanje mira s bližnjima, uložile biste sav svoj trud da ju obdržavate. Ovo su tri mala odraza koja želim da ih uklešete u svoje srce. Prvo, koliko je šutnja draga Bogu možemo vidjeti u cijelom Svetom pismu: razmislite o kratkoći kojom Bog govori. On je samo jednim *fiat* sve stvorio, jednim 'načinimo čovjeka na svoju sliku i priliku' (*Post* 1,26). Stvorio je sve ljude u osobi Adama i Eve; i na svim mjestima gdje govori, uvijek to čini kratko. Gledajte Ga kao čovjeka: tek rođen, šuti; do tridesete godine strogo šuti, došao je na zemlju poučavati ljude, a ipak šuti i živi skrovit u radionici, niti ga itko poznaje. Njegova Presveta Majka također veoma malo govori i svi su sveci vršili tu krepost i vrše je i danas⁹⁵.

Vršiti krepost: tipično je za jezik 18. i 19. stoljeća, ali šutnja je uistinu nešto bitno, što predstavlja potrebu duše, više nego li nešto što treba vršiti. Bez sumnje, potrebna je vježba: što se više govori više bi se htjelo govoriti, što se više šuti, to se više stječe *habitus*, prije svega jer ju se živi u Gospodnjoj prisutnosti.

5. Ime Isusovo

Ponavljanje kratke rečenice iz psalama, iz Evanđelja ili strelovite molitvice pomaže zadržati um u Gospodinu. Kod naših Svetica nalazimo zazivanje imena Isusova, osobito u 15. stoljeću, ali i kasnije. Kada je netko u iskušenju ili proživljava teške trenutke, Katarina Bolonjska u svojim *Sedam duhovnih oružja* savjetuje:

„na ime Isusovo neka se klekne oko stotinu puta, više ili manje, koliko god može, uvijek ga zazivajući. Tko god moli ovu molitvu iskrena srca, neka bude siguran da će odmah dobiti lijek i utjehu, prema onome što je rekao i potvrdio sveti brat Bernardin, blage uspomene⁹⁶.

Naravno, nije potrebno kleknuti, to je samo način iskazivanja klanjanja i molbe. Vigrijeva se poziva na svetog Bernardina jer je on širio pobožnost imena Isusova, učeći da ga se ponavlja. Iz spisa sijenskog Sveca razumijemo da je ona čvrsto utemeljena na Novome zavjetu, u kojemu Ime ukazuje na samu Gospodinovu osobu, prema biblijskom mentalitetu koji poistovjećuje ime s osobom koja ga nosi. Blažena Julija pak spominje kako je otac sveti Franjo gorio od ljubavi prema Gospodinu, toliko da je bio potpuno preobražen na sliku Raspetoga, te nastavlja:

“Ponekad je u meni bila tolika želja za Božjom Ljubavlju te se činilo da ne mogu misliti ni na što drugo: ponekad toliko slatkoće i radosti da se činilo da sva kličem [...] I mnogo sam puta osjećala preblago ime Isus tako uklesano te se činilo da će mi iz srca izići to preslatko ime Isus, Isus, Isus... Činilo se da ne znam niti mogu reći išta drugo osim ovih riječi, to jest: Isuse moj, ljubavi moja draga, voljeni moj, Bože moj; činilo mi se da sam se potpuno preobrazila u Boga. [...] Na presveti dan Imena Isusova shvatila sam da je to preslavno ime Isus začeto od Boga *ab aeterno* i prije nego što je svijet stvoren⁹⁷.

⁹⁵ MARIA MADDALENA MARTINENGO, *Spiegazione delle Costituzioni cappuccine*, u *Temi spirituali...*, vol. I, 390-391.

⁹⁶ CATERINA DA BOLOGNA, *Le sette armi...*, 131.

⁹⁷ *Revelazioni...*, u *Temi spirituali...*, vol. II, 1062-1064.

Ovdje se blažena Julija poziva na Božji vječni plan, u kojemu se Utjelovljenje oduvijek htjelo. Zatim nastavlja pripovijedajući kako bi ponekad „s onim blaženim duhom“, to jest svetom Katarinom, govorila: „Isuse Isuse! A on odgovara: Ljubavi, Ljubavi! i to smo, kao neku igru, dugo činili, što mi je uvijek pružalo veliku utjehu“. Razumijemo kako ponavljanje Isusova imena, povezano s pobožnošću tipičnom za pokret Opservancije, može poprimiti veoma duboka obilježja mistične kontemplacije.

6. Rospelo

Za naše Svetice knjiga na prvome mjestu je raspelo, koje su sve u stanju čitati, čak i nepismene. U našim samostanima postoje više ili manje umjetničke slike događaja Kalvarije, s drevnim raspelima koja su sestre nizom stoljeća jako štovale. Rospelo je uvijek bilo mjesto gdje se uranjalo u molitvu. U pripovijedanjima naših Svetica očituje se kako je mistično iskustvo često popraćeno stalnim pogledom u raspelo. Veronika Giuliani jako je voljela raspelo postavljeno u bolnici, gdje je obično bila dok je obavljala svoju službu bolničarke. Ne mogavši ići u kor, da bude spremna na svaki poziv bolesnih sestara, stala bi pred ovim raspelom. Jednom se dogodilo nešto izvanredno: Rospeti je pomaknuo ruku i zagrlilo ju. Bilo je to osjetno iskustvo: vidjele su ju neke sestre koje su svjedočile na procesu njezine kanonizacije. Nešto slično govori se i za druge naše Svetice, poput blažene Krucifikse Satellico: u koru, mjestu njezine molitve, bilo je veliko raspelo i jednom su ju sestre vidjele u Njegovu zagrljaju. Ovo su primjeri koji nadilaze normalnost života življenog za Gospodina. Nisu nužni, niti ih treba željeti. No pokazuju koliko je Krist rospeti središte puta naših Svetica, željnih da mu u svemu nalikuju. Od nas se traži da ne zaboravimo da je raspelo savršena knjiga: to je bilo za Franju, za njegove prve drugove, za Klaru i sestre Svetoga Damjana. Stoga, kada se pitamo iz kojega izvora crpsti, ne smijemo imati dvojbe: Rospeti je širom otvorena knjiga.

PUT BOŽANSKE LJUBAVI

VIII.

Sr. Chiara Giovanna Cremaschi osc.

V. ŽENA KOJA PRIHVAĆA DAR

Do ove točke govorili smo o daru koji silazi odozgor, razmatrajući zatim načine na koje se u njega prodire; a sada moramo skrenuti pogled na ženu koja prihvaća dar. U svjetlu onoga što smo otkrili, odmah ističemo da ona nema svoje središte u sebi, nego izvan sebe, u Gospodinu Isusu Kristu. Pokušat ćemo pratiti crte ljudske osobnosti, da bismo se zatim zadržali na duhovnim karakteristikama, kojima prevladava trostruka žed: 1) za pripadanjem, praćena borbom koju treba voditi da se ne skrene s Puta; 2) za podnošenjem boli, iz čega proizlazi samospoznaja; 3) za vršenjem volje Očeve.

1. Ljudska osobnost

Želimo zaviriti u ljudsku osobnost ovih posve Božjih žena, koje nisu tražile vlastitu potvrdu, usmjerivši svu svoju snagu, naklonost i volju da se prepuste da ih zaposjedne ljubav. U stvarnosti su se u potpunosti ostvarile, razvivši tipično ženske odlike s velikom sposobnošću za ljubav. Pred nama su žene bogate ljudskim kvalitetama. Gospodin im je dao značajne talente, prije svega za pronicanje u njegovo otajstvo, ali i u bratskim i društvenim odnosima, često s velikim sposobnostima za upravljanje. One su žene iznimnog temperamenta, s izraženom sposobnošću preuzimanja odgovornosti.

a) Utemeljiteljice

Nekoliko njih bile su opatice ili utemeljiteljice, počevši od Janje Praške, koja ima snažnu osobnost, koja ju je dovela do snažnog i dugotrajnog utjecaja na život njezine zemlje. Osnovala je samostan u Pragu, doduše uz pomoć sestara koje je dovela iz Italije, vjerojatno iz Trenta.

Isto, čak i više, može se reći za svetu Koletu. U svojim osnutcima bila je iznimno dinamična, u vrijeme kada su se putovanja obavljala na leđima tovarne životinje: često se prikazuje jašuci magarca, dok putuje putovima Francuske. *Službenica* gotovo uvijek daje početak novim samostanima; samo je ponekad već postojeća zajednica prešla na njezinu reformu, ali to su rijetki slučajevi. Ovakve ljudske kvalitete nalazimo i kod Marije Anđele Astorch: ušla je u tek podignuti samostan u Barceloni, zatim je poslana započeti zajednicu u Zaragozi, iz koje je završila u Murciji. U međuvremenu su uslijedile drugi osnutci koji su postupno nastali iz tih samostana.

Još je i Eustohija Calafato osnovala samostan Montevergine u veoma teškim uvjetima. Katarina Bolonjska jedna je od prvih sestara koje su ušle u Ferraru, gdje ima veoma važnu ulogu u davanju duhovnog pečata svojstvenog Opservanciji i u oblikovanju zajednice. Njezin način obilježen je stalnim traženjem skrovitosti, poniznog služenja i samoprezira, što nije priječilo sestre da razumiju njezine darove i kvalitetu njezina odgovora Gospodinu, izabравši je za učiteljicu novakinja. Nakon dolaska u Bolonju, bit će uvijek opaticom u nekoliko preostalih godina života: umire, naime, u dobi od 49 godina.

b) Ljudske sposobnosti

Gotovo sve Svetice koje poznajemo bile su učiteljice novakinja, posebno nadarene za tu odgojnu zadaću. Imaju zatim i sklonosti druge vrste. Katarina Bolonjska slika i nastavlja to raditi u samostanu: dapače, neke su njezine slike ostale; zna svirati poznatu violetu, glazbeni instrument sličan violi, čiju je melodiju čula u viđenju kako ju izvodi anđeo. Ne zaboravimo da je odrasla na renesansnom dvoru, gdje je naučila razne umjetnosti, za koje je imala pravi talent. Njezini spisi, također u prozi, pokazuju poetičnost i glazbeni ritam koji ju karakteriziraju.

Manje više za sve njih može se reći nešto slično, prema njihovim osobinama i sredini iz koje dolaze. Kod Marije Anđele Astorch, primjerice, nalazimo poseban dar za učenje latinskog i Svetoga pisma: teolozi toga vremena čak su raspravljali o tome radi li se o prirodnom poznavanju ili ulivenom znanju. U svakom slučaju, ona je veoma inteligentna žena, obdarena velikim sposobnostima razumijevanja i upijanja: pomoć milosti je neosporna, ali i njezina sposobnost.

c) Žene srdačne i gorljive

Gotovo u svim kanonizacijskim postupcima naših Svetica stoji da su imale veliku dobrotu. Ova osobina, svojstvena ženama, proširila se u doticaju s Gospodinom, pa tko god bi im prišao, našao se pred dragim i snažnim osobama. One su zapravo općenito obdarene odlučnim i čvrstim temperamentom. Uostalom, potrebna je veoma uporna volja da se slijedi put božanske Ljubavi ustrajnošću jednakom njihovoj.

Također su to gorljive žene. Veronika Giuliani je **oganj**, ali ni druge nisu ništa manje, iako na drugačiji način. Kod Kolete, koja je sjevernjakinja, taj vidik nije previše vidljiv. Međutim, moramo imati na umu da su nam poznati samo spisi koje je ostavila za poučavanje sestara, ali nema izvješća o mističnim objavama. Drevni životopisi pripovijedaju neke od njezinih stavova u molitvi i neke ekstaze, ali teško je razlučiti književni rod priče od stvarnosti činjenica. No, mistična dimenzija je neosporna kod Kolete, koja je dobila na dar i veoma lijepe ljudske darovitosti.

d) Ograničenosti

Te Božje žene imaju također ljudske mane, ograničenja. Možda nam se čini da bi određene posebnosti trebalo ispraviti, ali Gospodin ih je prihvatio i suobličio ih sebi s tim značajkama. Primjerice, izvjesna **sklonost skrupulima** očituje se prije svega u 18. stoljeću, čiji mentalitet pogoduje tome. Nalazimo ju kod Marije Magdalene Martinengo, kao i kod Krucifikse Satellico. Također Klara Izabela Fornari ima pravu bolest skrupula, no u jednom joj trenutku Gospodin dolazi u pomoć i uspijeva ju pobijediti, jer ljubav je jača.

Marija Anđela Astorch se, pak, **bojala mraka** zbog iskustava vezanih uz njezin život: roditelji su joj umrli kad je bila veoma mala, dakle živjela je bez prirodnog obiteljskog oslonca. Njezina ju je dojilja voljela kao majka, ali nešto joj je nedostajalo. Inače je bila veoma uravnotežena žena. A pobjeđivala je tu ograničenost tako što je noću stajala sama u mračnom koru. Ostavila je svoj portret koji je od nje tražio njezin ispovjednik, gdje naglašava neke vidike u kojima ona vidi negativnu stranu. Zapravo su to naličja veoma lijepog ljudskog tkanja: ne podnosi dvolične osobe, jer je ona **odana**. Smatra to manom, jer smo pozvani prihvatiti sve ljude. U stvarnosti je daleko dogurala u tom smjeru, jer je uistinu prihvaćala sve sestre. Druga osobina koju smatra negativnom je to što je uvijek u čistom. Ona to smatra nedostatkom jer nije u skladu s ponašanjem jedne kapucinke koja mora težiti samopreziru.

Katarina Bolonjska tražila je za sebe najgore stvari, loše se oblačila i habite nosila naopako, da prezire samu sebe. Odrasla na dvoru, gdje je vanjski izgled bio od velike važnosti, većma je osjećala suprotnost s novim životom i bila je sklona to isticati.

Veronika Giuliani je pak imala veliku odbojnost prema svemu što je prljavo. Još veoma mladoj bila je povjerena služba bolničarke: morala je liječiti rane bolesnica. Morala je svladati krajnje gađenje: ipak bolesnice nisu to primjećivale, štoviše, tražile su ju jer je radila s velikom finoćom. Drugi zadatak protiv njezine prirode bilo je čišćenje ribe. A kuhinja u Città di Castello temeljila se na ovoj hrani, jer se jelo samo nemrsno. Određene jednostavne geste mogu predstavljati veliku žrtvu. Tako ju je više koštalo očistiti ribu nego staviti križ na ramena u noćima bdijenja, ali Gospodin je prošao i kroz njezino gađenje. Veronika je u sebi nosila veoma jake kontraste, određenu **sklonost prema negativnom**. Tu manu je nadišla u svom odnosu s Gospodinom. Neka iskustva koja je ispričala vezana su uz tu njezinu stranu: dosada, jake napasti protiv života, koje je pobijedila s puno truda i molitve. Njezin strastveni temperament naglašavao je u njoj dramaturgiju njezina bespridržajnog odgovora na božansku Ljubav.

Martinengo je po prirodi bila **impulzivna** i **nestalna**. Ona to jasno očituje u teškoćama koje je imala u trenutku odaziva na Gospodinov poziv, koji je riskirala poništiti svojim ponašanjem, nadvladavši potom kušnju predanjem svoje volje Gospodinu. Imala je još jednu osobinu, samu po sebi veoma lijepu, ali koja se sestrama nije sviđala, do te mjere da je bila smetnjom njezinom pripuštanju na zavjetovanje: bila je **preživahna**, iz svake je pore šikljala radost, toliko da su njezine majke rekle da nema redovnički duh. Novakinja se nije pokušavala pravdati: samo je intenzivno molila.

Kamila Baptista Varano bila je prijatna družica, jer je po prirodi bila ljubazna i srdačna; bila je obdarena i velikom **iskrenošću**. Iz stila njezine autobiografije doima se kao neposredna i neovisna. Dovoljno je primijetiti njezinu reakciju na fra Petra di Mogliano, koji se osjetio potaknut da ju ispovjedi: „Ne trebam se ispovjediti!“ I uporna je jer osjeća da joj je sloboda ugrožena. Nije imala blag temperament, pitom, sklon podložnosti. Ali dopustila je Gospodinu da djeluje, koji ju je vodio putem potpunog prijanjanja uz njegovu volju.

e) Unutarnja sloboda

U konačnici, nalazimo se pred ženama koje u sebi nose sve ljudske osobine, imaju veoma lijepe darove i također granice, koje ih vode do postupnog stjecanja velike unutarnje slobode, ploda puta neprestanog obraćenja. Naše Svetice malo govore o tome, iako to intenzivno žive. Kod Klare Izabele Fornari nalazimo zanimljiv izraz o suštinskoj slobodi:

„Prepustiti se božanskom Zaručniku s velikom slobodom, unutarnjim putovima tajne Božje kreposti; slobodom, koja jedino veže dušu uz Boga; slobodom, koja svakako obogaćuje dušu potpuno ogoljenim dnom; slobodom, koja sigurno daje počinak u nestvorenom, najvišem, vječnom dobru; slobodom, koja prirodno prati poništenu dušu: i stoga se u njoj čuva sve dok u njoj traje pasivno mistično poništenje⁹⁸.

Govoreći o duši, misli na osobu koja je doživjela samoponištenje, otkriće vlastite ništavnosti, na crti Isusove *kenoze*. U ovom slučaju vrhunac slobode, rođene iz vezanosti samo za Boga koji nas čini slobodnima, ovisi o ostajanju u spoznaji vlastite ništavnosti.

⁹⁸ CHIARA ISABELLA FORNARI, *Frammento*, u *Temi spirituali...*, vol II, 1408.

f) Dar savjeta

Još jedna značajka naših Svetica, istaknuta kod svake na drugačiji način, jest dar savjeta: velika sposobnost pomoći u prepoznavanju onoga što je bolje. Ne očituje se samo unutar samostana, nego i prema van. Janja Praška je savjetnica prinčeva: njezin brat, kralj Češke, savjetovao se s njom o upravljanju kraljevstvom, za dobro naroda: ono što se živi u odnosu s Gospodinom prevodi se konkretno u sve okolnosti života, makar bi to našem latinskom mentalitetu izgledalo kao pretjerano miješanje u politiku.

Koleta je sa svoje strane konkretno iskazivala dar poticanja u svom obnoviteljskom djelu. U međuvremenu su joj se kao dragocjenoj savjetnici utjecale i neke plemkinje koje su ju podupirale u njezinim osnutcima. Mnogi su se ljudi obraćali Mariji Anđeli Astorch, osobito u Zaragozazi i Murciji, gdje je umrla: davala je dragocjene upute čak i u stvarima s kojima teško da je mogla imati iskustva. Ušla je u samostan kao dijete, ali je ipak znala dati izvrsne savjete o društvenom životu, o okolnostima obiteljskog života. Njezin je mentalitet bio otvoren i pozoran na ono što se događa oko nje, tako se, suočena s povijesnim događajima, pitala o uzrocima veoma teških prirodnih nesreća svoga vremena: kuge i dvije poplava koje su se dogodile dok je boravila u Murciji⁹⁹, osim za nju neizrecive kušnje rata u Kataloniji: govorilo se da su to Božje kazne, ali za nju je taj odgovor bio neprihvatljiv. Njezino nutarnje iskustvo vodilo ju je u posve drugom smjeru, jer je bila „zahvaćena dobrotom i milosrđem Boga, s velikom željom da Ga vidi ljubljeno i priznatog od svih ljudi“¹⁰⁰. Crpeći iz duboke usvojenosti Svetoga pisma, radije se otvorila nadi i zahvalnosti prema Bogu koji oprašta.

Martinengo je također posjedovala veliki dar savjeta: neko je vrijeme vršila službu rotarije, susrećući se s ljudima koji su pristupali roti¹⁰¹. Mnogi su dolazili u samostan razgovarati s njom o duhovnim stvarima, slušajući upravo ono što im je trebalo. Ne može se reći isto za Veroniku Giuliani koja je vršila istu zadaću, ali s velikom odbojnošću: njezin osobit poziv bio je prinositi samu sebe za braću, a ne razgovarati s njima. Naprotiv, njezina učenica Florida Cevoli imala je veoma velik dar savjeta koji je koristila u pismima: pisala je s velikom lakoćom i stručnošću mnogim osobama koje su joj se obraćale da crpe iz njezine mudrosti.

g) Organizacijske sposobnosti

Naše su Svetice pokazale velik poduzetni duh i organizacijske sposobnosti na raznim područjima. Veronika Giuliani uspjela je nabaviti bakrene cijevi iz Livorna, nešto izuzetno za ono vrijeme. Htjela je svoje sestre osloboditi muke, koju je ona podnosila u duhu pokore, da nose vodu iz bunara u praonicu i kuhinju. Velika ljubiteljica siromaštva, nije posjedovala ništa: u njezinoj ćeliji bila je samo jedna svjetiljka, papir, pero i tintarnica, jer je morala pisati svoj dnevnik i to noću. Ali iz ljubavi prema svojim sestrama nije oklijevala pružiti im ovo olakšanje. Također se pobrinula za preuređenje klaustara: milosrđe ju je navelo da učini ono što za sebe nikada ne bi željela.

h) Prijateljstvo

⁹⁹ Bile su to stvarno velike poplave. Čak su se i časne sestre morale preseliti jer je voda došla do trećeg kata, zbog čega se dio samostana urušio.

¹⁰⁰ L. IRIARTE, *Beata Maria Angela...*, 116.

¹⁰¹ Rota, vrtuljak pored klauzurnih vrata samostana, putem kojega se obavljala komunikacija vratarice s vanjskim svijetom. Ponegdje su služba vratarice i rotarije bile odvojene (op. prev.).

Kod nekih naših Svetica nalazimo veliki osjećaj prijateljstva, veoma vidljiv kod svete Kolete. Već smo spomenuli dame koje su priskočile pomoći u potrebama njezinih osnutaka: s nekima od njih živjela je prijateljske odnose koji otkrivaju njezinu ljudsku uravnoteženost. Kao žena posve Božja provodila je duge sate u kontemplaciji i izlazila iz nje pokazujući veliku sposobnost za odnos i prijateljstvo. Također je i s dvojicom manje braće, koji su ju pratili u njezinu radu, živjela veoma lijep odnos. Koleta prethodi Tereziji Avilskoj za više od jednog stoljeća, na putu koji ima mnogo zajedničkih obilježja, a koje je korbijaska Svetica živjela u posebno teškim uvjetima. Nije na glasu karmelićanke, ali njezina osobnost i njezino djelo doista su iznimni.

i) Naučavanje: životom i putem spisa

Na ovom je mjestu prirodno naglasiti naučavanje kod naših Svetica. One su, naime, prenosile nauk, prije svega svojim životima, zatim spisima. Općenito uza svaku od njih nalazimo **učenice**: sestre koje su iz najveće blizine crpile iz njihova primjera i učenja, živeći odnos duhovnog prijateljstva i potpore na putu. Nalazimo se pred tim odnosom učenja na putu prema Gospodinu svojstvenom Istočnoj Crkvi, utjelovljenom u *starcima*. Tako kod naših Svetica postoji neprestano dopuštanje da svijetli i prenosi se ono što Gospodin daje. Prijateljstvo između Klare i Janje Praške na toj je crti, premda življeno izdaleka, hranjeno samo pismima, osim velikom duhovnom usklađenošću.

Uz Koletu nalazimo neke sljedbenice prvoga časa, zatim Perrine de la Roche, njezinu prvu biografinju, rođenu u dvorcu La Roche koji je primio *Službenicu*, nedugo nakon početka obnove. Kasnije će ju slijediti, kako je to već učinila jedna od njezinih sestara: s njom je Koleta živjela odnos između učiteljice i učenice, u sinovskoj dimenziji koja vodi do istinske uzajamne ljubavi, prenoseći sve što Gospodin daje.

Tako uz Katarinu Bolonjsku stoji Iluminata Bembo, koja će napisati *Zrcalo prosvjetljenja*, prenoseći Svetičine izričaje koje je mnogo puta čula, jer su često zajedno govorile o Gospodinu. Zatim su tu i druge najvjernije družice i učenice: Ivana Lambertini, sestre Gabrijela i Paula Mezzavacca. Također je i Katarinina majka pošla za njom kao sestra dodijeljena vanjskoj službi u njezinoj Bologni, nadživjevši duhovnu majku i kćer po tijelu, koja će ju na samrtnoj postelji preporučiti ljubavi sestara.

Isto se ne može reći za Kamilu Baptistu Varano, čiji utjecaj unutar samostana nije lako dokumentirati, zbog njezina stila koji je težio izbjegavanju onoga što bi ju moglo istaknuti ili ukrasti čast Bogu. Međutim, njezinu učenicu možemo smatrati autoricom spisa poznatog kao *Upute učeniku*¹⁰², pogrešno pripisane njoj, iz kojih proizlazi njezino svjedočanstvo o životu među sestrama. Šutnja o sebi, koja osobito prati posljednji dio života, vezana je uz poseban poziv, ali i uz povijesna događanja u obitelji. Njezin duhovni utjecaj putem spisa, međutim, daleko nadilazi ono što se može dokumentirati.

Eustohija Calafato živi s prvim družicama intenzitet odnosa među sestrama veoma sličan onom u sestinstvu Svetoga Damjana. Postoji posebno zajedništvo s Iacopom Pollicino. Kao i Klaru, slijede ju neke žene iz njezine obitelji: njezina sestra Margareta, njezina nećakinja Paula i konačno njezina majka Mascalda.

Uz Mariju Anđelu Astorch nalazimo mnoštvo učenica: sve Sestre koje je ona oblikovala, kojima je dugo vremena bila učiteljica novakinja. S mnogima od njih imala je odnos intenzivnog duhovnog zajedništva, jer je imala iznimnu sposobnost odnosa.

Isto možemo ustvrditi i za Veroniku Giuliani koja je, unatoč marljivom traženju samoće, živjela odnose učenja ponajprije sa sestrama konverzama koje su ju pratile u trenucima molitve i predstavljanja Muke, tijekom noćnih bdijenja u samostanskom vrtu. S

¹⁰² CAMILLA BATTISTA DA VARANO, *Le opere...*, 177-217.

Floridom, zatim, koja je bila njezina novakinja, imala je posebno razumijevanje, unatoč velikoj različitosti karaktera. O njoj nadugo govori u dnevniku, nazivajući ju Poznata¹⁰³, jer nikada ne piše imena osoba. Što se nje tiče, doživjela je istinsko obraćenje: kada se mlada grofica Cevoli predstavila samostanu, nije se složila s njezinim primanjem, jer je smatrala da za nju nije prikladan seoski način svojstven samostanu kapucinki u Città di Castellu. Veronika je i sama patila od toga i bojala se da bi to bilo previše bolno za postulanticu. Tada je u molitvi shvatila da se nalazi pred istinskim pozivom od Gospodina. U trenutku ulaska sestre Floride, Veronika doživljava čas velikog mističnog proširenja koje se prirodno izliva na učenicu koja iz toga obilno crpi. Ali učiteljičino poučavanje nije se ograničilo na nju: naime, oblikovala se skupina koja je slijedila njezino životno učenje. S tim najbližim sestrama Veronika u jednom trenutku obavlja čin potpunog predanja Mariji. Među njezinim spisima čuva se taj tekst s potpisima novakinja koje su ga s njom doživjele. To je opipljiv znak da su postale njezine učenice na putu Gospodnjem. Odnos s Floridom Cevoli obilježen je velikim poštovanjem i istinskom ljubavlju, što je veoma očito u Veronikinom dnevniku: kod njezine smrti učenica će intenzivno patiti. Kod Giuliani nije bilo mjesta za ljubav koja bi makar i najmanje oštetila onu Gospodinovu, u koju je bila potpuno uronjena, nego joj božanska Ljubav proširuje prostor srca, čineći ga sposobnim živjeti ljudske odnose u istoj njezinoj dinamici.

Spisi su također širili duhovni nauk naših Svetica. *Sedam duhovnih oružja*, primjerice, odmah se proširilo po samostanima nakon Katarinine smrti. Svetica iz Bologne učiteljica je duhovnog života: njezin je utjecaj na put klarisa bio veoma jak tijekom više od dva stoljeća, sve do ukinuća.

Tako su *Duhovne boli* Kamile Baptiste Varano objavljene za njezina života, ne navodeći autoricu: njezino ime pojavit će se tek krajem 17. stoljeća. Veoma su se proširile, predstavljajući vjerodostojno duhovno učenje. Veronikin dnevnik, naprotiv, postao je poznat tek početkom 20. stoljeća: s obzirom na njegovu dužinu manje je pogodan za širenje, ali oni koji ga čitaju iz njega izvlače duboke životne pouke.

1) Odnosi s rodbinom

Naše Svetice ustrajavaju na potrebi odvajanja od ljubavi prema rođacima. *Legenda svete Klare* također, govoreći o Majčinu poučavanju sestara, ide istom linijom¹⁰⁴. Međutim, potrebno je dobro razumjeti smisao. Ostajući u ljubavi prema Gospodinu, moguće su različite nijanse: odnos je uravnotežen kada se Gospodina stavi u središte. Dakle, budući da je Bog uistinu Ljubav od koje živimo i u kojoj se krećemo, ljubav prema rođacima može biti uzdignuta u Njemu, važno je da nas ne pokreće traženje samih sebe. Kada se pročiste, odnosi rastu u intenzitetu i ljepoti, kao i u slobodi. Vidjeli smo Janju Prašku kao savjetnicu svoga brata, kralja Češke, s posebnim doticajem koji međutim ne potkopava njezino potpuno predanje Gospodinu.

Katarina Bolonjska ne prima svoju majku kao vanjsku sestru iz ljudskih razloga: prima ju u samostan jer je uvjeren u njezin poziv. Na zajedničkom putu, ljubav majke i kćeri se pročišćava i uzdiže unutar jedine Ljubavi. Isto vrijedi i za odnos sa sestrom, pozvanom u isti samostan i preminulom prije nje. Kuša se stoga način ljubavi proširen jedinim Dobrom.

U novom samostanu u Messini koji je osnovala Eustohija nema posebnih problema zbog prisutnosti osoba u bliskim obiteljskim vezama. Calafato doseže točku da nije prisutna na samrti svoje sestre sr. Franciske; dok mlađa umire, ona se povlači moliti u oratoriju. Ovakav način postupanja može nam se učiniti neprirodnom ili čak neljudskim. Zapravo se radi

¹⁰³ Na talijanskom glasi *Consaputa*, dobro poznata.

¹⁰⁴ „Učila ih je da ne budu više pod utjecajem ljubavi rođakâ po tijelu i da zaborave očinski dom kako bi se svidjele Kristu“ (LegKl 36).

o ljubavi koja je došla do krajnjeg darivanja: u tom trenutku važnije je moliti za umiruću nego biti fizički uz nju. To otkriva razlog s obzirom na sr. Francisku. Ona je izuzetan lik Siromašne sestre koja je živjela u skrovnosti: htjela je biti sestra konverza i Majka je to poštovala, jer ju je Gospodin pozvao da bude posljednja s posebnim značenjem; nije bila kraj nje na smrtnom času da joj omogući da do kraja živi svoj osobiti poziv. Ovo je najdublji način kako voljeti jedni druge.

Slični stavovi nalaze se i između Veronike i Floride, koji se mogu činiti grubo, ali nisu: učenica, shvativši da sestra želi do kraja slijediti božansku Ljubav, ne pokušava umanjiti njezinu patnju. Primjerice, kad je Veronika, na pragu smrti, umirala od žeđi, Cevoli joj nije dala vode da pije zbog jednog obećanja koje je dala onoj koja želi do kraja kušati Muku svojega Gospodina. To je ljubav jednih prema drugima koja nadilazi svako ljudsko iskustvo, da se smjesti samo u Božju ljubav.

U ovoj dimenziji živjeti kao sestre u istom samostanu poprima posebne vidike. Marija Anđela je također ušavši u samostan zatekla svoju stariju sestru, sr. Izabelu, koja je, postavši učiteljicom novakinja, bila stroža prema njoj nego prema drugima, bojeći se pristranosti. Astorch ju je duboko voljela, sa stavom velikog poštovanja. To što se morala odvojiti od nje da bi otišla u Zaragozu zadalo joj je neizrecivu bol. Dvije se sestre nikada više neće vidjeti: nakon kratkog vremena, sr. Izabela će sa samo 36 godina napustiti ovaj svijet. O onu stranu patnje, Marija Anđela nastavila je doživljavati njezinu blizinu u općinstvu svetih, zazivajući ju u poteškoćama da posreduje kod Gospodina. Potrebno je ući u logiku ljubavi koja se posve predala „onome koji svega sebe preda iz ljubavi prema tebi“ (3PJa 15), da bismo živjeli rodbinske i prijateljske odnose u slobodi koja se daruje.

U 18. stoljeću svjedoci smo promjene mentaliteta, koji smatra negativnim činjenicu da postoje odnosi s rodbinom. Franciska Farnese čak uklanja govornice, jer se više ne smiju primati posjetitelji. Marija Magdalena sa svojim strogo postupa, ne želeći da se ni na koji način ne miješaju u njezin život. Razboljela se veoma mlada, toliko da se činilo da je blizu smrti. Otac to doznaje i šalje liječnika. To je držanje vođeno očinskom ljubavlju, ali omogućeno društvenim položajem grofa Martinenga, koji si može priuštiti sličan luksuz, dok siromašni umiru bez skrbi. Za kćer je takvo ponašanje neprihvatljivo i postiže da se to kasnije ne ponovi. Riječ je o bespridržajnoj dosljednosti s izborom biti posljednjima, svojstvenom pozivu Siromašnih sestara. Ona to objašnjava ovako: „Grofica Martinengo više ne postoji, sve smo mi siromašne kapucinke“.

Ovdje se pojavljuje veoma važan element puta izvlaštenja i slobode našega poziva: ne tražiti više oslonac i sigurnost u obitelji koju smo ostavili, kako u materijalnim dobrima tako i u određenoj ovisnosti u odlukama. Treba naučiti drugi način ljubavi, veći, dublji, slobodniji, koji se pojačava kako godine prolaze.

m) Veliko čišćenje

Sada ćemo se zadržati na jednom važnom vidiku na putu naših Svetica, koji se tiče posljednjih godina njihova života: prošle su kroz veliko pročišćenje. To je stalan element njihova neprekidnog obraćenja: na različite načine za svaku je, raskidanjem vanjskih i unutarnjih veza, posljednje razdoblje postojanja obilježeno dubljim, štoviše potpunim pročišćenjem.

To je veoma vidljivo kod Kamile Baptista Varano, koja je u svojoj zrelosti iskusila pritisak događaja koji su je zahvatili preko sudbine njezine obitelji, za vrijeme pontifikata Aleksandra VI. Papa je izopćio njezinog oca Julija Cezara, vojvodu od Camerina, zbog ekonomskih pitanja. Siromašna sestra koja je u sebi imala istinsku strastvenu ljubav prema Crkvi, našla se kao kći izopćenog čovjeka. Malo vremena nakon toga, papinske čete predvođene Cezarom Borgiom zauzimaju njezin grad. Onda je Kamila Baptista morala

objeći s drugom sestrom, rođakinjom Varanovih, jer je njihova prisutnost mogla dovesti cijelu zajednicu u opasnost. U progonstvu u Atriju stiže do nje vijest o ubojstvu njezina oca i trojice njezine braće po nalogu Zastavnika Crkve.

Vrativši se u samostan, ona doživljava veoma važne unutarnje prohode, čiju prirodu ne znamo, ali nalazimo potvrdu za njih u njezinim posljednjim spisima. U *Pismu jednoj sestri vikariji* očituje duboki mir duha spokojnim jezikom i nadasve u „stalnom duhovnom smijehu“, koji je bit njezina odnosa s Gospodinom. U *Raspravi o čistoći srca*, koja prethodi možda samo godinu dana njezinoj smrti, osobni hod može se razumjeti iz nekih odlomaka, u kojima se otkriva istinsko vazmeno iskustvo, življeno u potpunom prinosu sebe u ljubavi.

Njezina smrt događa se u potpunoj tišini, vjerojatno zbog kuge. Nitko nije mogao biti uz nju zbog strogih mjera za vrijeme zaraze. Tako se u potpunosti ispunilo ono što je Gospodin tražio od nje na početku njezina obraćenja:

„sjeti se da te Bog želi samu, posve голу na postelji križa, i u toj najsvetijoj postelji želi konzimirati s tobom ovaj sveti i duhovni brak i vjenčanje s tobom, putem ljubavi i boli, govoreći s ljubljenu zaručnicom iz Pjesme: 'moj Ljubljeni pripada meni, a ja Njemu koji pase među ljiljanima', to jest pase među ljiljanima mnogih boli“¹⁰⁵.

Veliko pročišćenje kod Marije Anđele Astorch predstavlja se na drugačiji način. U dobi od 78 godina, dok je bila opaticom u Murciji, počela je postajati nesposobna za bilo kakvo djelovanje i govor, samo je izranjala najveća želja njezina srca. Naime, s vremena na vrijeme ponavlja: „ljubav, ljubav!“. Čim je shvatila u kakvom je stanju, daje ostavku. Zatim živi četiri godine u bolesničkoj sobi, praćena u svakom pokretu: sestre joj moraju voditi ruku da napiše svoje ime. Tek je nekoliko dana prošlo otkako je imala veoma živu inteligenciju, dopisivala se s raznim samostanima putem prelijepih pisama.

U tom razdoblju dogodi se da se opatica, njezina duhovna kći, teško razboli, do te mjere da se više ništa ne može učiniti. Jedna sestra trči u bolesničku sobu da kaže Mariji Anđeli: „Naša majka umire“. Ne čuje se nikakav odgovor, ali starica pride uzglavlju umiruće, zagrlji je i ova se počne osjećati bolje sve dok ne ozdravi. Stoga Astorch nije bespametna ili nesvjesna, samo joj nedostaje sposobnost da se izrazi. Mjesec dana prije prijelaza u život vječni vraćaju joj se sve umne sposobnosti i umire pjevajući *Pane lingua*. Sređujući potom njezine papire, sestre će pronaći poruku u kojoj je molila Gospodina da postane poput djevojčice kako bi u potpunosti živjela izvlaštenje unutarnjeg siromaštva. Tako je pronašla objašnjenje uzroka velike patnje. Njima je, naime, bilo neobjašnjivo da je jedna briljantna, dinamična, vesela žena, puna sposobnosti bila dovedena u to stanje.

Kod Veronike je veliko pročišćenje prolazilo kroz cijeli njezin život, a osobito je obilježeno odredbama Svetog Oficija. Među kušnjama kojima je bila podvrgnuta ima jedna koja ju dovodi do krajnjih ljudskih mogućnosti: biskup joj naređuje da odbaci kao đavolsko sve što joj Gospodin dadne iskusiti. Tada doživljava najtragičnije razdoblje svoga života. Veroniku prirodno muči stalni strah da se ne zavara, da ne bude lažna. Sada se njezinim unutarnjim kušnjama pridružila riječ njezina pastira, koji joj, dajući joj strašnu zapovijed, dodaje da bi mogla sve prevariti. Jedina utjeha na njezinu putu je Bog, ali mora odbaciti sve što dolazi od Njega. Stoga živi samo od gole vjere. Ovo mračno razdoblje priprema ju za potpuno lišenje da ti se zavrti u glavi: u posljednjem razdoblju života gubi svijest o molitvi i djelovanju; kao da se sve događalo po Mariji koja u njoj djeluje. Možemo naslutiti nešto iz posljednje stranice njezina dnevnika, napisane na blagdan Blagovijesti nekoliko mjeseci prije njezine smrti:

¹⁰⁵ CAMILLA BATTISTA DA VARANO, *Ricordi di Gesu*, u *Le opere...*, 149.

„Sjeti se da si na spomenuti blagdan došla do mojih nogu, a ja sam te stavila da počivaš na mojim grudima (govori Djevica Marija). Došlo je ushićenje, a u njemu sjedinjenje s mojom dušom. Ona te obdarila da putem ljubavi budeš dionicom mojih kreposti. Njima urešena, ona¹⁰⁶ se kao u letu prenijela do Božjeg prijestolja i ondje si imala jedan od onih pogleda, i Bog je k sebi ugrabio dušu moje duše, koja je razumjela poziv na vječnu gozbu. To je bilo dovoljno za sudjelovanje u jednoj zruci Raja. Ostao je u tebi savršeni put Božje volje; i sam je Bog ostavio u tebi svoju volju, i na božanske načine potvrdio ovu dušu za svoju kćer, božanska Riječ za svoju zaručnicu, Duh Sveti za svoju učenicu. U ovim će potvrdama sama moja duša surađivati za tebe činom zahvaljivanja Bogu, a Bog koji djeluje u tome pozvao te i potvrdio ovu dušu za izabranu među izabranima. Na Nebu je bilo slavlje kad je učinjena ta potvrda i ti si ostala vezana uz volju Božju. U tebi je započeo predokus raja. Duh Sveti ljubav, posjednik ove duše, počeo je tada kao učitelj štiti i upravljati regulirati spomenutu dušu; i ostala si u ljubavi. [...] Poništivši sebe prema vodstvu ljubavi, ostala si poništena, i odmah ponovno stvorena Božjom moći po meni, tako da si imala u sebi priopćenja i udjele u mojim krepostima. Prvi način da si ponovno stvorena bio je odmah čin ljubavi koji si učinila, ali istom ljubavlju koja je ti je priopćena. I taj način ostao je u tebi i ostat će u tebi do kraja tvoga života. Od svega toga nisi znala ništa, a ipak si dala svoj pristanak na sve po volji Božjoj i ostala u svom poništenju¹⁰⁷.

Ovdje nalazimo sve komponente Veronikinog putovanja uzdignute na tako visoku razinu da ju navodi da ih doživljava kao izvan sebe, sudjeluje u njima gotovo nesvjesno. To je predokus vječne slave: potvrda potpunog oprost. To je događaj sličan onom one noći u kojoj je Otac sveti Franjo, mučen od miševa, primio od Gospodina jamstvo potpunog oslobođenja od grijeha. Kod naših Svetica u određenoj točki pročišćenje doseže takvu razinu da ih vodi do unutarnje sigurnosti vječnoga spasenja: to je najuzvišenija Božja milost.

U navedenom odlomku, Djevica Marija govori što se zbilo, jer Giuliani više nije svjesna: ona živi na najvišim razinama zajedništva s Bogom, ali to ne zna. Toliko je ogoljena od same sebe da uistinu pušta ljubav skrivenu u njoj da djeluje. Tako je sama Majka Božja ta koja Mu je prinosi: Veronika Mu se zapravo posve predala, ali u ovom trenutku toliko je unutar otajstva da više nije svjesna sebe. Govori se o smrti i ponovnom rođenju, jezik je dakle vazmeni: opisuje se skoro novo krštenje. U ovom dijelu dnevnik ima poseban ton, jer ga je „diktirala“ Marija.

Giuliani se više ne sjeća što joj se dogodilo, ne zbog prirodnog procesa starenja, već zbog poništenja koje joj oduzima čak i sjećanje na Božje darove, koje više nije u opasnosti prisvojiti. Ne bi bila u stanju pisati o sebi, može to učiniti samo po diktatu, jer ni u čemu ne pripada. To je Veronikino potpuno pročišćenje, sve do trenutka kada više ne može ništa izraziti, tada joj Majka Božja kaže: „Stavi točku“. Dnevnik tako završava.

Duh Sveti izvodi veliko pročišćenje u onima koji se dopuštaju voditi putem božanske Ljubavi, koje se obično konkretizira ulaskom u Božju šutnju, kako smo vidjeli na primjerima naših Svetica. Svi smo mi pozvani na ovaj životni put, jer Gospodin hoće da mu se potpuno predamo i da ništa ne priječi Njegovu ljubav: to je kršćaninov hod sve do golotinje Križa, koji se veoma često ostvaruje preko samih životnih događaja i slijedom raznih doba. Ne smijemo se bojati ovog pročišćenja, jer Gospodin je veći od naše slabosti i zna kako nas najbolje privući k sebi.

¹⁰⁶ „Ona“ je Veronikina duša koju Marija odmah poslije naziva „duša moje duše“.

¹⁰⁷ VERONICA GIULIANI, *Un tesoro...*, vol. 909-910.

PUT BOŽANSKE LJUBAVI*

IX.

Sr. Chiara Giovanna Cremaschi osc.

2. Žeđ za pripadanjem

Pogledajmo sada kojim su putovima naše Svetice došle do potpunog predanja Bogu. Duboka želja da se potpuno bude Gospodinov, jer Ljubav zarobljava, nosi sa sobom odcjepljenje od svega: od osoba, od privrženosti, od samih sebe, od vlastitih nauma, od okolnosti, osim od materijalnih i duhovnih dobara. Katarina nam objašnjava da je to plod kreposti nade koju ona gotovo personificira:

„okrenuvši se k meni svojom plemenitošću, reče da ću doista moći uspeti se u nebo/ ne budem li na ovom svijetu imala gdje glavu nasloniti (usp. *Lk 9,58*),/ i da ću ondje naći veliko zadovoljstvo/ ako ovdje imam uvijek trpjet' neku bol/ i da ću ondje biti veoma počašćena / ako ću ovdje zbog Krista među ostalima kao prezirna biti mučena i bolna;/ i da ću u Raju biti sretna,/ ako ovdje nemam što želim/ i pred Bogom svojim slatko ću pjevati/ ako ću u koru ponizno psalirati“¹⁰⁸.

Nalazimo ovdje smisao Klarinog vazmenog putovanja predivno izraženog u njezinim pismima:

„Gledaj kako se radi tebe prezrenim učini i slijedi ga, postavši radi njega prezrena na ovome svijetu. [...] S njim ako trpiš, s njim ćeš kraljevati, ako s njime tuguješ, s njime ćeš se radovati, ako u mucu križa s njime umreš, s njim u svetim odorama u odajama ćeš nebeskim boraviti, i ime će tvoje biti zapisano u knjizi Života, i bit će slavno među ljudima. Zbog toga ćeš zauvijek i u vijeke vjekova baštiniti slavu nebesku u zamjenu za zemaljske i prolazne stvari, dobit ćeš vječna dobra u zamjenu za propadljiva i živjet ćeš u vijeke vjekova“ (*2PJa 19.21-23*).

a) Poziv na potpuno siromaštvo

Pogled okrenut punini života, u stalnoj težnji prema nebeskom Jeruzalemu, dovodi do napuštanja svega, što se prevodi u poziv na potpuno siromaštvo, svojstveno našem pozivu. Ne radi se samo o materijalnom siromaštvu, koje je za naše Svetice činjenica, budući da su živjele u uvjetima oskudice, stvarne uskraćenosti potrebitog: često su se nalazile u započinjanju novih samostana koji su rođeni pod zastavom krajnjeg siromaštva, u kojemu je uistinu sve nedostajalo.

To se dogodilo Katarini, Eustohiji i Mariji Anđeli Astorch: sve su one iskusile Božje očinstvo, koje je umnažalo ono malo hrane ili učinilo da ona stigne nezamislivim putovima. Naše su se Svetice konkretno stavile u društveni položaj posljednjih, s načinom života ondašnjih seljaka, koji su vodili marljiv i veoma naporan život kako bi dobili samo nekoliko prijeko potrebnih stvari u svakodnevnom životu. Trpjele su veliku hladnoću, imale su malo odjeće i samo jedno ognjište u kuhinji. Trenutna stvarnost na Zapadu je posve drukčija, stoga smo pozvane otkriti druge načine da živimo materijalno siromaštvo. Naše Svetice malo

* Sa tečajeva održanih ovih godina mladima u formaciji u raznim Federacijama klarisa. Tekst, preuzet sa snimke, doradila je Autorica.

¹⁰⁸ CATERINA DA BOLOGNA, *Le sette armi...*, u *Mistici...*, vol. III, 166-167.

govore o tome jer je to bila normalna činjenica, ali umjesto toga nadugo govore o unutarnjem siromaštvu, o lišavanju svega.

Poslušajmo neke izričaje blažene Julije. U svezi sa stigmama svetoga Oca Franje upitala je svoju sugovornicu Katarinu je li Franji dao stigme seraf ili Isus Krist, i čula je odgovor:

„Zaista je bio Isus Krist, preobražen u Serafa. Rekoh: 'Što znači onih šest krila koja je imao Seraf?' Odgovori mi: 'Ona dva koja bijahu raširena za let, jedno na desnoj ruci, drugo na lijevoj, znače kako je dobro ime ovog svetog reda moralo letjeti na istok i zapad, to jest u različite dijelove svijeta, uzeti mnoga mjesta i velik broj fratara. Ona dva krila koja stajahu gore, uspravno, označavaju da ovaj red mora prionuti uz kontemplaciju, to jest moraju prionuti uz nju njegovi fratri i monahinje. Ona druga dva, koja bijahu spuštена dolje, označavaju sveto siromaštvo: stoga kad bi krila bila opterećena teretom, ne bi mogla letjeti. Zato je prikladno da ova braća idu lagana, bez novca, bez torbe, bez tereta stvari; nego da poniznim srcem gledaju k zemlji, to jest misle na smrt, sjećajući se da se tijelo mora povratiti zemlji. Sveto siromaštvo ne dopušta da se nosi teret, niti teret na savjesti. Nego, gledajući na život blagoslovljenoga Krista i njegove Majke, a tako i na svetoga Franju i svetu Klaru, vesela srca ide se lagano i bez zapreke. Siromaštvo je temelj pravila svete Klare. I ako ga se ne obdržava, ovaj Red ide u propast“¹⁰⁹.

Za blaženu Juliju siromaštvo obuhvaća cijeli put lišenja s velikim jedinstvom između poziva Manje braće i poziva Siromašnih sestara. Ako ne živimo siromaštvo kako ga Klara shvaća, odnosno nasljedovanje siromašnoga Krista sve do golotinje križa, nismo vjerne pozivu.

Sveta Koleta sa svoje strane kaže:

Ovo je teški križ: ne htjeti posjedovati što drugo pod nebom, osim jedino Onoga koji nosi križ na svojim ramenima i koji se na njemu, iz ljubavi, udostojao umrijeti pribijen čavlima, okrunjen trnjem, popljuvan, udaran i proboden u boku. [...] O sveto siromaštvo, uresu našega otkupljenja, dragocjeni dragulju, sigurni založe spasenja, kojemu Kralj daje kraljevstvo nebesko u puni i stalni posjed. O sinovi Adama i Eve, zašto ne ljubite ovaj dragi kamen, ovaj plemeniti biser (usp. *Mt* 13,45), koji po vrijednosti i dostojanstvu odgovara kraljevstvu nebeskom i vrijedi, dakle, više od beskrajnih svjetova? Predrage moje sestre, ljubite, ljubite i savršeno ljubite ovu dragocjenu i najizvrsniju krepost, evandeosko siromaštvo, koje je od Boga ljubljeno, od svijeta prezreno. Po primjeru Isusa Krista, koji na zemlji nikada nije imao mjesta gdje bi naslonio svoju dragocjenu glavu i po primjeru našega slavnog Oca svetoga Franje i naše Majke svete Klare, budite veoma zadovoljne s oblikom vašega siromašnog habita, utvrđenog Pravilom, i s nepovjerenjem se čuvajte svih drugih stvari poput knjiga, krunica, konaca, igala, pribadača i ma koje druge stvari, poveza, velova i drugih stvari koje će biti na vašu osobnu uporabu, da se ne začne u vama posebna privezanost uz njih. Imajte samo ono zaista potrebno i sve zajednički. U sadašnjem životu zadovoljite se onime što je prijeko potrebno da što brže dospijete do pravih dobara našega kraljevstva“¹¹⁰.

Koleta nas odmah vodi do dubokog smisla siromaštva. Na istoj smo crti s Klarom koja tvrdi:

„obuhvaćajući onoga koji i tebe i sve obuhvaća, posjedujući ono što ćeš u usporedbi s drugim prolaznim posjedima ovoga svijeta jače posjedovati“ (*3PJa* 26).

¹⁰⁹ GIULIA DA MILANO, *Revellazioni...*, u *Temi spirituali...*, vol. I, 121.

¹¹⁰ COLETTE DI CORBIE, *Exhortation...*, u *Temi spirituali...*, vol. I, 137-139.

Za korbijску Sveticu važno je samo posjedovanje Njega, sve ostalo predstavlja prepreku u hodu. I u tome je veoma nalik Majci Siromašnih sestara koja piše: „Gospodin samo siromasima kraljevstvo nebesko obećava i daje“ (*IPJa* 25). Francuska učenica ulazi u mnoge pojedinosti jer se možemo vezati uza sve, čak i za olovku. Ako se bojim da će mi neki predmet uzeti, to znači da sam ga prisvojila, postao je vlasništvo. Imati na umu ono što smo obećale podsjeća nas na slobodni i duboki razlog našeg da izrečenog iz ljubavi prema Bogu. Klara to kaže u *Oporuci* u svezi s poslušnošću. A Koleta toplo preporuča siromaštvo „nakon naše gospođe svete poslušnosti“, prema naglasku svojstvenom 15. stoljeću i čitavom opservantskom pokretu. Sestre onoga vremena posve su u skladu s Ocem svetim Franjom, koji više govori o poslušnosti nego o siromaštvu, jer ona predstavlja njegov vrhunac: ako smo sposobni poslušati, dopuštamo se također ogoliti.

Počujmo sada sestru Mariju od Trojstva koja je najbliža našem vremenu:

„Imaš previše malih stvari: daj, pojednostavi svoju prtljagu: čak i ono što je potrebno. Pusti drugima suvišnost, brigu za sitnice. Ljubi me! Hoću te siromašnu, svu cjelovitu za sebe. Upravo zbog toga sam promijenio tvoj posao: slobodnija si iznutra, siromašnija, ovisnija izvana, ali više za mene. To je stoga da me možeš slušati. Želim te siromašnu i lišenu svega da te mognem svakog dana obasuti novim darovima [...]. Što ćeš više dati, više ćeš primiti. Liši se onoga što nije nužno, onoga što ti nije neophodno, onoga što te ne vodi izravno k meni, da budeš potpuno moja. Misli, sjećanja, naumi, želje, brige: što ti je važno? Povjeri mi sve. Moja je radost u tome da se odgovara Bogu poniznim povjerenjem“¹¹¹.

Jezik je linearan, ne treba mu objašnjenja, ali krije veliku mudrost, sposobnu voditi u konkretnosti svakodnevnog života prema postupnom predanju u Očeve ruke.

Marija Anđela nam govori o unutarnjem siromaštvu, o odvojenosti od svega:

„Na početku matutina počela sam kušati slatko gubljenje svijesti i, bojeći se da me to spriječi u pozornosti na kor, imajući također na pameti i Vaše (ispovjednikove) zapovijedi, opirala sam se sili Gospodnjoj koliko sam mogla, moleći Ga da se udostoji sačuvati milosti koje mi je htio dati, budući da ih nisam mogla primiti. Učinivši to odricanje, ostala sam u velikom miru, a Gospodin mi je dao razumjeti da se moja duša nalazila tako u pravom siromaštvu duha i da je bio zadovoljan mojim odricanjem, učinjenim u poslušnosti duhovnom ocu“¹¹².

Kada ju Bog hoće ispuniti svojom utjehom dok slavi Liturgiju časova, Marija Anđela odabire živjeti hvalu u zajedništvu sa sestrama. Njezino je odricanje ostvareno u poslušnosti, koja privilegira siromaštvo duha, pretpostavljajući ga čak daru Gospodnjem, jer ne postoji ništa što nije predmet izvlaštenja. Astorch precizira još:

„lišavanje svih stvari i, na poseban način, lišavanje i siromaštvo duha, koje je ponekad veoma osjetno, osobito kada Gospodin sam zahvaća [...]. Božanska me dobrotu promijenila tako da mi je drago vidjeti se tako lišenu i siromašnu, i htjela bih da čak i kruh koji jedem budem prisiljena tražiti od vrata do vrata za ljubav Isusa Krista; zavidim onima koji to traže s torbom na ramenu“¹¹³.

Tako očituje učinke svog ljubavnog dijaloga s Isusom Kristom, koji donosi usklađenost rasplamsavajući želju da se bude s Njim na križu: ovo ogoljenje, koje je unutarnja sloboda, dovodi put siromaštva do savršenstva. Ulaskom u samostan ostavlja se sve iza sebe, ali zapravo si tek na početku i stalno dolazi opasnost da uzmemo natrag mnogo toga što smo s

¹¹¹ MARIA DELLA TRINITA, *Colloquio interiore*, u *Temi spirituali...*, vol. I, 156-157.

¹¹² L. IRIARTE, *Beata Maria Angela...*, 112.

¹¹³ *Ivi* 122.

oduševljenjem napustili. Siromaštvo je postupan put koji uključuje uzastopna izvlaštenja koja su u početku nezamisliva.

b) Život u klauzuri

Jedan od vidika siromaštva je klauzura. Kod naših Svetica ona je življena kao dobrodošlo mjesto na kojemu ih Bog želi smjestiti da ispune njegov naum. U nekim slučajevima odluci o prihvaćanju poziva prethodi veoma duboka pobuna, jer postoji svijest da su dovedene umrijeti s Kristom.

Veronika Giuliani proživjela je veliku borbu, jer su se u njoj borile dvije volje: jedna odlučna da se odazove pozivu, a druga vođena osjećajima, koja je kušala veliku odbojnost. Njezino pripovijedanje ima djelotvornost proživljenih događaja i čini opipljivima unutarnje suprotnosti pred tim korakom, otkrivajući duboko ljudski intenzitet njezinih osjećaja. Za nju nije bilo nimalo prirodno živjeti u klauzuri: njezin bujan, ćudljiv, originalan temperament nije bio prikladan da bude zatvorena i ograničena točno definiranom strukturom. Međutim, sigurnost poziva i žar odnosa s Bogom podržavali su je, iako joj se u početku činilo kao da živi u veoma grubom okruženju i neizrecivo je patila. Jasno je, međutim, da za nju, kao i za druge naše Svetice, izbor klauzure ne prethodi iskustvu Gospodina. U unutarnjem razgovoru, koji se u mnogim slučajevima uzdiže do mističnog iskustva, shvaćaju da je to mjesto njihova odgovora na Ljubav.

U jednom viđenju sveta Klara poziva M. Magdalenu Martinengo da postane kapucinka, dok je ona težila za Karmelom. Prije ulaska u samostan djevojka se suočava s ozbiljnim iskušenjem: osjeća da ju snažno privlači život u svijetu i zamalo se zaručila. Ovdje je u igri također njezina impulzivnost koju smo već spomenuli. Na kraju je iskustvo Boga, koje ju prati od njezine dvanaeste godine, slobodno vodi prema bespridržajnom prijanjanju uz njegovu volju.

Kamila Baptista Varano vodila je veliku bitku sama sa sobom, jer nipošto nije htjela pristati da postane monahinjom. Nije gojila nikakve simpatije prema ovakvom načinu života, štoviše, bila je u njoj prava odbojnost. Međutim, u jednom trenutku borbe,

„u mojoj duši je bio takav sukob i bitka između da i ne, da sam se tjelesno znojila od silne tjeskobe. A slobodna volja, koja je uvijek ostala u svojoj sili i snazi, tada spontano, ne prisilno, kao sudac koji sjedi na katedri gledajući okrutnu bitku, izreče mi kaznu“¹¹⁴.

Ljepota ovog odlomka ne zahtijeva tumačenja. Slobodno je rekla da Gospodinu cijelom svojom osobom, spremna voditi jednu drugu bitku, jer „faraon“, koji je njezin otac, od prevelike ljubavi nikako ne želi dati svoj pristanak. Napokon uspijeva dobiti očev da i otići u klauzuru. U *Duhovnom životu* ona pripovijeda taj događaj jezikom izlaska, završavajući: „bila sam smještena u pustinju svetog redovništva, to jest u sveti samostan u Urbinu“¹¹⁵. Slika je veoma znakovita jer pustinja je mjesto kušnje, susreta s Bogom, ali i iskustva njegove odsutnosti.

Sada ćemo se poslužiti tekstem svete Kolete, koja vrijednost klauzure poznaje prije svega iz iskustva koje je živjela u rekluzoriju. Naime, da bi provela svoje osnutke morala je mnogo putovati, ne uživajući dugo vremena samostanski ritam. Za nju klauzura nije toliko skup propisa nego radije napredak svakodnevnog života Siromašnih sestara:

¹¹⁴ CAMILLA BATTISTA DA VARANO, *Vita spirituale*, VII, u *Le opere...*, 23.

¹¹⁵ *Ivi* XI, 36.

„Sadržiš u sebi sveopću poslušnost, kćerku svete poniznosti, koja osuđuje svaku samovolju, uzrok i počelo svakoga zla; protiv bitaka sa svijetom opireš se obilno opskrbljena gospodom svetom siromaštinom, koja se ne brine za svjetovne stvari, te stavlja svoje nastojanje i želju u težnju za slavnim Kraljevstvom, ne zaokupljujući se prezira vrijednim sitnicama ovog bijednog svijeta. Protiv silovitog i opasnog zavodenja tijela, posebnog neprijatelja zatvorenog u nama samima, ti imaš svetu čistoću, njegovu protivnicu, i neprestanu molitvu [...] O blažena klauzuro! O duša, sva zatvorena u volju tvoga poglavara i koja ne griješi lutajući tamo-amo za ništavostima, podređena svakoga trenutka volji svojih poglavara, u kojoj je njezin jedini odmor. O dragocjena i sigurna klauzura: biti zatvorene stalnim sjećanjem na dragocjene rane Isusa Krista!“¹¹⁶

Prema Koleti, snaga koja nas drži zatvorenima je neprekidno sjećanje na Gospodinove rane, stalni spomen na Muku. Kamila Baptista također ukazuje na dublje značenje klauzurnog života koji daleko nadilazi materijalnu činjenicu. Jednoj sestri vikariji piše: „uspostavi trajnu klauzuru u Kristovim grudima“¹¹⁷. Nakon kušnje izgnanstva, shvatila je u svoj njezinoj snazi vezu koja čini bit življenja klauzure: boraviti u Kristu, dopustiti da nas njegova Ljubav preobrazi.

c) Djevičanstvo

Naravno, žeđ za pripadanjem sa sobom nosi djevičanstvo opjevano u Klarinim *Pismima*, čiji smisao treba razumjeti. Za naše Svetice to je potpuna pripadnost Gospodinu i tumači se u zaručničkom ključu: daleko iznad čistoće, uključuje potpuni prinos samoga sebe. Potpuna pripadnost zahtijeva nepodijeljeno srce, to jest potpuno darovano Gospodinu; ima blisku vezu sa siromaštvom, jer uključuje stav potpunog povjerenja Njemu, zajedno sa željom da se odbaci sve što bi moglo poremetiti ili pomutiti taj odnos, kao što su misli ili osjećaji. Zaručnik je veoma ljubomoran: ogoljuje od svega što udaljava od Ljubavi, da bi ostao samo On. Poslušajmo blaženu Juliju:

„Ako se mi cijele dademo Bogu, on će se cio dati nama. Stoga sa svom mogućom marljivošću i trudom moramo nastojati sačuvati u sebi od Boga primljene milosti i ne dopustiti da u našem srcu boravi ljubav privržena uza stvorenje niti uz prolaznu stvar, ne više nego praha u zjenici oka, nego stalno izbacivati van svaku stvar protivnu božanskoj volji; i sva naša radost i zadovoljstvo neka bude u Bogu, gledajući tjelesnim očima neizmjereno i preteško mučeništvo utjelovljene Riječi, a duhovnim očima promatrati veličinu tolikog božanskog veličanstva i moći, koja se srodila s čovječanstvom, nastanivši se u nama, bijednim stvorenjima. I neprestano zahvaljujmo Bogu što nas je po neizmjerenoj svojoj dobroti učinio dostojnima tolikoga blaga“¹¹⁸.

3. Borba

Želja za Bogom nije smirena i mirna, ona sa sobom nosi borbu. Život je duhovna bitka, jer postoji sila koja nas neprestano želi udaljiti od Gospodina, uvijek insinuirajući razloge protivne putovanju s Njim. Katarina Bolonjska opširno se zadržava na toj bitci, s kojom se treba suočiti duhovnim oružjem kojemu je posvetila svoju knjigu. Govoreći o pregorkoj i oštroj mucu Gospodnjoj, kaže da

¹¹⁶ COLETTE DI CORBIE, *Exhortation...*, u *Temi spirituali...*, vol. I, 375-376.

¹¹⁷ CAMILLA BATTISTA DA VARANO, *Lettera a una suora vicaria*, u *Le opere...*, 338.

¹¹⁸ GIULIA DA MILANO, *Revellazioni*, u *Temi spirituali...*, vol. I, 423.

„ju ostavlja u baštinu svim svojim časnim i preljubljenim majkama i sestrama u Kristu Isusu, moleći ih sa svom ustrajnošću da ostanu čvrste i postojane na bojnopolju, ustrajući do kraja, želeći i tražeći uvijek i u svemu ono što je na hvalu Svevišnjega Boga“¹¹⁹.

Borba koju treba voditi je prije svega protiv vlastite ljudske naravi, da upotrijebimo Veronikin jezik, odnosno protiv svih sklonosti koje nas vode da slijedimo sebe, svoje strasti, „zlo vlastite volje“ (*Opom* 2), rekao bi Otac sveti Franjo. Svaki put kad se odabere ja umjesto Boga, grijeh Adama i Eve postaje aktualan zloporabom Božjega dara, koji je sloboda. U sebi neprestano doživljavamo taj napor i proturječnost. Pavao je to jasno izrazio: „Ne činim dobro koje želim, nego zlo koje ne želim“ (*Rim* 7,19).

Kušnja raste s intenzitetom želje da se služi Gospodinu, da se čini dobro: ako živimo rastreseno slijedeći mirno želje tijela, čak i ne shvaćamo da smo napastovani; ako, naprotiv, tražimo slijediti Gospodina, trpimo stalnu suprotnost između božanske Ljubavi koja nas potiče prema dobru, Duha Svetoga koji nas bodri svojim nadahnućima i drugog glasa koji nas navodi da propustimo dobro ili čak na stavove i geste protivne tome. Treba biti budnim da se razotkrije i nadvlada napast. Kako reče sveti Franjo: „svatko ima neprijatelja u svojoj vlasti, to jest tijelo, kojim griješi“ (*Opom* 10,2). Često krivimo napasnika, okolinu, sestre i braću ili nešto treće, ne shvaćajući da se prije svega moramo boriti protiv vlastitih sklonosti, jer je uzrok tolike patnje i pogrešaka u čovjeku.

Danas se izlažemo opasnosti nepoznatoj našim Sveticama, koji proizlazi iz napretka koji je sam po sebi vrlo pozitivan. Psihologija je, naime, učinila da otkrijemo da su mnoga ponašanja povezana s uvjetovanošću okoline i osobnom poviješću, pomažući nam da damo ime onome što se događa u nama. Međutim, sklone smo se opravdavati pripisujući svoje postupke samo ljudskim ograničenjima. Stoga ne preuzimamo svoje odgovornosti, ne nazivamo napast njezinim imenom i ne uzimamo oružje da se s njome dosljedno borimo, a da se ne obeshrabrimo. Polje iskušenja je ogromno: uključuje spolnu i afektivnu sferu, dovodi do zavisti i ljubomore, uvlači se u sitnice koje se uvećavaju.

Napasti dolaze zatim iz svijeta koji je s nama ušao u samostan: sa sobom smo donijele današnji mentalitet koji je protivan Evanđelju. Siromaštvo je bitan element našeg izbora, ali moramo priznati da je ukus za lagodan život toliko prodro u današnje običaje da se lako uvodi u samostane. Ako niste oprezne, preuzimate uobičajeni način razmišljanja, koji nije ni kršćanski ni evanđeoski. Tada nošenje Isusova križa, koje logika svijeta smatra ludošću, gubi smisao.

Konačno, iskušenja dolaze od đavla. Danas je o tome teško govoriti, dok ga naše Svetice veoma često spominju. S jedne strane potrebno je imati na umu da njihovo gorljivo i ustrajno traženje Boga stavlja napasnika u neprestano djelovanje, a s druge strane suočeni smo s mentalitetom koji kroz stoljeća sve više svako zlo pripisuje đavlu, s porastom koji doseže najveći vrhunac u 18. stoljeću. Treba pronaći ravnotežu između mentaliteta koji ga nikad ne uzima u obzir i onoga koji ga vidi posvuda. Psihologija nam priskače u pomoć jer nam omogućuje da shvatimo da se u nama nalaze određene dinamike i mnoge tamne strane, koje nisu od đavla. Naše Svetice nisu poznavale psihološke vidike svoje osobe, stoga je bilo prirodno da pretrpljenu kušnju pripisuju đavlu.

Međutim, ostaje istina da je napasnik tu, on se uvlači u misli koje su protivne dobru. Ponekad moramo shvatiti da neki stavovi i ponašanja ne dolaze od nas: određene poteškoće u zajednici koje se čine nepremostivima pokazuju da je vrug na djelu. Đavao, to jest onaj koji razdvaja, zapravo mrzi slogu, ne podnosi jedinstvo duša, uzajamnu ljubav i uvijek se ponaša kao zmija razdora. Moramo biti veoma oprezne, budne i mnogo moliti, jer se mogu dogoditi neobjašnjive borbe. Budući da smo krhke, Bog ne dopušta da nas đavao jako uznemirava; on nikada ne šalje kušnju iznad naših sila. No, ostaje istina da je svladana kušnja vrlo važna na

¹¹⁹ CATERINA DA BOLOGNA, *Le sette armi...*, u *Mistici...*, vol. III, 155.

putu, jer vodi do poniznosti srca, do svijesti da ništa ne dolazi od nas, nego je sve Očev dar. Nadalje, uvijek ju prati strah Božji, koji nas navodi da ne skrivamo svoju krhkost i da se ne pouzdajemo u vlastite snage. Uzmimo u obzir samo ta dva koraka. Katarina Bolonjska govori čak i o đavolskim ukazanjima, koja je na kraju spoznala jer su učinila da izgubi mir srca, dok ono što obilježava Gospodnji pohod jest rast u poniznosti. Poslušajmo ju:

„Potrebno je dobro paziti na misli uma, jer đavao ponekad stavlja dobre i svete misli u um da ga zavede pod krinkom kreposti“¹²⁰.

Napasnik insinuira u um želju za kreposnim djelima, ali protiv poslušnosti ili radi traženja samih sebe, dok krepost dovodi do darivanja sebe u ruke Očeve. Kamila Baptista govori o razapinjanju koje dolazi od đavla:

„Posljednje razapinjanje vrši đavao, kada potiče dušu na poroke i od toga razapinjanja ‘oslobodi nas, Gospodine’, jer u tome padaju mnoge zvijezde s neba njegove čistoće, sunce ljubavi pomračuje, a mjesec, to jest dobro ponašanje, ne rasvjetljuje bližnjega. Plači, Jeruzaleme, vjerna dušo, u ovom razapinjanju, jer si nekada bila sveti grad, a sada si postala grad poroka [...]. O okrutne li nevolje koju poroci uzrokuju, izazvane 'zavišću đavla koji u oholosti kreće protiv Boga, u zavisti protiv bližnjega i u požudi protiv nas samih“¹²¹.

„Sunce ljubavi“ potamni kada napasti oduzmu čistoću o kojoj govori Kamila Baptista, a to znači imati srce i um okrenute k Bogu i dobro misliti o bližnjemu. Ako pristanemo, napasti zamračuju razum vodeći nas da hodimo u oholosti. Tada hoćemo djelovati samostalno, ne ovisiti o Bogu, ne prepustiti se potpuno Njemu. Onda nas navode da sebi pripisujemo učinjeno dobro: to je čin vlasništva, kaže Otac sveti Franjo u svojim *Opomenama*. Da bismo nadvladale napast oholosti, zaposjedanja Božjih darova, moramo prepoznati vlastitu oskudicu, to jest da smo sve primile: ništa nije naše, ono što jesmo i što imamo Božji je dar.

Ures našega života je jedinstvo duša o kojemu govori sveta Majka Klara: „ljubav je veza savršenstva“ (*Kol* 3,18 u *PrKl* 10,7), zavist pak uništava dobro. Kamila Baptista navodi nas na razmišljanje o paradoksu ove napasti: napustile smo sve putove koje je svijet nudio i sada kada pripadamo Bogu moramo li se izgubiti zavideći sestrama koje je Gospodin pozvao u isti poziv? Napast se nadvladava gledanjem dobra koje postoji u drugoj, jer ako ne uživamo u dobru drugih, vršimo čin posjedovanja, lopovi smo, jer prisvajamo ono što pripada samo Bogu (usp. *Opom* 8; 11; 14). Kamila Baptista govori zatim o poroku požude, „o kojemu je bolje šutjeti nego govoriti“.

¹²⁰ *Ivi* 115-116.

¹²¹ CAMILLA BATTISTA DA VARANO, *Trattato...*, u *Le opere...*, 89-91.

PUT BOŽANSKE LJUBAVI*

X.

Sr. Chiara Giovanna Cremaschi osc.

4. Žeđ za podnošenjem boli

Sada moramo razmotriti žeđ za podnošenjem boli, usko povezanu sa žeđi za pripadanjem, sa željom da budemo potpuno Gospodinove, da Mu nalikujemo, da Mu se suobličimo. Marija Anđela kaže: „odabrala sam zaručnika čije je ime Krvavi zaručnik, vezan uza stup“¹²². Žeđ trpjeti s Njim rađa se iz Ljubavi: što se više prodire u otajstvo njegove Pashe, to se više želi biti poput uskrsloga Raspetog. Shvaćanje smisla Gospodinova uskrsnuća rađa želju za ulaskom u otajstvo njegova trpljenja. Crkvena predaja mučeništvom je nazvala svjedočanstvo do dara života: mučenici su postali slični Kristu trpeći s Njime, dapače, On je sam patio u njima. Čitajući Djela mučenika stječemo svijest o djelovanju snagom koju daje netko Drugi. Monaštvo je tu dimenziju naslijedilo na drugačiji način. U slučaju mučenika bol je uzrokovana ponašanjem drugih ljudi, to nije nešto što dotična osoba sama sebi nameće. Prihvatiti ju u činu ljubavi najautentičniji je smisao kršćanske patnje.

Čak i za naše Svetice *podnošenje boli* nije uzrokovano samo pokorama koje su osobno nametnute, rođene iz intenziteta ljubavi koja povećava želju da budu nalik Raspetom Isusu. Najprivlačniji je bez sumnje Veronikin primjer: ona „vidi“ Isusa s trnovom krunom i moli ga: „Daj mi ju!“ On nosi križ i opet mu kaže: „Daj mi ga!“ Kad joj ga stavi na ramena, ona pada na zemlju, jer još nije u stanju podnijeti njegovu težinu. Tada ju Gospodin podiže, jer On nosi i križ i nju samu. To su simbolične slike *com-passio*: „U svome tijelu dopunjujem ono što nedostaje mucu Kristovoj“ (Kol 1,24), kaže Pavao. One izražavaju usklađenost sa Zaručnikom na njegovu putu, koju Katarina naziva „zaljubljeni križ“, kojoj ljubav daje smisao hraneći „žeđ za podnošenjem boli“. *Bol* je tipična za Katarinu, koju je kasnije preuzela Kamila Baptista, koja ovisi o njoj što se tiče jezika. Kod Veronike nalazimo *patnju* s različitim nijansama: „čista patnja“, „gola patnja“ itd.

Pokušat ćemo istaknuti neke vidike. Kamila Baptista, u *Sjećanjima na Isusa*, gdje se jasno vidi smisao njezina poziva, napisanima u Urbinu nedugo nakon ulaska u samostan, ali povezanima s iskustvom doživljenim u očinskoj kući, govori o Isusovim unutarnjim sugestijama:

„srdačno zahvaljuj Bogu za boli koje ti je pripremio po svojoj dobroti. [...] Priznaj i zahvali Bogu da ne zaslužuješ tako veliko dobro koje čini da se suobličiš meni, njegovu ljubljenom sinu, na putu muke, jer ovo je svadbena ruho u koje sam ja, tvoj pravi zaručnik, uvijek bio odjeven [...] I sjeti se da sam te naučio pet stvari: prva: kada te uvrijede, da se sažališ nad uvredama Bogu učinjenima više nego nad svojom boli; druga: moli me srdačno da oprostim toj osobi i da ju oslobodim zaslužene kazne, kao što bi htjela da tvoje oko ili drugi tvoj ud oslobodim okrutne kazne; jer bližnji je tvoj ud i tvoje oko; treća: priznaj da si više dužna onima koji ti čine zlo nego onima koji ti čine dobro, jer ti ljudi čiste tvoju dušu, čine ju lijepom, dražesnom i ugodnom u mojim očima; četvrto: promatraj koliko je velika moja ljubav da, iako si moja smrtna neprijateljica zbog počinjenih grijeha, čak svaku uvredu koja je učinjena tebi smatram da je učinjena meni. Ali hoću da se prvo sažališ zbog moje uvrede; i

* Sa tečajeva održanih ovih godina mladima u formaciji u raznim Federacijama klarisa. Tekst, preuzet sa snimke, doradila je Autorica.

¹²² L. IRIARTE, *Beata Maria Angela...*, 48.

htio bih da mrziš svoje neprijatelje ovom mržnjom, to jest da svako zlo koje se njima učini smatraš da je tebi učinjeno; peto: raduj se što dobivaš dio onoga što zaslužuješ¹²³.

Kamila od srca zahvaljuje za patnje koje smatra da ih je pripremio izravno Bog. Naviknuta na biblijski jezik, sklona je zanemariti drugotne uzroke. Ali najvažnija činjenica je ona koja je dolje opisana: za nju su boli čin ljubavi, jer ju Otac hoće sličnu Sinu, čineći ju sudionicom boli Muke; ne bilo kakve patnje koja obilježava ljudsko stanje, nego one Isusove, koja je sama po sebi dar iz ljubavi i vodi u novi život uskrslih.

To je otajstvo koje ne možemo razumjeti svojom pameću. Suobličavanje s njegovim ljubljenim Sinom čini nas dionicima Kristovog zaručничkog ruha, koje je Kristov dar samoga sebe na križu. Tada je žeđ za trpljenjem s Njime mistično zajedništvo u Isusovoj svadbi s našim čovječtvom, dovršenog na križu, u potpunom prijanjanju uz Očevu volju.

Kamila se smješta u maslini vrt, kada je Isus potpuno prionuo uz Očevu volju i to očitovao u žarkoj i povjerljivoj molitvi: „Oče moj, ako je moguće [...]“ (Mt 26,29). Ovaj evanđeoski odlomak stalno se navraća kod naših Svetica, jer je središnji element Sinova bespridržajnog da, smisla cijele Muke. Nakon molitve Isus slobodno ide u susret neprijateljima koji ga dolaze uhititi. Da bismo Mu se suobličili potrebno je suočiti se s kušnjama, sa svime što nas hoće udaljiti od Njega: ako smo s Gospodinom, ne smijemo se bojati, imajući na umu da smo najveći neprijatelj mi same, kada Mu se ne želimo prepustiti. Najistinitije i najdublje *podnošenje boli* uvijek proizlazi iz patnje koju nam život priprema. Također i za naše Svetice najveća patnja nije zbog pokora koje su si nametnule, nego proizlazi iz događaja i unutarnjih tjeskoba. Kamila govori o „razapinjanju koje dolazi od ljudi“¹²⁴, koje je bolno iskusi. Primjenjujući nauku o mističnom tijelu, ona tvrdi da je bližnji, čak i ako ga osjećaš neprijateljem, ud tvoga tijela, on je tvoje oko (usp. NPr 22,1-5).

Promotrimo još jedan odlomak Kamile Baptiste u *Raspravi o čistoći srca*, u kojoj govori

„o raspeću s ljubavlju potrebnom da se okusi Boga: 'Tko hoće ići za mnom, neka se odrekne samoga sebe, uzme svoj križ i ide za mnom' (Mt 16,24). O slatki Isuse, kakve li grube riječi, hoćeš da uzmem na sebe križ! Ti neizreciva dobroto hoćeš me dakle staviti na križ? Zar ne znaš koliko sam slaba u patnji? Jadna ja! Ako si ti, koji si svjetlina vječnoga svjetla, pravi Bog i pravi čovjek, najljepši među sinovima ljudskim (usp. Ps 44,3), tako nježan, bio stavljen na križ, hoću li ja, koja sam zemlja i pepeo, biti oslobođena od ovoga križa? Ti koji nisi počinio grijeha bio si razapet zbog mene, a ja da odbijem biti razapeta za tebe? Daj mi, Gospodine, ovu veličinu duše i zahvalnost: da svim srcem želim trpjeti za tebe, biti razapeta za tebe, jer ništa ne daje više slasti božanstvu od ljiljana ove želje“¹²⁵.

U *Duhovnom životu* pripovijeda da su joj, nakon njezina da Gospodinu, u duši ostala tri ljiljana: prezir prema svemu što svijet voli, duboka poniznost i žarka želja da teško trpi¹²⁶, što je usko povezano uz pristajanje na Božji poziv. Raspeće, o kojemu se govori u navedenom odlomku, jest dakle nasljedovanje koje proizlazi iz ljubavi, htjeti biti razapeti za Krista, kao što je On bio za nas. Zbog toga nije potrebno imati stigme: Kamila Baptista velika je sljedbenica Raspetoga, istinski suobličena s Njim bez zadržke; mistične pojave su kod nje rijetke, ali ona je velika mistikinja.

¹²³ CAMILLA BATTISTA DA VARANO, *I Ricordi...*, u *Le opere...*, 131-133.

¹²⁴ CAMILLA BATTISTA DA VARANO, *Trattato...*, u *Le opere...*, 78 ss.

¹²⁵ *Ivi* 63.

¹²⁶ Usp. CAMILLA BATTISTA DA VARANO, *La vita...*, u *Le opere...*, 30-31.

Žeđ za *podnošenjem boli* dijeli se na različite vidike, od kojih je najpoznatiji onaj pokore također i tjelesne, koja se u davna vremena konkretizirala nadasve u postu i bdijenjima. Počevši od 16. stoljeća, ali posebno u naredna dva stoljeća, dodaju se mnoga pokornička sredstva, uvelike vezana uz duhovnost toga doba.

Temeljni element je želja za obraćenjem Bogu, čiji je dionik i tijelo. U pokorama naših Svetica često postoji mistična vrijednost, dana iskustvom Kristova trpljenja koje ih čini sličnima Njemu, zajedno sa željom zadovoljštine za vlastite i tuđe grijeh. Na početku svoga puta Veronika snažno osjeća tu dimenziju: u jednom trenutku dolazi pitati Gospodina je li zadovoljan njezinim načinom patnje. On joj odgovori da prihvaća to za dobro braće, ali to nije trpljenje koje hoće od nje. Trebat će joj dosta vremena da shvati da je patnja nešto puno dublje, unutarnje, gdje se onaj najdublji dio nje ima pridružiti Kristu, umirući svakoj želji koja nije božanska Ljubav.

Tjelesnost uvijek dolazi u obzir u svakom trpljenju, jer mi smo jedinstvo. Stoga je nemoguće obratiti se Gospodinu, suobličiti Mu se, ako tijelo nije oslobođeno ropstva osjetila, potreba itd., da skladno surađuje u potpunom predanju osobe u ruke Očeve. Čak i tjelesna pokora ima svoju vrijednost na putu obraćenja; na nama je da nađemo načine prilagođene našem vremenu na putu trezvenosti, da pronađemo „zadovoljstva i slasti samo u Bogu“ (*NPr* 23,27). Poslušajmo sada blaženu Juliju:

„ima više vrsta pokore, tjelesna i duhovna. Duhovna je napornija ali i većih zasluga i dragocjenija u božanskim očima. Tjelesna pokora može se vidjeti ljudskim očima, ali duhovna je u duši i nju samo Bog vidi, kao: iz dobrog srca uzvraćati dobro za zlo, ne umanjiti ljubav prema onomu tko nas vrijeđa, stalno se boriti protiv poroka i stvari koje se ne sviđaju Bogu. Mnogi uspijevaju postiti o kruhu i vodi, ali ne znaju podnijeti jednu riječ koja im ne godi (usp. *Opom* 14). Ne savjetujem da se previše muči tijelo, nego srce¹²⁷; ne u tjelesnim naporima, koje nisu svi u stanju nositi, nego kažem u duhovnim: gdje je više napora, više je i zasluga¹²⁸. Budući da je Krist primio pet rana iz ljubavi prema nama, na drvu križa, hoće da ga i mi tražimo po pet putova križa i pokore prema našoj prirodnoj sklonosti, koju nosimo od majčine utrobe, a to su: spremna poslušnost, istinska poniznost, od koje proizlazi poslušnost, strpljivost i izdržljivost. [...] Dok su nam ti putovi u početku križ i pokora, ako se duša vježba u krepostima koje se sviđaju Bogu, ona na njih navikne i to postane njenom navikom¹²⁹ te joj se čini da drukčije ne bi znala živjeti ni počivati, osjećajući da joj je srce zapaljeno ljubavlju njenog ljubljenog Zaručnika. Tada ono što joj je prije bilo križ i pokora, božanskom milošću mijenja se u radost i utjehu¹³⁰.

Gorke stvari koje postaju slatke (usp. *Opom* 1-3) rađaju duhovnu radost u srcu: potvrda autentičnog obraćenja. Naše su Svetice bile veoma velike pokornice, a ujedno i radosne žene. Iz njih je blistala duboka radost koja proizlazi iz života u Gospodinu.

Katarina Bolonjska ostavila je kratku raspravu o pokori kojoj na vrlo aktualan način daje evanđeosko značenje, usko spajajući materijalnu s duhovnom pokorom, čiji je vrhunac poslušnost:

¹²⁷ Ovdje govori Katarina: ona je bila velika pokornica, ali je uvijek naučavala da je bolje prihvatiti pokoru bolesti, primjerice, nego one koje sami sebi nalažemo.

¹²⁸ Zasluge koje spašavaju jesu samo one Kristove, zalaganje oko unutarnjeg obraćenja osigurava njihovo ispunjenje u nama.

¹²⁹ *Habitus* je krepost, ne navika u negativnom smislu nego stjecanje određene sklonosti k ponašanju po Bogu, to jest kreposti.

¹³⁰ *Revelazioni...*, u *Temi spirituali...*, vol. I, 277-278.

„Prva vježba je post. Druga je bdijenje. Treće je molitva. A te tri vježbe toliko su međusobno srodne te se čini da se ne može imati jednu bez druge. Četvrta vježba je često ispovijedanje grijeha, kome je to moguće učiniti. Barem se treba svake večeri prisjetiti koje smo uvrede učinili preko dana, i vidjeti se grešnim pred Bogom. I moraš odlučiti da nećeš više tako činiti i trebaš moliti Boga da ti udijeli da činiš svako dobro i da trpiš svako zlo. Peta vježba je da voliš biti sama koliko se može [...]. Šesta vježba je bičevanje vlastitog tijela [...]. Znaj da je veće trpjeti zlo, nego činiti dobro; i stoga je veća pokora u bolesti. Sedma vježba je velika unutarnja i vanjska šutnja“¹³¹.

b) Bolest

Redovita dimenzija patnje je bolest, koja se u vrijeme naših Svetica nije baš mogla liječiti. Riječ je o primanju iz Božjih ruku onoga što ne možemo promijeniti. To se događa i danas, unatoč napretku medicine. Bolest stoga ostaje dimenzija križa, koja svoje značenje dobiva sjedinjena s Kristovom Mukom. S njome se može povezati i starost, koja se na Zapadu sve više produljuje zahvaljujući visokom životnom standardu. Prihvaćena i življena kao postupno lišavanje različitih ljudskih sposobnosti, ona se otkriva kao velika milost i sa sobom donosi divljenja vrijedne darove mudrosti. Ponekad je, međutim, popraćena veoma teškim tjelesnim i moralnim trpljenjima koja daju iskusiti sjedinjenje s Kristovim patnjama, pod uvjetom da im prethodi život proveden u žeđi za suobličnjem s Raspetim.

c) Napor rada

Drugi element pokore je napor rada, prihvaćen kao dimenzija obraćenja. Našim je Svecicama bilo zaista teško: da se snabdiju vodom, morale su nositi kante s velikih udaljenosti, prati rublje također zimi u vanjskim kadama, gdje je trebalo razbijati led; također su obrađivanje vrta ili rad u kuhinji zahtijevali veliki napor. Biti spremnima preuzeti najteže zadaće iz ljubavi prema Gospodinovu, čini veliki pokornički hod.

Poslušajmo blaženu Juliju koja govori o ravnoteži između molitve i rada:

„Kad bi neka sestra htjela stalno biti u slatkoj kontemplaciji i napustiti svoju dužnost na zemlji, koja joj je zadana po svetoj poslušnosti, to ne bi bilo Bogu drago. A kad bi se htjela stalno baviti svojom dužnosti i nikada ne bi htjela kušati ljepotu molitve i kontemplacije što joj je moguće učiniti, ni to se ne bi Bogu svidjelo. Nego, On hoće da se bavimo djelatnim životom i kontemplacijom prema milostima koje nam je za to dao“¹³².

Milosti o kojima govori odnose se na poslušnost, na mudrost u korištenju vremena, na raspodjelu između molitve i rada. Na jednom drugom mjestu sama blažena Julija kaže da uvijek moramo željeti vratiti se u ozračje molitve što je prije moguće. Drugdje govori kako, sjedeći sama u svojoj ćeliji jednog dana, planira dugo vrijeme samotne molitve za blisku budućnost, dok ju Bog ispunjava sobom. U tom trenutku dolazi joj majka zatražiti od nje poslušnost da ode u kuhinju. Tada se Julija obrati Gospodinu govoreći: „čekaj me!“ A on odgovori: „Ne, hoću ići s tobom!“ Nikada nije kontemplirala niti uživala prisutnost Isusa Krista na tako uzvišen i radostan način. Zatim je bila u kuhinji tri uzastopne godine! Ako smo u Gospodinu, ništa nas ne odvraća od Njega.

¹³¹ CATERINA DA BOLOGNA, *Devozioni e lodi...*, u *Temi spirituali...*, vol. I, 280-281.

¹³² *Revelazioni...*, u *Temi spirituali...*, vol. I, 329.

Veronika navodi da je jedna dimenzija patnje samoća, od koje ističe iskustvo koje nastaje u patnji. Ona govori o unutarnjem dvorcu, koji međutim ne nalikuje dvorcu Terezije Avilske, zapravo je načinjen od bezbrojnih križeva:

„Bivajući duša na tako prekrasnom mjestu, počivajući među tisuću muka (rečeni zamak sav je načinjen od križeva), videći da ih posjeduje, da prebiva i boravi među njima, uživa, raduje se što je sama sa samim svojim Bogom. [...] Dosta je reći da se ovaj zamak zove 'škola ljubavi'. Put trpljenja je pravi put da se dođe do tog unutarnjeg zamka. Imamo ga u sebi; ipak ne možemo ući u nj, ako ne iziđemo iz sebe. Ovo 'izići iz sebe' nije drugo nego: napustiti sve, ostaviti sve, lišiti se svega; jednom riječi, umrijeti svemu stvorenom, to jest napustiti ništavilo tih vidljivih stvari i samo se priljubiti uz Boga. On je sve; ostalo je ništa. [...] Treba zatvoriti prozore sjetila, prognati samoljublje, izagnati ljudske obzire, vezati vlastitu volju. [...] Za svoju utjehu imam prihvatiti sve nevolje, za svoj odmor križ i trnje, za svoju okrepu prezire i poniženja, za svoje piće sve gorčine. [...] To hoću; to je sva moja utjeha. Drugo ne želim nego ugoditi Bogu i, u svemu, njegovoj volji“¹³³.

Dimenzija samoće, to jest biti sama s Bogom, nije uklonjena iz bratskoga života, jer je ona sastavni element naše pripadnosti Njemu. Međutim, kada Gospodin oduzme osjetnu ljubav, samoća postaje teška i u opasnosti smo tražiti naknade. Stoga trebamo biti budne kako bismo provele ono što Veronika sama sebi predlaže na kraju navedenog odlomka.

e) *Odbijanje svakog osuđivanja*

Jedan drugi vidik žedi za trpljenjem je odbijanje svake osude, također i iznad svega u najbolnijim životnim događajima, kako otkrivamo kod naših Svetica. U *Raspravi o čistoći srca* Kamila Baptista uči da nikada ne osuđujemo djela Božja, ni Crkve, ni sestara ili drugih ljudi. Da bismo razumjeli smisao, moramo pogledati njezinu osobnu povijest, već dijelom ispričanu, o crkvenom stanju za vrijeme pontifikata Aleksandra VI. Borgije. Riječ je o preuzimanju stava Isusa koji se sve do svoje smrti na križu podvrgava ljudskim i vjerskim institucijama svoga vremena i uči pozitivno da ne osuđujemo. U Murciji je Marija Anđela Astorch izložena ozbiljnoj kleveti na koju odgovara samo šutnjom. Ne izražava nikakav sud o osobi koja ju je prijavila i o ljudima iz Crkve koji su joj povjerovali, zadržavajući nepromijenjenim svoj mir. Istina će se potom sama probiti pokajanjem tužiteljice, ali u svakom slučaju siromašna sestra neće ni prstom maknuti.

f) *Goli križ*

Pokušajmo sada malo više prodrijeti u smisao patnje, koja je prema Veroniki prihvaćanje golotinje križa; za Katarinu, koju ćemo čuti, jest slijediti zaljubljeni križ:

„Za one koji se istinski hoće suobličiti Kristu, najbolje je biti mu sličnima, to jest slijediti njegove stope¹³⁴, na putu zaljubljenoga križa, koji se sastoji u podnošenju duševnih i tjelesnih muka, za ljubav Kristovu tražiti i sve do svog odlaska nositi: znajući kako mora dati u tome primjer radi slave koje se on došao odreći na ovome svijetu. A ta je: to jest, umjesto časti i veličine, on uze prezir i niskost; umjesto obilja i bogatstva, siromaštvo i potrebe; umjesto zadovoljstva i užitka, bol i prezir [...]. Sad misli, hodočasnička dušo, da je Krist pretrpio toliko boli da te učini građankom neba. I zato ne budi nezahvalna za tolika

¹³³ VERONICA GIULIANI, *Un tesoro...*, vol. I, 295-297.

¹³⁴ „Slijediti njegove stope“ (1 Pt 2,21): ovo je temeljni izričaj u duhovnosti svetoga Oca Franje i svete Majke Klare.

dobročinstva, nego nastoj ići njegovim stopama, nastojeći samo slijediti put zaljubljenoga križa¹³⁵.

„Slijediti put zaljubljenog križa“ prevladavajući je motiv kod Katarine, koji se ponavlja u *Sedam duhovnih oružja*: to je način na koji izražava što smo pozvane živjeti. Razmotrimo sada Veronikin odlomak o *trpljenju boli* kao dimenziji ljubavi:

„mislim da nitko ne može razumjeti ni shvatiti što je ljubav ako prije toga ne posjeduje križ. Kad bismo osjećajem srca malo shvatili što je križ, sigurno ne bismo o nečem drugom mislili niti bismo što drugo poduzimali osim da živimo potpuno razapeti [...]. Moramo [...] posjedovati neizmjerena blaga koja su zaključana u golom i čistom križu [...]. Sve to podnosila sam zadovoljno i nezadovoljno jer viši dio uživao je vršeći volju Božju i živeći među tisuću muka, ali niži dio¹³⁶ se odmah počeo žalostiti i nije mogao razmišljati o patnji [...]. Sve sam nadvladala koliko sam bolje mogla i činila protivno svemu što je niži dio od mene tražio. Provela sam tri sata u tami i sa svim mogućim kušnjama, s tim križem uvijek pred očima koji mi je dao umrijeti čim ga vidim; napasnik me napastovao da činim djela prezira prema križu, ali ja sam ga blagoslivljala i odobravala i ovako mu govorila: *o bona crux*, ne, ne odlazi od mene, dođi k meni, daj da osjetim tvoj teret. Kako mi je draga tvoja prisutnost, ostani sa mnom zauvijek. [...] I u trenu mi se učinilo da vidim Malog Isusa kako grli spomenuti križ. Okrenuvši se k meni, pozvao me da ga držim zajedno s Njim, i činilo mi se da mi govori: ovo je dar koji ti dajem. To je *lectus amoris*; to je postelja odmora, gdje se odmara prava Ljubav¹³⁷.

„Goli i čisti križ“, evo što je to trpjeti tamu: događa se kad se ne čuje Gospodina i čovjek je potopljen u svakojake napasti. Hoće reći da je dovoljno reći samo križ, bez zaslađivanja i emocija: kada si na križu, ni ne znaš da si tu. Veronika, naime, ponekad kaže: „patiti što ne znaš da patiš“.

Giuliani ima poseban poziv da postane u svemu kopija Raspetoga, poprima oblik poistovjećivanja, koji se ostvaruje ne samo po stigmama već i u oživljavanju Muke u sebi čak i u njezinoj tjelesnoj strani. Sve Veronikine patnje „zaustavljaju se u onom istinskom osjećaju koji duša ima da trpi iz čiste ljubavi Božje¹³⁸: to je patnja koja ne traži ništa drugo nego uroniti u besplatnost božanske ljubavi. To je ono raspeće o kojemu govori Kamila Baptista. Patnja je jedan put ljubavi, ali je i njezina posljedica: imati ju u sebi čini da se želi uvijek sve više suobličiti joj se.

Veronika tvrdi da zna da je Bog u njoj, ali njena spoznaja je u vjeri, jer kada se živi u patnji onda se trpi, i dosta. Radi se o žeđi za suobličanjem Kristu raspetom: nema mjesta ni za što drugo u tom dvorcu koji je naša duša, naša nutrina. Odnos ljubavi s Gospodinom ne dopušta suparnike.

Za Veroniku „škola ljubavi“ znači slijediti put Krista raspetoga, udaljujući se od svega što nije On. Valja istaknuti da naša kapucinka ne prezire stvoreno, ona silno ljubi stvorenja, koja su od Boga, pjeva im kao Franjo. S druge strane, za nju su ona „ništa“, jer ako se vežemo za njih, a ne za Boga, ona postaju idoli, to jest ništa, ispraznost. Napustiti sve smisao je samoće, Gospodin nas je uveo u pustinju da bismo se uputile tim putem. On je blago, evanđeoski biser za koji se treba svega odreći. Moramo odagnati svaki ljudski obzir, iz čega proizlazi velika sloboda onih koji znaju da nemaju što izgubiti. „Tko ljubi svoj život, izgubit će ga“ (*Iv 12,25*), kaže Evanđelje: radi se dakle o tome da uvijek djelujemo pred Gospodinom. Vezati svoju volju u lance znači upotrijebiti svoju volju samo da idemo k Bogu, a ne da

¹³⁵ CATERINA DA BOLOGNA, *Devozioni e lodi...*, u *Temi spirituali...*, vol. II, 881-882.

¹³⁶ Riječ je o njezinoj ljudskoj naravi.

¹³⁷ VERONICA GIULIANI, *Un tesoro...*, vol. I, 497 ss; 755 ss.

¹³⁸ *Ib.*

tražimo sebe. Pogledajmo Klaru i prve sestre: „ne odbacujemo nikakve oskudice, siromaštva, napora, nevolje, omalovažavanja ni prezir svijeta“ (*OporKl 27; PrKl 6,2*).

PUT BOŽANSKE LJUBAVI*

XI.

Sr. Chiara Giovanna Cremaschi osc.

5. Poznavanje sebe

Želja za suobličanjem sa Zaručnikom ima za posljedicu pogled na u vlastitu stvarnost. Samospoznaja vodi zahvaljivanju Bogu za neizmjerni dar što smo njegova stvorenja, na njegovu sliku i priliku. S tim u vezi čitamo prekrasno izražavanje Valerije Campanazzi:

„Ne može se učiniti Bogu ugodnija stvar, nego da mu uzvraćamo zahvalnost u svojim djelima i priznajemo da je sve od njegove beskrajne dobrote. O preblagi Bože: što je čovjek, koji ti je toliko omilio (usp. *Ps* 144, 3), a tko si ti, moj Gospodine? [...] O sretna ona duša, koja često ispituje svoje čine te sudi i kažnjava sebe i ne skriva se pred svojim Gospodinom, nego se svakoga dana pojavljuje pred njim i pokazuje mu svoje rane i ponizuje se i moli lijek i želi postići ozdravljenje!“¹³⁹

Ponovno nalazimo pozivanje na Franjinu molitvu sadržanu u *Trećem razmatranju o ranama*. Biti sjedinjeni s Bogom donosi sa sobom potrebu da uvijek mislimo na Njega, da otkrijemo kako mu je moguće ugoditi. Zato poslušamo Kamilu Baptistu koja govori o nužnoj *čistoći* prema samima sebi, po kojoj

„ne možemo misliti da dobra misao o sebi kao da dolazi od nas, nego 'naša sposobnost dolazi od Boga' (2 *Kor* 3,5) [...]. Čistoća prema nama samima sastoji se u tome da imamo veoma lošu predodžbu o sebi; ne kažem da to leži u ružnim riječima ili u samoprijekorima koji čovjek ima na jeziku, već u mišljenju koje ima u svom srcu priznajući se uistinu lošim; naime, da nas Bog nije pogledao, pali bismo u svakovrsne najteže grijehove [...]. O slatki stvoritelju ove čistoće! Njoj je također dano spoznati čistim osjećajem srca koliko smo nesposobni podnijeti nedaće svijeta, kako priznaje prorok: 'Ti si, Gospodine, strpljivost moja' (*Ps* 70,5), odnosno: Gospodine, odakle mi krepost da strpljivo podnosim teškoće? Ti, ti si, Gospodine, strpljivost moja!“¹⁴⁰

a) Nepovjerenje u sebe

Kamila polazi od svijesti da nam je sve od Boga dano, dok je naše srce sklono zlu i grijehu. Svijest o našem grješnom stanju navodi nas da prepoznamo svoje padove, od kojih su najteži oni protiv vjere, nade i ljubavi. Ponekad smo u opasnosti razmatrati težinu grijeha samo u određenim smjerovima, bez ozbiljnog vrednovanja nedostatka koji izravniije uključuje kvalitetu odnosa s Bogom i posljedično iskrenost u traženju Njega. *Čistoća* je dar od Boga i stječe se boravljenjem s Njim: tako se sve više otkriva veličina njegove ljubavi i naše bijede. Sve što jesmo njegov je dar, „nama pripadaju samo poroci i grijesi“ (*NPr* 17,7). Ako nam Gospodin ne pritekne u pomoć, doživljavamo svoju nemoć, stoga mu moramo neumorno vapiti. Kod Katarine nepovjerenje u sebe jedno je od „sedam oružja“:

* Sa tečajeva održanih ovih godina mladima u formaciji u raznim Federacijama klarisa. Tekst, preuzet sa snimke, doradila je Autorica.

¹³⁹ *Libro delle rivelazioni...*, u *Temi spirituali...*, vol. I, 205.

¹⁴⁰ CAMILLA BATTISTA DA VARANO, *Trattato...*, u *Le opere...*, 57-61.

„Drugo oružje je nepovjerenje u sebe, to jest čvrsto i bez sumnje vjerovati da od sebe nikada ne možemo učiniti ništa dobro, kako reče Krist Isus: 'Bez mene ne možete učiniti ništa' (Iv 15,5), niti se, još više, možemo oduprijeti bijesu paklenih neprijatelja, zbog njihove lukave zlobe. I neka se nitko ne pouzdaje u vlastito znanje i ako to neće učiniti, neka zna čvrsto da će pravednim sudom pasti u veliku propast, budući da je taj neprijatelj zlonamjerniji od nas, dapače, sama je zloba. I zato sam rekla da je drugo oružje kojim se treba boriti protiv njega ne pouzdati se u sebe i blažena ona koja ima to najplemenitije svojstvo u sebi. I što je više redovnica u stanju kreposti, ili u službi poglavarice, tim više joj je to potrebno“¹⁴¹.

Sveti Franjo u svojim *Opomenama* tvrdi kako ne možemo svojim snagama činiti dobro, dobro dolazi od Boga, On nam ga daje. I oduprijeti se napasti dar je Božji, moguće nam je samo zato što je Gospodin s nama i što se povjerimo njegovoj dobroti. Treće oružje koje je Katarina naznačila, naime, jest povjerenje u Boga: nepovjerenje u sebe, ali potpuno povjerenje u Njega.

b) Traženje prezira

Stalno usmjeren pogled prema Bogu i vlastitom stanju kao stvorenja ima za posljedicu samoprezir, koji je veoma prisutan kod naših Svetica. Ima svoj korijen u suobličnosti Isusu Kristu, kako se jasno vidi u izričajima koje je koristila Klara: „djevice siromašna, Krista siromašnog prigrlila. Gledaj kako se radi tebe prezrenim učini i slijedi ga, postavši radi njega prezrena na ovome svijetu“ (2PJa 18-19; usp. *OporKI* 27-28).

Ponekad je teško razumjeti način na koji naše Svetice konkretno žive ovaj stav. Ipak, u želji da vas drugi istinski preziru, u ponašanju na takav način da sebe učinite prezrenima, očituje se smisao suobličenja Raspetomu.

Iluminata Bembo pripovijeda kako je Katarina to činila: nosila je, primjerice, najružniji habit koji se nalazio u samostanu i ponekad ga je nosila naopako; veo je nosila naheren i uvijek se trudila ostati u sjeni. Također u svojoj dužnosti vratarice, kad bi se dogodilo da otvori vrata, imala je tako čedno držanje da su se ljudi prema njoj odnosili s prezirom. Biografinja navodi da je to veoma dobro uspijevala; zapravo ju sestre nisu uzimale u obzir. Iluminata i ostale družice shvatile su Katarininu vrijednost kada su otišle s njom u Bolognu.

Vigri je u Ferrari bila sestra kojoj se bez poteškoće smjelo prigovoriti: opatica ju je zapravo često grdila, a ona je sve prihvaćala s poniznom raspoloživošću. Prijekori su često bili uzrokovani njezinim velikim milosrđem, koje ju je vodilo da se brine za svoje sestre. Naime, u počecima samostana nije bilo gotovo ništa za jelo i sve su se mučile pomažući mnogo u radovima oko preuređenja kuće. Bile su mlade tek ušle, koje su se teško nosile s tako intenzivnim tempom. Stoga je Katarina ponizno molila majku nešto više hrane, jer je bolovala od krvarenja. Dobila bi koju smokvu ili drugo voće koje je ostavila sa strane. Kad bi vidjela neku posebno potištenu sestru, ponudila bi joj. Zatim je bilo onih koje su smatrale da im je dužnost to prijaviti majci. Tada je Vigri, optužena da se zanima za stvari koje se nje ne tiču, primila upozorenje s poniznom zahvalnošću. Smatrala je, naime, milošću biti predmetom prezira. Bembo komentira kako sestre nisu razumjele koji ju je unutarnji poticaj vodio u tom smjeru, iako su ju uvijek vidale veselu i sposobnu svima donijeti olakšanje. Kad bi zatim zajedno govorile o Gospodinu, iz Katarininih usta izlazilo je ono najljepše. Međutim, sestre su naslutile nešto od njezine mudrosti i njezina hoda stopama Isusa Krista kada su joj povjerile zadaću učiteljice novakinja.

¹⁴¹ CATERINA DA BOLOGNA, *Le sette armi...*, u *Mistici...*, vol. III, 107-108.

Kod Veronike je stanje ozbiljnije, jer nakon pritužbe Svetom Oficiju postaje predmetom oštirih istraga. U jednom trenutku zadatak da ju ispita povjeren je jednom isusovcu koji se služi posve neljudskim metodama. Na kraju se očituje autentičnost dijaloga s Bogom i čvrstoća osobe, s obzirom na to da, dugo podnoseći slične kušnje, godinama zatočena u bolnici iz koje je mogla izaći samo nedjeljom u pratnji jedne sestre da sudjeluje na svetoj Misi, Veronika nikada nije izgubila svoj unutarnji mir i svoju psihičku ravnotežu.

Napokon se ovaj isusovac, otac Crivelli, toliko uvjerio u njezinu svetost da je postao jedan od svjedoka najvećeg autoriteta na njezinom procesu kanonizacije.

Zbog njezina ponašanja koje je bilo malo izvan uobičajenog, neke ju sestre nisu poštovale, štoviše, prema njoj su na određeni način protivnički djelovale. Za Giulianijevu su one bile najdraže od svih, jer smatrajući ju ništavnom kakvom se držala, vidjele su ju na pravi način. Takav stav, konkretno življen u svakodnevnom životu, bio je moguć za nju i za druge naše Svetice jer su ga iskusile u intimi svoga odnosa s Gospodinom, u kojemu im je bilo dano razumjeti čudesa Božje ljubavi i malenost stvorenja koje od Njega sve prima na dar. Tada samoprezir doseže besprimjerne visine.

c) Poniznost, dar ljubavi

Poslušajmo ponovno Kamilu Baptistu. Zaključujući svoje riječi o prosvjetljenju koje slijedi nakon pročišćenja, kaže:

„duša koja se osjeća uzvišenom u duhu, kad je utemeljena na čvrstoj stijeni (usp. Mt 7,24) Kristove poniznosti i vlastite bijede, odgovara određenim klicanjem poniznosti, određenom melodijom vlastitog ništavila“¹⁴².

Što se više prihvaća svjetlo Duha Svetoga upoznavajući Gospodina, to se biva svjesnijim vlastite stvarnosti koja svoj najautentičniji izričaj ima u poniznosti. Kod Klare i kod onih koje su išle istim putem nije to samo jedna krepost među ostalima, nego stav koji je toliko dubok da se može smatrati suštinom same njihove osobnosti. Takva poniznost je dar Ljubavi, rođena iz bivovanja u Njemu, takva da spoznajemo sami sebe da smo ništa koje prima sve iz Božjih ruku. Kamila Baptista još kaže:

„iako je u ovom raspeću poroka i grijeha duša ugodna božanskoj prisutnosti, ipak, ako za trajanja spomenutog raspeća krepost poniznosti ne prodire dublje u srce, nebeski zaručnik, kao da je ogorčen, ne govori s voljenom zaručnicom“¹⁴³.

Nalazimo se u dinamici Zaručnikove odsutnosti, u kojoj je put mira, koji vodi do vazmenog prijelaza, upravo put poniznosti:

„O poniznosti, čuvarice svih kreposti, ogledalo onih koji hode u jarmu svete vjere, kojom što više udaljuješ Boga od sebe, to ga više približavaš; što više bježiš od vatre božanske ljubavi, to se više zatvaraš u peć ljubavi; što se više bojiš ući u izvor žive vode, to više ulaziš zatvorenih očiju u more gorućih Serafina“¹⁴⁴.

Očito je upućivanje na Petrove riječi pred iskustvom božanskoga pohoda u čudesnom ulovu ribe: „Idi od mene! Grešan sam čovjek, Gospodine!“ (Lk 5,8). Čuđenje pred beskrajnom veličinom i dobrotom Božjom čini nas svjesnima vlastite malenosti. Kamila govori o „jarmu svete vjere“. To nisu sentimentalni snovi, već shvaćanje da se autentični

¹⁴² CAMILLA BATTISTA DA VARANO, *Trattato...*, u *Le opere...*, 123-125; na kraju u izvorniku stoji *nichilatione*.

¹⁴³ *Ivi* 95.

¹⁴⁴ *Ivi* 125.

odnos s božanskim Ti ostvaruje po vjeri. Tada ponizna samospoznaja dovodi da se osjećamo potpuno nedostojnima dara te goruće vatre koja je božanska Ljubav. Ali upravo je to put koji nas najviše sjedinjuje s Njim, dopuštajući nam da uđemo u „peć ljubavi“. Potvrđuje nam to Katarina koja, nakon opisa đavolskih prijevara u koje je upala, zaključuje:

„Kad se Bog svojom milošću udostojao posjetiti njezin um, ona je to odmah spoznala zahvaljujući ovom nepogrešivom i istinitom znaku, to jest da mu je prethodila sveta zora poniznosti, koja joj je, ušavši u nju, odmah učinila da nakloni unutrašnju i vanjsku glavu, tako da joj se činilo da je to glavni korijen svih prošlih, sadašnjih i budućih grijeha. I tako, prosuđujući sebe kao uzrok svih mana svojih bližnjih (sestara), ostala je u istinskoj i srdačnoj naklonosti prema njima. A onda je odmah stiglo blistavo sunce i goruća vatra, pravi Krist, i njezina je duša bez ikakvih drugih sredstava počivala u miru, toliko da je mogla ustvrditi: 'O uzvišena ništavosti, tvoj čin je tako snažan / da otvara sva vrata i ulazi u beskraj'¹⁴⁵.

d) Uzvišena ništavost

Govor o poniznosti doveo nas je do *uzvišene ništavosti*, koja je osjećaj vlastitog ništa, rođen iz svijesti da ništa zapravo nije naše, jer sve dolazi od Boga. Ali mi smo sposobni ići drugim putovima koristeći se darovima koje nam je Bog dao, umjesto da ih Njemu vratimo. To je naša nemoć, naša *ništavost*, prema izričaju dragom Kamili i Katarini, koja se razlikuje od *nada* svetog Ivana od Križa, koja je plod asketskog puta¹⁴⁶. Kod naših Svetica, naime, to je posljedica boravka u Gospodinu, iz čega proizlazi neizmjerena zahvalnost za sve primljeno i svijest da nemamo ništa svojega. Katarina više puta govori o *uzvišenoj ništavosti*, vrhuncu poniznosti. Poslušajmo njezinu ispovijest:

„nisam svim srcem željela, kako dolikuje pravoj službenici našega Gospodina Boga, da me svi ljudi smatraju i priznaju tako niskom i bijednom kako sama vjerujem i držim da jesam, to jest ohola, bahata, drska, klevetnica, sjetilna, pohlepna i, kao nečista životinja, lišena svake svjetlosti razuma, i glavni uzrok i sakupljačica svake propasti, sablazni i nedostatka dobra koji su se dogodili u prošlosti, koji su u sadašnjosti i koji se moraju dogoditi u budućnosti. [...] Ali iskreno priznajem da još nisam ništa znala o svojoj najnižoj ništavosti¹⁴⁷ [...]. Primivši od njega ovaj najviši dar da budem pozvana u njegovu službu, slijedi da sam trebala uložiti svu svoju snagu i istinsku marljivost da mu se suobličim, to jest htjeti podvrgnuti se svakoj pokori i ići putem križa [...]. I, s obzirom na veliku mlakost koju sam u tome imala, doista mogu reći da sam živjela u velikoj laži, nazivajući se da služim Kristu, a ne ljubeći ono što je on došao uzeti s takvim žarom, to jest zaljubljeni križ¹⁴⁸.

Pogled na sebe nikad nije odvojen od onog na siromašnog Raspetog, od odgovora ljubavi koja želi usvojiti ono što je on živio u svom potpunom ogoljenju sve do smrti na križu. Put suobličenja Kristu odvija se upravo unutar naše slabosti. Katarina, iako samu sebe naziva „kužnim gadom“, nikada ne gubi, međutim, iz vida svijest o ljepoti slike Božje koju to stvorenje nosi¹⁴⁹. Ostajući stalno u toj bipolarnosti moguće je dopustiti da nas Duh ogoli, ne

¹⁴⁵ CATERINA DA BOLOGNA, *Le sette armi...*, u *Mistici...*, vol. III, 123. Na kraju je navod Jacoponea da Todija.

¹⁴⁶ Moramo imati na umu da je duhovnost Ivana od Križa uzlazna, ljudsko stvorenje uspinje se na goru Karmel. Franjevačko-klarijanska duhovnost je, naprotiv, silazna: Bog silazi sve do nas u utjelovljenju, mucu, smrti i uskrsnuću Isusa Krista. Iz neprestane zadivljenosti zbog primljenog dara, zbog svega primljenoga, rađa se svijest o jednome ništa koje je ljubljeno, spašeno i privučeno od strane Onoga koji je Sve.

¹⁴⁷ U izvorniku je *nichilitàe*.

¹⁴⁸ CATERINA DA BOLOGNA, *Le sette armi...*, u *Mistici...*, vol. III, 162-164.

¹⁴⁹ Moramo imati na umu da Katarina, kao i druge naše Svetice, ne poznaje ne prihvaćanje sebe koje toliko obilježava naše vrijeme: zadovoljna je talentima koje joj je Bog dao, no veoma je bistra u promatranju svojega odgovora u svjetlu onoga što joj je dano da shvati o Ljubavi koja je došla u našem tijelu.

misleći nikada da smo stigle do istinskog ništavila koje može bez pridržaja prigrлити golotinju križa, u žarkoj i besplatnoj ljubavi prema Onomu koji je sjaj slave Očeve, i prema svakoj ljudskoj osobi koja ju odražava u sebi. Poslušajmo sada M. Magdalenu Martinengo:

„Ništa je pojam za poniznost, barem onu koju se može steći našim nastojanjem; znam da je poniznost jedna dubina bez dna, ali ništa izgleda kao bezdan još dublji od poniznosti; tu duša nema više obzira da ju vode niti gore niti dolje, nego je u središtu svoga ništavila našla svoj počinak. [...] Tu ne vlada više vlastito kretanje, niti radosti niti zadovoljstva. Bog pohađajući mene pohađa sebe, jer ništa je ništa i čini ništa; tu nema ni odbijanja ni primanja koliko stoji do volje; sve je od Boga u Bogu. [...] Dobro kažem da je bit duše sjedinjena s božanskom biti i u toj božanskoj sferi ima udioništva u božanskoj biti. Bit duše ne može se poništiti, nego se poništavaju njezini čini kao djelovanja ove vrhovne suštine: ti čini su samoljublje, vlastita pozornost. Djeluje uistinu, ali s jednim božanskim pokretanjem, budući da ju pokreće Svemogući koji upravlja ovo svoje ništa kako se njemu sviđa¹⁵⁰.

Svijest o tome da smo ništa, daje saznanje o tome da Bog nalazi u nama samoga sebe. On može djelovati bez zapreka, ako ne nalazi smetnje koje postavlja zloraba velikog dara slobode. U svakom slučaju, iskustvo ništavosti ne poništava osobu, odnos ja-Ti ostaje, ali prisutnost stvorenja je toliko nenametljiva da postoji opasnost da se pobrkaju razine govoreći da Bog ljubi sebe. U konačnici, bit duše ne može sama sebe uništiti: osoba ostaje, ali njezinih sebičnih djela više nema. Čujmo sada iskustvo Veronike Giuliani:

„jutros je u svetoj Pričesti bila sabranost u kojoj je bilo i viđenje slavnog Isusa. U trenu mi je osvijetlio moju ništavnost i dao mi shvatiti kolika je korist za dušu da istinski prodre u ovo naše poništenje. [...] I znajući sve to, duša se zaustavlja u samome Bogu; a kad se nađe u Bogu, tada ima više svjetla o tome da mi, kao mi, ne možemo ništa. Ali ovo donosi zadovoljstvo našoj duši; jer ona uživa i raduje se da je sva punina dobra sva u Bogu i htjela bi da svi razumiju ovu istinu, kako bi svi zahvaljivali Bogu i svi ga ljubili¹⁵¹.

Naglašavam da Veronika „vidi“ slavnog Isusa: uranja, naime, u Isusovu muku, svjesna da je on uskrsl i živi. Stoga doživljava vazmeno iskustvo koje se događa u euharistijskom slavlju. Izričaji ovog odlomka podsjećaju na odlomak iz *Duhovnog života* Kamile Baptiste, u kojem junakinja kontemplira ljubav koju Bog ima prema stvorenju; gdje se pokazuje da čak ni Djevica Marija, svi sveci koji jesu i koji će biti i svi ljudi na zemlji nisu sposobni zahvaliti Bogu samo za jedan cvijetak. Gledajući zatim kako je on postao čovjekom i umro iz ljubavi prema nama, Varano uzvikuje da je „ludost“ kako nas Bog ljubi¹⁵².

Kako iskustvo Boga raste, tako raste i želja da ga svi upoznaju i ljube. Stoga je Veronika tijekom svojih noći bdijenja obilazila vrtom pozivajući sva stvorenja na Ljubav.

e) Vjera

Put samospoznaje, o kojem smo do sada govorili, ima za posljedicu rast u teološkim krepostima. Te su kreposti dar od Gospodina, ali ujedno postaju i naš odgovor, jer život s Bogom je bitno vjera.

¹⁵⁰ M. Maddalena Martinengo, *Massime spirituali...*, ms. autografo, u *Temi spirituali...*, vol. I, 245-246. Martinengo tumači pouke jednog karmelskog pisca te se osjeća njegov utjecaj. Zapravo ljudska volja ne biva nikada poništena, nego spontano i potpuno prijanja uz božansku volju, a da nije toga potpuno svjesna, kako se dobro razumije kod Veronike Giuliani.

¹⁵¹ VERONICA GIULIANI, *Un tesoro...*, vol. I, 927-928.

¹⁵² Usp. CAMILLA BATTISTA DA VARANO, *La vita...*, XV, u *Le opere...*, 51-53.

Naše bivovanje s Bogom, naime, nema smisla osim u ovoj svakodnevnoj dimenziji vjere. Radi se o povjerenju u Njega uvijek i u svim okolnostima. Klara i naše Svetice općenito malo govore o vjeri, jer ona je poput zraka koji udišete, neprimjetna je ali daje smisao putu.

Sr. Marija od Trojstva rasvjetljuje nas o ovom temeljnom stavu kršćanskog života:

„Da, uskrsnuo sam i vratio se među vas. Nisam vas htio prepustiti samima sebi [...]. Najveća gesta ljubavi koju mi možete pružiti – razumiješ li? – jest kada učinite čin čiste vjere. [...] Sada morate živjeti od vjere: morate vjerovati da sam ja tamo, pod skromnim prilikama, vjerovati bez dokaza. Morate vjerovati bez dokaza da vaše žrtve, vaše molitve, sva vaša trpljenja koristim za spas duša. [...] Posebna patnja vas, klauzurnih redovnica, sastoji se u činjenici da se morate među sobom prilagoditi ograničenim i uvijek istim ljudskim elementima. Ali bolje je da je tako: moja vam je pomoć osigurana u većoj mjeri, razmjerno vašoj molbi. Promatrajte s kojim sam ljudskim elementima započeo svoju Crkvu. Draga moja kćeri, živite po vjeri i nikad vam ništa neće nedostajati!“¹⁵³

Današnji mentalitet vidi u Isusu proroka i pravednika, ali vjeru u njegovo uskrsnuće stavlja u zgrade, ponekad zarazivši one koji se nazivaju vjernicima. Dok je specifično kršćanski upravo vjerovati da je Nazarećanin, razapet za naše grijehе, Uskrsli, živi, čak i kad razum iznosi suprotne argumente. To je zapravo slobodno prijanjanje uz Gospodina koje nije rođeno iz razumijevanja, time što je sve jasno, nego iz povjerenja, izručenja sebe. Ako nema dimenzije vjere, banaliziraju se mnoge besplatne geste koje, ljudski govoreći, nemaju smisla. To daje snagu našim svakodnevnim radnjama, inače smo u opasnosti biti samo domačice: čistimo, kuhamo, peremo, brinemo se za sve što je potrebno za razvoj samostana. Ako sve to živimo kao dar, svjesne da Gospodin spašava svijet svakom gestom ljubavi, naš život dobiva smisao. Ali samo vjera čini da to shvatimo, a ne više ili manje suptilna razmišljanja. Čak i u bratskim odnosima mnogo puta ne uspijevamo u ljubavi, jer je vjera zamračena: više ne vidimo lice Gospodnje u drugome, Božje djelovanje u sestri.

Neke važne naznake o ovoj temi nalazimo kod Veronike Giuliani, koja prije svega govori o „čistoj vjeri“. Poslušajmo ju:

„čini mi se da osjećam Boga koji djeluje u meni, koji me uvijek drži u činu čiste vjere, to jest, toliko zauzetu Njime, da nemam druge misli osim sve činiti iz čiste savjesti i čisto za Boga. [...] Čini mi se da me ova vjera drži potpuno zaokupljenom vježbom u Božjoj prisutnosti, (i) u svim mojim poslovima upravlja me na takav način da sve činim čisto, za Boga, na slavu Božju, s čistoćom namjera, s iskrenošću osjećaja, s gorljivom ljubavlju prema svemu, ne osjećajući u sebi nikakvu razliku genija ili stvorenja, kako bih trebala činiti prema samom Bogu. Čini se da je ova čista vjera, koja sada djeluje u meni, oduzela snagu odvratnosti mojih sklonosti, samoljublju, ljudskim obzirima i sličnim stvarima,“¹⁵⁴.

Vjera, kušana kao stalno djelatna stvarnost, ostvaruje ono što duhovni učitelji nazivaju životom u Božjoj prisutnosti. To je život od vjere. Naravno, to uključuje sabranost, šutnju, neprestanu misao na Njega.

Čista vjera dovodi Veroniku do ostvarenja specifičnog poziva koji joj Bog daje. Raspeti život koji je živjela, koji je bio smisao njezina postojanja, jest Božja volja o njoj i ona to vjerom spoznaje. Unatoč viđenjima, odnosu s Bogom koji postaje mistična kontemplacija, vjerovanje u poziv uvijek ostaje čin vjere. Ne postaje sve opipljivo, dapače što se više ide u život s Bogom, to je stav vjere potrebniji. Izvještavajući o svom iskustvu, Giuliani uvijek pretpostavlja: „Čini mi se“, jer nema nikakve sigurnosti, jednostavno vjeruje.

¹⁵³ MARIA DELLA TRINITA, *Colloquio interiore, u Temi spirituali...*, vol. I, 646-648.

¹⁵⁴ VERONICA GIULIANI, *Un tesoro...*, vol. II, 1136-1139.

Život utemeljen samo na vjeri vodi gledanju na svaku stvarnost i događaj Božjim okom, uključujući i vlastitu intimu. Takav život nije općeniti odnos s Bogom, već dopuštanje Isusu da djeluje u nama. Vjera daje spoznati sve što nas udaljava od Gospodina, iznosi to na vidjelo i čini da to čitamo u njegovoj istini. Kako malo po malo idemo dalje, događa se ono što Veronika kaže: vjera sve vraća na bitno.

f) *Nada*

Vjera sa sobom nosi nadu, a to je pouzdanje u Boga, predanje Njemu s pogledom prema budućim dobrima, u svijesti da smo hodočasnici na putu prema nebeskoj domovini. Poslušajmo kako Katarina govori o pouzdanju u Boga:

„treće oružje je pouzdati se u Boga po njegovoj ljubavi, s velikom spremnošću duha, muževno ne bojati se boriti protiv đavola, protiv svijeta i vlastitog tijela koje nam je dano da služi duhu. Položimo dakle ove protivnike pod noge naše privrženosti, uzdajući se čvrstom nadom u Boga, koji će nam dati svoju milost u izobilju, kojom ćemo imati potpunu pobjedu nad našim neprijateljima, znajući kako Bog ne napušta one koji se uzdaju u Njega“¹⁵⁵.

To je stav Isusa, savršeno, povjerljivo prepuštenog u Očeve ruke. On je sve to kušao jer je božanstvo, s Njim nerazdvojno sjedinjeno, ostavilo ljudskom dijelu svu osjetljivost prirode, kaže Katarina. Dakako, Isus je pretrpio sve što čovjek može pretrpjeti, dapače mnogo više, jer je bez okova grijeha mnogo življe osjećao bol. Očeva nam pomoć dolazi kao sinovima u Sinu: on nas podupire dok prolazimo kroz kušnju, da nam dadne novi život uskrslih u samoj patnji. Kad se osjećamo napuštenima, treba misliti da idemo Isusovim putem. Željati biti više progonjeni no utješeni nije mazohizam, već put ljubavi koji zahtijeva sukladnost s Duhom u sigurnosti da Otac, koji je podigao Sina, ne napušta ni nas. Nada gleda u budući život. Kod Katarine

„šesto oružje je sjećanje na dobra Raja, koja su pripremljena za one koji će se zakonito boriti, napuštajući sve isprazne užitke sadašnjeg života, jer, kako kaže presveti naučitelj sveti Augustin, nemoguće je uživati sadašnja i buduća dobra. Stoga, predrage sestre, budite sretna da nemate nikakvog zadovoljstva na ovome svijetu i ne žalite truda nijekanja vlastite volje (usp. Mt 16,24) [...]. Zato, predrage sestre, budite jake i postojane, ustrajne u činjenju dobra samo iz čiste ljubavi prema Gospodinu Bogu i čvrsto se nadajte dobrima Raja, kako biste ih napokon dosegnule, govoreći zajedno s našim serafskim svetim Franjom: 'pravednici me čekaju do trenutka kad ćeš me nagraditi'“¹⁵⁶.

Među ostalim, ovo *oružje* ukazuje na drugu dimenziju „podnošenja boli“, željenu u pogledu zajedništva sa Zaručnikom u budućem životu, veoma živo očekivanje i prisutno kod naših Svetica.

Poseban vidik nade je izručenje, posebno naglašeno od 18. stoljeća. Poslušajmo glas sestre koja je živjela u 20. stoljeću, Tereze Marani (1907.-1943.):

„Bez obzira na stanje moje duše, bez obzira na patnje srca i tijela, doći ću baciti se na tvoje srce da ti povjerim sve svoje boli, a Ti ćeš jedini biti moj oslonac, samo Ti moja radost, samo Ti moj život. Ti ćeš prihvatiti želje moga srca, okružiti ćeš me svojim milosrdem, o moj Gospodine, i u mojoj beskrajnoj nemoći ti sam ćeš djelovati u meni. O živote predanja, živote ljubavi! plode i ispunjenje savršenstva! živote koji počivaš kao hostija na pateni u

¹⁵⁵ CATERINA DA BOLOGNA, *Le sette armi...*, u *Mistici...*, vol. III, 108-109.

¹⁵⁶ *Ivi* 112-114. Završna poveznica s Ps 142,8 uzeta je iz Časoslova na svetkovinu svetoga Oca Franje.

rukama Oca nebeskoga, budi moj jedini kompas u životnim olujama! Od sada svoj život potpuno povjeravam tebi¹⁵⁷.

Tereza Marani mnogo je patila: bolujući od tuberkuloze, prolazila je kroz razne kušnje. Ona je inteligentna žena i snažne volje koja je povjerljivo predanje učinila vodiljom svoga života, postavši osloncem i utjehom onima koji su joj se obraćali, osobito u lječilištu, gdje je odnos s Bogom postajao sve bitniji, budući da nije nikada imala mogućnosti ostati nasamo s Njim.

g) *Ljubav*

O njoj smo stalno govorili. Sada moramo razmotriti odgovor žene pozvane na božansku Ljubav koji je „prsten dobre volje“. Kamila Baptista o tome govori u svojoj *Raspravi o čistoći srca*:

„Za ovim kerubinskim rasvjetljenjem razuma postupno slijedi serafsko izgaranje samog razuma, jer su kerubini i serafini tako spojeni u ljubavi i ne mogu se razdvojiti. Stoga nije nikakvo čudo ako vatra dobre volje slijedi prosvjetljenje razuma. Ova vatra pali duše ljubavlju prema Bogu, željom za spasenjem bližnjega i mržnjom prema vlastitoj želji. To je vatra na kojoj se kuha dragovoljni prinos, žrtva srčane srži, mirna i razumna žrtva unutarnjeg čovjeka, koja se toliko sviđa Bogu¹⁵⁸.

Nakon pročišćenja, za kojim slijedi svjetlo Duha Svetoga koje je rasvjetljavalo do spoznaje Boga i sebe, ljubav je ta koja grije srce. Sve je milost, ali zahtijeva naše prijanjanje u ovoj „vatri dobre volje“, čiji je smisao „dragovoljni prinos“, prema pavlovskom poticaju: „prikažite svoja tijela za žrtvu živu, svetu, Bogu milu“ (*Rim 12,1*).

U *Ogledalu prosvjetljenja*, međutim, Iluminata Bembo prenosi Katarinine riječi više usmjerene na izražavanje volje žene u njezinu odgovoru na Gospodinovu ljubav:

„Kad sam napustila svijet, moj jedini cilj bio je vršiti volju Božju i htjeti ga ljubiti najsavršenijom ljubavlju, i danju i noću nisam razmišljala ni pitala što drugo [...] i sav moj napor i snaga bili su stavljeni u to; nije mi bilo stalo da sam predmet prezira cijeloga svijeta sve dok ljubim Boga. [...] I nemojte reći: 'Ne mogu zadržati svoje misli'. Vjerujem vam, ali pokušajte upravljati volju da ne pristaje, jezik da ne izgovara, [...] jer volja je nešto tako silno da nema demona, ni ljudske osobe, ni ikakve stvorene stvari koja bi ju mogla pokrenuti niti navesti na grijeh, sve dok se to hoće¹⁵⁹.

Sada ćemo se prepustiti da nas vodi Marija Anđela Astorch koja je sastavila *Pravila i konstitucije božanske Ljubavi*, koje je odobrio biskup Zaragoze. Njezin osobni odgovor na božansku Ljubav ovdje je formuliran kao prava mistična rasprava:

„1) Sukladnost s božanskim pozivom u nasljedovanju Krista; 2) izaći poput Abrahama iz svoje zemlje i srodstva, to jest iz sebe i iz svojih želja, pa i iz duhovnog, zadovoljna samim Bogom, i to s ljubavlju i radi ljubavi; 3) ući u unutarnju pustinju i ostati sama s božanskom Ljubavlju; 4) u takvoj samoći uroniti u božanstvo, u vječnu dobrotu, u neizmjernost božanske svemoći; 5) darovati se potpuno ljubavi u potpunom ogoljenju; 6) jedina svrha svih djelovanja je Zaručnikova ljubav: sve za ljubav [...]; 7) stoga cijeloga života vježbati se u umiranju, imati svoj pogled uprt u Ljubljenog koji visi na križu i sve više otkrivati otajstvo

¹⁵⁷ MARIA TERESA MARANI, *Diario*, ms., u *Temi spirituali...*, vol I, 639-640.

¹⁵⁸ CAMILLA BATTISTA DA VARANO, *Trattato...*, u *Le opere...*, 127.

¹⁵⁹ ILLUMINATA BEMBO, *Specchio di illuminazione*, Ed. Del Galluzzo, Firenze 2001, 10.23.

ljubavi koja je u njegovu Srcu. [...] Blažena je duša, zaručnica Kristova, koja će imati sreću da bude spaljena u ovoj božanskoj peći, kao žrtva Ljubavi¹⁶⁰.

Na istoj smo valnoj dužini kao i Klara koja odlučno poziva: „Tu se dakle, kraljice nebeskoga Kralja, sveudilj jače raspaljuj žarom ljubavi“ (*4PJa* 27). Ovih sedam pravila u zadivljujućoj sintezi otkrivaju konkretne načine *sequela Christi* koja ne dopušta kompromise, vodeći na putu ljubavi koja se daje sve do golotinje križa, najvišeg iskustva božanske Ljubavi.

¹⁶⁰ L. IRIARTE, *Beata Maria Angela...*, 46.

PUT BOŽANSKE LJUBAVI*

XII.

Sr. Chiara Giovanna Cremaschi osc.

6. Žeđ za voljom Božjom

Ova tema se prirodno pojavila nekoliko puta, a svoj temelj ima u Isusovim riječima: „Oče moj, ako je moguće, neka me mimoide ovaj kalež! Ali ne kako ja hoću, nego kako ti hoćeš!“ (Mt 26,39), što je najdublja želja njegova Srca. Kamila Baptista smješta svoju kontemplaciju muke u Getsemani, polazeći upravo od ovog evanđeoskog odlomka. Poslušajmo ju u *Raspravi o čistoći srca*:

„Uzdrži se u miru, čekaj i nemoj prerano tražiti čas svoje slave, jer kada se smrt ovoga jasnog života pretvori u pobjedu i slava tvoga zaručnika Krista Isusa pojavi se u tvojoj duši, tada ćeš biti posvećena u svemu. Kako se taj čas približava, prinesi sebe Bogu, nikada ne vršeći svoju volju, nego samo onu nebeskog zaručnika. Neka ti ovo bude jedina radost: kada shvatiš da si izvršila njegovu volju, a ne svoju. Ovo je nepogrešiv znak savršenog prijateljstva i jedinstva: htjeti i ne htjeti isto“¹⁶¹.

Kontekst je vazmeni: Kamila je upravo rekla da je ljubav stavila križ na Isusova ramena, iz čega dolazi pobjeda nad smrću. Slava, sudjelovanje u životu Uskrsloga, prolazi kroz slijeđenje istog njegovog puta. Ispunjenje Božje volje Varano ne smatra nečim opterećujućim i otuđujućim. Daleko od toga. Ona ga, naime, živi u odnosu mističnog sjedinjenja, koje je svadbeno. Tako joj je dano da ga ostvari u ozračju prijateljstva sa Zaručnikom u kojemu se stvara poistovjećenje volje, jer se u konačnici ne želi ništa drugo osim onoga što je Bogu drago. Naravno, ovdje se nalazimo pred odredištem dugog puta.

Veronika Giuliani također živi put sve potpunijeg prijanjanja uz volju Božju:

„tko hoće steći ljubav Božju, mora najprije naučiti vršiti njegovu svetu volju; jer tko god hoće doći do toga, vjerujem da je u neprestanoj i obnavljanoj vježbi vršenja odricanja od svih naših htijenja i obnavljanja čina predanja, koja zapaljuju dušu u božanskoj ljubavi, na takav način da nas Bog mijenja u novo biće, i čini se da sve zemaljske stvari postaju dosadne. [...] Ponekad mi se čini da razumijem da, dok duša ostaje potpuno umrla zemaljskim stvarima i potpuno je živa u vršenju jedine volje Božje, Bog na određeni način kao da ostaje dužan duši i traži sve načine da joj ugodi; i ona ugađa njemu, jer ne želi ništa drugo nego njegovu presvetu volju. [...] Jednom riječju razumije se koliko je velika i važna ta točka jedine volje Božje: rajska duša!“¹⁶²

Volja Božja tražena u molitvi, pretočena u život sa žeđi da ju se ispuni u svemu, čini nas dionicima stvarnosti Raja. Želja da ju provodimo poput Isusa, vodi do življenja najvišeg dobra

* Sa tečajeva održanih ovih godina mladima u formaciji u raznim Federacijama klarisa. Tekst, preuzet sa snimke, doradila je Autorica.

¹⁶¹ CAMILLA BATTISTA DA VARANO, *Trattato...*, u *Le opere...*, 131; usp. *I dolori mentali*, u *Le opere...*, 143 ss, u kojima se Camilla smješta upravo u Getsemani da prodre i Kristove osjećaje, koji su sažeti u ispunjavanju volje Očeve.

¹⁶² VERONICA GIULIANI, *Un tesoro...*, vol. III, 219-220.217.258; vol. I, 570-572.

poslušnosti, življenu konkretno preko poglavara, osobito u dva vidika: služenje vlasti u samostanu i odnos s ispovjednikom.

a) Poslušnost

Katarina mnogo govori o poslušnosti koja svoje značenje crpi iz Kristove:

„One koje slušaju sa žestinom nad vlastitim mišljenjima i koje uznemiruje njihova vlastita volja i vlastita mudrost i razboritost, neće zbog toga izgubiti zasluge istinske poslušnosti¹⁶³ [...]. Nema razumnog stvorenja tako male pameti koje ne razumije kako prava redovnica ne može učiniti ništa veće za svoga Gospodina Boga, niti njemu što ugodnijega nego da svu sebe preda njemu, ostavivši vlastitu slobodnu volju, budući da je očito kako stvorenje koje se podlaže drugima iz ljubavi prema svome Stvoritelja, čini nešto veće i vrijednije od onoga koji mu služi svojom slobodnom voljom¹⁶⁴.

Živjeti poslušnost znači hoditi putem kojim ide Gospodin Isus. Katarina se malo kasnije vraća na tu temu govoreći:

„s najsrdačnijim osjećajem ljubavi molim vas, predrage sestre i nadasve novakinje koje su ovdje i koje će doći u budućnosti, da obratite svu pozornost na to da morate ići putem istinske poslušnosti, jer to je žrtva koju Bog hoće od vas, i radi nje morate ostaviti sve drugo i nju staviti ispred svake molitve, kontemplacije i duhovne slatkoće¹⁶⁵.

Poslušnost se mora tražiti u svakom stavu života. Ako se ide Gospodinovim putem, molitva i kontemplacija također imaju poslušnost kao svoj plod; ako se dogodi protivno, nisu autentične, jer se tražilo sebe, a ne Boga.

Poslušajmo sada Koletu, koji također veliki naglasak stavlja na poslušnost:

„Pogledajte, kćeri moje predrage, kako ste pozvane po milosti na savršenu poslušnost, koja sluša u svemu, bez izuzetka, gdje nema uvrede Bogu: Isus Krist je to učinio sve do smrti. [...] I nemojmo svoj način mišljenja pretpostavljati načinu mišljenja naših pretpostavljenih: jer Isus Krist, On koji je prava Mudrost, podložio se Josipu i svojoj miloj Djevici Majci. Pravi poslušnik mora se brinuti samo da sluša odano i čisto, iz ljubavi prema Bogu, i s tolikim poštovanjem kao da je primio naredbu iz slatkih Isusovih usta. [...] Ako slušamo Boga i svoje poglavare iz ljubavi prema Bogu, onda će i sam Bog poslušati nas u svim našim dobrim željama. Odložite, dakle, svoju vlastitu volju, jer je to jedina stvar koja hrani pakleni oganj¹⁶⁶.

Poslušnost je dimenzija ljubavi, siromaštva, potpunog ogoljenja sebe. U *Nepotvrđenom pravilu* Franjo o tome govori u poglavljima koja se odnose na bratsku ljubav. Kod Klare taj vidik ne izostaje, ali više naglašava vrhunac samoizvlaštenja, odricanja vlastite volje.

b) Služenje autoriteta

¹⁶³ Poslušati, prema Katarini, ne znači ništa ne misliti, ne oblikovati neku svoju zamisao, nego znati ići protivno svojoj volji, živjeti poslušnost prema onome što se od nas traži. To nas ponovno dovodi do *Opom* 3,5, u kojoj nam Franjo kaže da žrtvujemo Bogu ono što držimo boljim za svoju dušu, ispunjavajući djelom zapovijed poslušnosti.

¹⁶⁴ CATERINA DA BOLOGNA, *Le sette armi...*, u *Mistici...*, vol. III, 127-129.

¹⁶⁵ *Ivi* 134-135.

¹⁶⁶ COLETTE DI CORBIE, *Exhortation...*, u *Temi spirituali...*, vol. I, 443-444.

Naše Svetice koje su ostavile koji spis bile su gotovo sve opatice, unatoč tome što su uporno molile da budu oslobođene takvog tereta, koji ih je lišavao dobra poslušnosti. Međutim, živjele su služenje autoriteta na isti način kao i Majka sveta Klara. Veronika Giuliani nikada nije zapovijedala: svojim sestrama prethodila je primjerom. Gospodin je, naime, od nje tražio da bude „baklja“ koja će gorjeti i tako evanđeosko ponašanje činiti vidljivim. Način majčinskog služenja Marije Anđele otkriva da je bila divljenja vrijedna opatica. Bila je veoma ljudski nadarena žena i tijesno sjedinjena s Gospodinom, dvije značajke koje su ju preobrazile u iznimnu osobu. Poslušajmo njezine sestre:

„Bila je prva u metenju, pranju suđa, pranju rublja, nošenju drva. Imala je dar poticanja bez uznemiravanja. A ako je ponekad i posumnjala da bi se koja loše osjećala, odmah bi joj prišla da ju utješi i ohrabri, ali na takav način da ju ostavi radije izgrađenu nego prisiljenu. Bila je veoma odmjerena u ispravljanju nedostataka koje bi vidjela. Kako je ispravljanje i opominjanje neizbježno, činila je to hrabro, ali delikatno, ponekad samo pokretom ili pogledom. Imala je dar savjeta, dajući odgovore prilagođene stanju svake sestre koja bi joj došla, toliko da su sve bile uvjerenе da je majka prodrila u nutrinu svake od njih. Jako je pazila da zdravim i bolesnim sestrama ništa potrebno ne nedostaje. Sve su ju jako voljele i poštovale“¹⁶⁷.

Ovdje je prikazan portret idealne opatice, koja je takvom postala jer je bila istinski prepuštena Ljubavi: traženje Božje volje dovelo ju je do toga da svaku sestru gleda pogledom ljubavi, otkrivajući Božji naum za svaku od njih. Čujmo sada kako sama Marija Anđela opisuje svoj način djelovanja:

„moje pravilo je šutjeti i trpjeti, te nositi teret koji zadaća upravljanja sobom nosi, kao služavka kuće Božje. Smatram se nedostojnom biti među Božjim službenicama. Pazim prilagoditi se stanjima i prirodi svake od sestara, iako mi je ponekad neugodno. Ne čudim se njihovim slabostima, nego ih radije žalim. Njihovi nedostaci i propusti čine mi se manjima u usporedbi s mojima, ali nedostatak ili zanemarivanje ne mogu smatrati dobrim, što bi bilo ignoriranje istine, pa ih nastojim ispričati, ali vodeći brigu o svakoj od njih ne mogu ne ispravljati ih i zahtijevati od njih da budu vjerne svojim obvezama i daju dobar primjer“¹⁶⁸.

Tipičan stav služavke, plod evanđeoske duhovnosti Marije Anđele, čini vidljivim Klarin stil. „Prilagoditi se prirodi svake“ otkriva veliku duševnu otvorenost ove žene koja je živjela u vremenu koje nije poznavalo psihologiju. Ali nije mekana i popustljiva. Zna da je ispravljanje njezina dužnost: ona to ne čini da bi vršila moć, već kao brigu punu ponizne ljubavi. Uostalom, neke su sestre istaknule nužno ispravljanje kao obilježje svetosti svete Majke Klare. Astorch joj se također čini veoma bliska u svom zahtjevu za dobrim primjerom:

„Sam naime Gospodin postavi nas i oblik našega života ne samo drugima za primjer i ogledalo nego i našim sestrama koje će Gospodin pozvati u naš poziv, da i one budu ogledalo i primjer onima koji žive u svijetu“ (*OporKI* 19-20).

c) *Ispovjednik*

U 13. stoljeću, kako se vidi iz Klarinih spisa, odnos s ispovjednicima bio je odnos velike trijeznosti, strogo ograničen na spas duše. Međutim, moramo imati na umu da se službenika Božjeg mora pitati za dopuštenje pristupa euharistiji. Vraćajući se stoljećima unatrag, uz Koletu nalazimo fratra koji ju prati kao duhovni vođa, iako je ona duša reforme.

¹⁶⁷ L. IRIARTE, *Beata Maria Angela...*, 72.

¹⁶⁸ *Ivi* 73.

U 15. stoljeću, na duhovnom putovanju važan je susret s ispovjednicima. Kod Katarine se pojavljuje samo vrijedna pomoć nekog oca. Kod Kamile Baptiste veoma su značajni odnosi s onima koji ju vode: s blaženim Petrom iz Mogliana uspostavlja duboko duhovno prijateljstvo; zatim se otvara bratu Dominiku iz Leonesse; u dugoj kušnji Zaručnikove odsutnosti napokon nalazi utjehu kod olivetanca Antonija iz Segovije. Njezini spisi otkrivaju odnos koji se živjela s velikim poštovanjem, štovanjem i naklonošću prema ovim ocima. Međutim, vidljiva je uzajamnost: pokornica je važna i za službenike Božje, koji su u njezinoj iskrenoj poniznosti otkrili njezinu duboku duhovnost.

U 16., 17. i 18. stoljeću odnos s ispovjednikom bio je jedinstven: izravna poslušnost njemu učinila ga je vođom svih sestara. U mnogim slučajevima ne prelazi se preko opatice. Tako službenik može dati općeniti pečat hođu samostana. U povijesti Franciske Farnese, primjerice, promjenom ispovjednika potpuno se mijenja stav cijele zajednice.

U životu Veronike Giuliani poglavlje o ispovjednicima veoma je veliko. Naime, tijekom njezina života u samostanu izmijenilo ih se trideset devet. Promjene su često dolazile zbog nje. Novodošli je općenito imao predrasude prema njoj te bi započinjao službu postupajući prema njoj sa strogošću i tvrdoćom. Ali kad bi shvatio dubinu njezina prijanjanja uz Boga, dopustio bi da ga zarobi njezina duhovno snažna osobnost te bi nesvjesno postao njezinim učenikom, završivši tako da bi vodio zajednicu na Veronikinoj liniji. Tako bi bio smijenjen. Gledajući Veronikin život, dovoljan razlog za njezinu kanonizaciju može se pronaći u poslušnosti raznim ispovjednicima. Giuliani je zapravo živjela bespridržajnu raspoloživost prema svakome od njih. Za nju je to bio ogroman napor, jer nije bila sklona pričati o svojoj duši. Prvih godina to ju je koštalo neizmjerne žrtve, jer nije nalazila osobe prikladne za njezin duh. Ipak je uvijek bila otvorena, ne skrivajući ništa, pokoravajući se onome što se od nje traži. Također je *Dnevnik* započela i nastavila s velikim naporom i odbojnošću, samo iz poslušnosti: morala je pisati noću, a da nije mogla ništa ponovno pročitati. Svežanj listova koje je ispunila odmah je predala ispovjedniku, koji ga je proslijedio biskupu.

Njezine izvanredne pokore, kao i one drugih naših Svetica, prošle su sve kroz ispovjednikovo sito koji ih je odobrio. Kada bi Veronika osjetila neki unutarnji poticaj od Gospodina, podvrgla ga je ispovjedniku i nije djelovala bez njegova odobrenja, koje je nastavila tražiti slušajući unutarnji glas. Ponekad je za poslušnost primljenu od ispovjednika bio potreban pristanak majke, koja ga je mogla odlučno uskratiti. Primjerice: Veronika je pet godina postila o kruhu i vodi, jer je to tražio Gospodin za vrijeme njezinih zanosa. Kad je konačno dobila dopuštenje od svog ispovjednika, koji je u početku bio nesklon, opatica je to apsolutno odbila. Tada je Veronika doživjela nemogućnost da jede bilo što drugo, pa je majka bila prisiljena popustiti.

Maria Anđela Astorch postavlja se pred ispovjednika s posebnim stavom:

„što se tiče sredstava ovdje dolje, Gospodin me pozvao na put slijepe poslušnosti onima koji me vode. Ali ta podložnost je u skladu sa zakonom plemenitog duha, a ne poniženja kao što se događa u ljudskim podložnostima i raspoloživostima: jer one me toliko ponižavaju i ostavljaju dojam nečeg niskog i vulgarnog, da se iz ljudskog i razumnog pretvaram u biće koje se osjeća vrijednim prezira. U sebi doživljavam da je takav način postupanja uvreda plemenitosti načina što ga Bog ima prema nama i uvreda kreposti. Čini mi se da moja duša uči ovaj plemeniti način iz istog sustava koji Bog koristi sa mnom, budući da je plemenitost i slatkoća kojom me on ispunjava i privlači k sebi tako velika da me ostavlja punom pobožne i ponizne plemenitosti. Zato smatram da me onaj tko se sa mnom želi ponašati na drugačiji način potpuno uništava“¹⁶⁹.

¹⁶⁹ Ivi 32.

Astorch se još jednom otkriva kao žena velike ravnoteže i ljudske osjetljivosti. Traži od Božjeg službenika da postupi s njom s delikatnošću koju doživljava u razgovoru s božanskim Ti. Kada susreće ispovjednike obdarene ovim zahtjevom, njezin duh nalazi veliki mir. U svakom slučaju, međutim, ona slijepo sluša.

d) Vjernost

Žeđ za Božjom voljom nosi sa sobom stalno opredjeljenje za vjernost, koja ima svadbenu dimenziju. To je vidik našeg neraskidivog sjedinjenja s Bogom, utemeljenog na Njegovoj vjernosti. Naš odgovor Njemu je neprestano traženje Njegove volje, u kojoj se provodi potpuna pripadnost, koja se konkretno pretvara u vjernost svakodnevnom životu. Ograničujemo se da poslušamo Veroniku koja se često vraća na tu temu, u odlomku kojemu prethode izričaji o traženju Božje volje, njezine najveće želje:

„shvatila sam da, svaki put kada budem potpuno ogoljena od svake mane zemaljskih stvari i stvorenja, tada ću mu biti vjerna i zadobiti svaku milost. Opet je tražio od mene ovu vjernost koja se sastoji, posebice, u ovih pet točaka: 1) ljubav prema bližnjima; 2) poniznost, u cijelom mom djelovanju; 3) biti odvojena i ogoljena od svega; 4) prava vjera i nada samo u njega; 5) istinsko obdržavanje onoga što sam obećala u svetim zavjetima“¹⁷⁰.

e) Skrovitost

Drugi vidik žeđi za Božjom voljom koji je veoma izražen kod naših Svetica jest ljubav prema skrovitosti: živi se u poslušnosti bez ikakvog razmetanja. U Ferrari, gdje je živjela kao posve požrtvovna siromašna sestra, Katarina je prošla gotovo nezapaženo.

Osim nekoliko gesta vođenih vatrom ljubavi, kao što je zvonjava zvona izvan vremena da pozove sve sestre da slave Gospodina, Veronika Giuliani živjela je svoj svakodnevni život bez ičega posebnog, pridržavši noći za pokore i samotnu molitvu. Kad je primila stigme, bila je veoma žalosna zbog njihove vidljivosti.

Kod Marije Magdalene Martinengo, pak, potreba za skrovitošću bila je apsolutna. Njezine sestre nikad nisu primijetile njezine lude pokore i mistične darove: tek nakon njezine smrti, čitajući njezinu autobiografiju, koju je napisala samo za ispovjednika, shvatile su temperament ove žene koja je živjela s njima. Želja da se ne pojavljuje, da se živi svakodnevni život na najjednostavniji, najredovitiji način znak je autentičnosti. Sjetimo se evanđelja: „Kada dakle dijeliš milostinju, ne trubi pred sobom. I kad postite, ne budite smrknuti kao licemjeri“ (Mt 6,2.16).

f) Želja „biti razriješene od tijela“

Ponovno spominjem stav koji je usko povezan sa željom da se bude u Gospodinu, da se potpuno živi u Njemu, s Njim i za Njega. U spisima, osobito Veronikinim, često nalazimo, kao pripjev, Pavlov izričaj: „želim biti razriješen tijela da budem s Kristom“ (Fil 1,23)¹⁷¹. Naše Svetice nisu zabrinute za svoje zdravlje ili druge stvari, jer žele nadasve ići ususret Gospodinu da uvijek budu s Njim. Također to što ponekad mogu više trpjeti, mogu još uvijek sudjelovati u njegovoj Muci, prijeći ih da to uporno traže.

¹⁷⁰ VERONICA GIULIANI, *Un tesoro...*, vol. II, 516.

¹⁷¹ Naše Svetice donose rečenicu na latinskome: *cupio dissolvi et esse cum Christo*.

VI. ŠIRENJE LJUBAVI

Ljubav ne može ostati zatvorena u sebe, već se po svojoj prirodi širi. Stoga se prelijeva prije svega u bratski život, između sestara pozvanih da žive zajedno, prema Klarinim riječima:

„ljubeći se uzajamno u ljubavi Kristovoj (usp. *Rim* 12,10; *Ef* 3,19), djelima pokažite na vani ljubav koju imate unutra, tako da, izazvane tim primjerom, sestre rastu uvijek u ljubavi Božjoj i u uzajamnoj ljubavi“ (*OpomKl* 59-60).

1. Bratski život

Kod Klare nalazimo pravu mistiku o sestrinstvu, koja proizlazi iz upravo navedenog odlomka i iz cijele *Oporuke*, kao i iz *Procesa kanonizacije*. Majka Siromašnih sestara, upravo zato što svoju jedinu ljubav ima u Isusu Kristu, može ju slobodno izlijevati na sestre, s poštovanjem i dobrohotnošću, čineći da se očituje dar svake pojedine.

Kod naših Svetica bratski život se živi prema tipičnim Klarinim obilježjima.

„Ako ikada neka osoba, unutar ili izvana, sada ili u budućnosti, bude imala smjelosti ometati Božju čast, uživajući iz nekog razloga slavu samostana ili remeteći mir zajedničke ljubavi, što do sada, po božanskoj milosti, nije nijednom bilo otkako smo se zatvorile, nikakvog spora ili poremećaja u zajedničkom bratstvu, ja ću, usuđujem se reći, ako smijem, za takvu osobu tražiti da bude predana božanskoj pravdi. Stoga neka svaka pomno nastoji činiti ono što spada na njezin stalež, ustrajno čineći dobro sa strpljivošću, jakošću, svetom samilošću i majčinskim milosrdem [...]. I molim vas, predrage sestre, da se dobro i marljivo čuvate da prokleta i kužna lešina smrtne ambicije nema udjela među vama u budućnosti, kao što nije imala u prošlosti, budući da shvaćam da je ona zajedljiva kopriva što goni preslatku maslinu svetoga mira. [...] Stoga neka svaka od vas ljubi i uvijek nastoji htjeti u svemu biti najmanja i posljednja među drugima, te istinskom ljubavlju podnosite i podupirite jedna drugoj duševne i tjelesne slabosti (usp. *Gal* 6,2)¹⁷².

Katarinina žarka molba, da se ne izgubi vrhunsko dobro bratske ljubavi, ide do izričaja koji su danas neprihvatljivi. Zapravo, priziva se božanska osveta kako bi se pokazala neizreciva ozbiljnost činâ protiv ljubavi. Katarinine mudre riječi o ambiciji proizlaze iz iskustva: želja za isticanjem iznad drugih razara ljubav i duboko izdaje božanski poziv da budemo siromašne iznutra, slobodne od svakog traženja samih sebe. Katarina se zatim obraća opatici, od koje se traži da spozna snagu svake od njih, koja sa svoje strane mora rasti u potpunoj raspoloživosti za služenje, inače je majka u hitnim trenucima prisiljena uvijek se obratiti velikodušnijim sestrama. Time postoji opasnost da neka bude preopterećena poslom. Božanska ljubav, naprotiv, rađa natjecanje u služenju, uz spremnost da se vlastite zamisli ostave po strani.

a) Ljubav prema sestrama

Poslušajmo sada Kamilu Baptistu:

„U čemu se sastoji čistoća uma prema našem bližnjemu? U ovome: da ga nikad ne osuđujemo, nego da ga uvijek poštujemo i smatramo samilosnim i poštenim, jer je prava

¹⁷² CATERINA DA BOLOGNA, *Le sette armi...*, u *Mistici...*, vol. III, 155-156.

čistoća prema bližnjemu u tome da ga ljubimo s Bogom za Boga i da ga ne grdimo, niti mu nanosimo zlo ustima ili srcem. To je pravo obdržavanje božanskih zapovijedi¹⁷³.

Temelj bratske ljubavi je Božja ljubav, koja ju sadrži u sebi i čini nas sposobnima da ju živimo u slobodi. Pozornost je usmjerena prije svega na nepovrjeđivanje, ne nanošenja zla bližnjemu, uz svijest da je važno djelovati i govoriti iz srca. Ponekad je sam stav osobe taj koji ranjava ljubav, način ophođenja prema drugima. Stoga je veoma važno stati pred Gospodina s poniznim samoprihvatanjem, dopuštajući njegovoj ljubavi da se proširi u duši, tako da se prelije u svakodnevne odnose. Tako smo navedene gledati sestru jasnim okom: to je pravo obdržavanje božanskih zapovijedi.

Kamila dalje navodi da prosvjetljenje Duha daje spoznaju o božanskoj veličini i vlastitoj ništavnosti, dok podučava

„da se uvijek dobro misli o bližnjemu i da sve što se vidi pripiše se dobroj namjeri, kako mu se ne bi dogodila velika neugodnost koja se uvijek događa kod ljudi. Budući da mnogi, videći u bližnjemu neku krepost, kažu da se on pretvara da ju ima; ako vide da je netko slobodan u davanju milostinje, kažu da to činim iz častoljublja; ako netko govori o Božjim stvarima, pripovijedajući njegove hvale s užitkom, kažu da je licemjer koji uživa u svojim dobrim riječima. Ali oni koji su više prosvjetljeni božanskim zrakama čine upravo suprotno: iako netko pokušava sakriti krepost, oni ju izvrsno prepoznaju [...]. Bog im otvara oči kako bi se mogli zaljubiti u tuđe kreposti, suosjećati s njihovim manama i liječiti ih koliko god je to moguće¹⁷⁴.

Kamila Baptista govori o bratskoj ljubavi u svakom dijelu *Rasprave o čistoći srca*. Došavši do opisa „plamena serafske ljubavi“, usredotočuje se na vatru Božje ljubavi, zatim na onu bratske ljubavi, jer su ta dva vidika neodvojiva:

„Ovo je zapravo nepogrešiv znak savršenog prijateljstva i jedinstva: isto htjeti i ne htjeti. Budući da je Krist došao samo da spasi izgubljene, tako onome koji je sjedinjen s njim priliči brinuti se za spasenje drugih¹⁷⁵.

Želja za spasenjem braće rađa se iz zajedništva s Kristom, iz želje za suobličenjem Njemu, koja ne zanemaruje vlastitu svijest da smo grješnice obavijene njegovim milosrđem, i posljedica je širenja ljubavi. Poslušajmo sada blaženu Juliju:

„Razmislite dobro o svetim evanđeljima i poslanicama: 'Ovo je moja zapovijed: ljubite jedni druge kao što sam ja ljubio vas' (Iv 15,12). Tko ljubi bližnjega, ljubi Boga, a tko ljubi Boga, ljubi bližnjega. Sve su duše izašle iz Božjeg srca, zato su sve sestre u Kristu. Stoga je potrebno da se jedne radujemo dobru i žalostimo zbog zla drugih, ljubiti Boga i bližnjega bez ikakvog ljudskog obzira, nego samo zato što moraju biti ljubljene pravom i iskrenom ljubavlju: ljubeći Boga srcem i svom snagom i bližnjega u Bogu i poniziti se pod bičevima koji dolaze i ostaju s istim duhom u uspješnim i lošim stvarima, u zahvalnosti¹⁷⁶.

Isusova riječ je srž ovoga govora. Strast ljubavi koja je u našim Sveticama prema sestrama, a time i prema svim ljudima, ima svoj izvor u uronjenosti u Gospodinovu ljubav. Stalni pogled na Raspetoga Krista, na ljubav koja je Isusa dovela do darivanja samoga sebe na

¹⁷³ CAMILLA BATTISTA DA VARANO, *Trattato...*, u *Le opere...*, 51.

¹⁷⁴ *Ivi* 122.

¹⁷⁵ *Ivi* 131-133.

¹⁷⁶ GIULIA DA MILANO, *Revellazioni...*, u *Temi spirituali...*, vol. II, 1224-1225: „blaženi duh“ je, kao i uvijek, Katarina Bolonjska. Julija govori o „svetim evanđeljima i poslanicama“: to se odnosi na misna čitanja od kojih se prvo u ono vrijeme nazivalo poslanicom.

križu, ima za posljedicu nježnu i snažnu ljubav, željnu da sestra u punini živi svoj poziv. Stoga ju potiče na hod i istodobno je nježna, pozorna na potrebe svake, dok prema bolesnicama postaje intenzivnija: bratska se ljubav, naime, konkretizira u međusobnom služenju.

b) Zajednička molitva

Slavlje liturgije povlaštenu je trenutak u kojemu raste „jedinstvo uzajamne ljubavi“. U psalmodiji prvi korak koji treba poduzeti jest jednodušna molitva. Katarina ju živo preporuča: veoma je važna svijest biti zajedno da se molimo Gospodinu jednim glasom i jednim srcem. On je, naime, među nama i tu se gradi bratski život. To posebno vrijedi za Euharistiju, ali to samo spominjemo, jer se svijest o bratskoj dimenziji euharistijskog slavlja, koja je ponovno otkriće Drugog vatikanskog sabora, rijetko očituje kod naših Svetica. Međutim, kod njih je veoma prisutna snaga Liturgije časova u izgradnji bratskoga: sklad glasova i srdaca svjedočanstvo je i plod uzajamne ljubavi. Poslušajmo preporuku svete Kolete u tom pogledu:

„Moramo slaviti Oficij pozorno, cjelovito i s poštovanjem. [...] Cjelovito: zajedno započinjući i završavajući i čineći dovoljnu stanku u sredini retka, ništa ne ispuštajući [...]. Moramo ga slaviti s poštovanjem, to jest čistim srcem i čednim držanjem, bez lijenosti i ne štedeći svoj glas, već pjevajući svom svojom snagom i moći; ne drijemajući niti spavajući jer veliko je nepoštovanje spavati i drijemati za vrijeme svete službe, gdje je sam Gospodin, Kralj svemira, osobno prisutan, gdje sudjeluju anđeli i sveci i gdje siromašna duša mora primiti sveta nadahnuća, božansku milost i milosrđe“¹⁷⁷.

Na prvi pogled mogu se pojaviti naznake koje nemaju mnogo veze s bratskim životom. U stvarnosti, dostojanstvo liturgijske molitve ovisi o sudjelovanju svih, o složnosti koja se izražava u jednoglasnoj molitvi, o čistom srcu svake uronjenom u hvalu. Tako raste bratsko zajedništvo. Katarina zatim ističe da se Oficij

„ima izgovarati s velikim žarom i bez dosade, strpljivo podnoseći svako različito stanje i svaka se iznutra podvrgavajući svim ostalim družicama, ne želeći nadvladati sve ostale vlastitim glasom, već se ponizno slažući na pravi način u svemu“¹⁷⁸.

U ovih nekoliko riječi očito je kako samo prisustvovanje u slavlju, pozornost na potrebne mjere opreza, kojima je Vigrijeva brižno podučavala svoje sestre, ne otezanje glasa niti želja za prevladavanjem nad drugima, ukazuju na želju za zajedničkim hodom, rastom u međusobnom dobročinstvu. S druge strane, slavlje Liturgije časova zrcalo je bratskoga života: ako postoji radost u Gospodinu, zajedništvo, međusobno prihvaćanje, poštovanje, ponizna želja da se bude posljednjima i da se služi, način molitve to čini vidljivim i van volje sestara moliteljica.

¹⁷⁷ COLETTE DI CORBIE, *Petites Ordonnances*, u *Temi spirituali...*, vol. I, 771-772.

¹⁷⁸ CATERINA DA BOLOGNA, *Devozioni e lodi...*, u *Temi spirituali...*, vol. I, 778-779.

PUT BOŽANSKE LJUBAVI

XIII.

Sr. Chiara Giovanna Cremaschi osc.

c) Služenje i rad

Jedan drugi vidik bratske ljubavi je zajednički rad. Djelatnosti koje se zajedno obavljaju, koje tu i tamo izranjaju iz spisa Svetica, općenito su one najnapornije, u doba koja nisu imala ni najmanje udobnosti na koju smo mi navikli. Svakodnevni zajednički rad u radionici bez daljnjega se prakticirao u Ferrari i u Bologni. Iluminata Bembo govori o tome da naglasi kako je Katarina uspijevala sačuvati šutnju, ostajući uvijek u molitvi dok je vezla ili šila. Sestra biografkinja pripovijeda da se Vigrijeva nije htjela posvetiti nekim vezovima jer su joj se činili veoma traženima za jednu klarisu; međutim, posvetila se slikanju. U samostanima u kojima je živjela Marija Anđela Astorch sestre su vezle i posvetile se tipičnim španjolskim čipkama, u čemu je ona bila veoma spretna, kao i u svakom poslu koji bi poduzela.

U Città di Castello morao je biti običaj da se rade oni mali radovi koje monahinje daruju prijateljima i dobročiniteljima, često po osobnom ukusu. Veronika ih, naime, odlučno nije odobravalala jer su izvor velikog gubljenja vremena i uzrokuju udaljavanje misli od Gospodina.

Sve do 18. stoljeća ne nalazimo rekreaciju u samostanima. Međutim, predviđeni su trenutci opuštanja, u kojima je dopušteno razgovarati o duhovnim stvarima, ali teško da je prisutna cijela zajednica. U Camerinu, u početcima novog osnutka, pored ognjišta nalaze se sestre zaokupljene radom, dok jedna od njih započinje pjevati pjesmu *O anima benedetta dall'alto Creatore (O dušo blagoslovljena od višnjeg Stvoritelja)*, a Kamila Baptista je ponesena u ekstazi. Tada se Varano, za ljubav sestara, krajnjim snagama ponovno vraća k sebi. Sve, naime, misle da se onesvijestila i uvelike se brinu jer ne vide da joj se vraćaju osjetila.

Sposobnost zajedno se radovati, pjevati u trenucima opuštanja, nalazimo danas u 15. stoljeću. To je tipično Katarinin vidik: u određenom trenutku započinje pjevati hvale Gospodinu, koje je ponekad sastavila sama. Prisutan je također kod Eustohije Calafato, koja upotrebljava taj način da podigne sestre i oživi bratski život.

Poseban dodir otkriva nam jedan Veronikin vidik koji ne bismo očekivali. Giuliani je, naime, prigodom zavjetovanja ili u drugim prigodama bratskog slavlja, sastavljala pjesme koje recitira pred zajednicom, možda u blagovaonici; zatim ih šalje rođenim sestrama, monahinjama u Mercatellu, da se i one mogu radovati u Gospodinu.

d) Tjedni kapitul

Drugo jedno obilježje veoma važno za bratski život čine tjedni kapituli koje traži naš *Oblik života* (usp. *PrKl* 6,15-18): da se govori o stvarima potrebnim i korisnim za samostan; tu se optužuje za sve što je poremetilo bratski put. Nadalje, svakako u 19. stoljeću, ova posljednja dimenzija postaje jedina, pretvorivši trenutak provjere i usporedbe u takozvani Kapitul krivnja, koji je u mnogim slučajevima sveden na formalnost.

U starim samostanima, u kojima se živio Klarin *Oblik života*, to jest onima nastalima na tragu Opservancije i onih Kapucinki, dokumentirana je prisutnost tjednog kapitula kako ga je zamislila sveta Majka Klara: zajednički razgovor o stvarima važnima za samostan. Iluminata Bembo to opisuje u svezi s ljubavlju prema skrovitosti tipičnoj za Katarinu, koja rijetko

spontano izražava svoje mišljenje zbog straha od utjecaja na druge. U Ferrari je, naime, uobičajeno da sve izraze ono što smatraju najprikladnijim za dobrobit samostana. Tako, poslušavši riječ svake, majka izričito traži od Katarine da obznani svoje mišljenje. Iz te osobine proizlazi stav koji treba usvojiti na kapitulu: poniznost u priopćavanju onoga što se smatra važnim i zahtjev davanja vlastitog doprinosa putu, koji treba doprinos svih i svake. To je vidik važan da ga se povrati u naše vrijeme, kao snažni trenutak bratskog zajedništva.

Stoljećima je kapitul također mjesto gdje majka provodi formaciju zajednice. Kao opatice, naše Svetice provode velik dio svog naučavanja prema svojim sestrama putem tjednih kapitula. Iluminata Bembo pamti Katarinine poticaje u tim prigodama kao nešto veoma lijepo, izraženo velikom toplinom, u čemu poziv na ljubav uvijek ima snažan utjecaj. Za Vigrijevu je, naime, život u bratskoj ljubavi temeljni element zajedničkog putovanja: ona ga intenzivno nosi u sebi i usađuje u svoje sestre.

Eustohija govori o Gospodinu i o našem životu snagom svoga svjedočanstva i toplinom bratske ljubavi. Veronika je uvjerena da Gospa sama potiče služeći se njezinim glasom. U sestrama ostaje sjećanje na nešto iznimno, pogotovo zato što Giuliani govori ono što svakoj od njih u tom trenutku treba: ona toga nije svjesna, ali Duh joj nadahnjuje upravo onu najpotrebniju riječ.

Kod Marije Anđele kapituli su veoma važni, oni čine njezin tipičan način upravljanja. Astorch ima snažan smisao za dijalog, neuobičajen u njezino vrijeme, kako proizlazi iz svjedočanstava sestara na procesu kanonizacije:

„Nastojala je posavjetovati se o onome što mora činiti, i poučljivo se podvrgavala ispravnom mišljenju svakoga, pa makar ono bilo i suprotno njezinom načinu razmišljanja. Uvijek smo kod nje vidjele veliku istinu i iskrenost u svemu. Lako je prihvaćala mišljenje drugih, čak i ako se radilo o osobi nižeg ranga. I kako je željela uspjeti dobro izvršiti sve svoje obveze, stalno je tražila savjet kako od okupljene zajednice tako i pojedinačno“¹⁷⁹.

Iz ovih riječi proizlazi prevladavanje mentaliteta jednog doba koje obilježava snažna podijeljenost na klase, neporeciva u čuđenju sestara, kćeri svoga vremena, koje vide kako Marija Anđela uopće ne mari za razliku između osoba nižeg i višeg ranga: za nju postoje samo sinovi i kćeri Božje! Neke značajke tipične za Astorch jednostavno ostvaruju Klarin *Oblik života*, kao što je slušanje sestara na kapitulu i u okolnostima svakodnevnog života. Njezin način upravljanja predstavlja se veoma aktualnim, zbog velikog poštovanja prema svakoj osobi i stalnog traženja suradnje svih u bratskom životu. Potaknuta istim Klarinim duhom, Marija Anđela nije mogla prihvatiti klasne razlike. Budući da je jedna od prepreka stvarnom sudjelovanju svih u bratskom životu bila nepismenost, koja je stvarala diskriminaciju, Astorch je htjela da sve sestre znaju čitati i pisati te poznavati latinski jezik, molitveni jezik Crkve, koji je bilo potrebno razumjeti da se srce uskladi s izgovorenim riječima. Držim da se to nije protivilo *Obliku života* koji propisuje: „one koje ne znaju čitati neka se ne brinu da nauče“ (*PrKl* 10,9). Smisao Klarinih riječi nije zapravo u tome da one koji ne znaju čitati budu dovedene u situaciju da ne mogu moliti s drugima, nego moli da ne traže da ga uče radi sebe.

U zajednicama koje je vodila Marija Anđela nije bilo velikih razlika među sestrama: konverze su dobile istu formaciju kao i ostale. Također je uspjela dobiti odobrenje svojih Konstitucija u kojima su konverze, koje nije mogla ukinuti jer ih je propisala Sveta Stolica, imale aktivni i pasivni glas. U njezinim zajednicama vlada izrazito bratsko ozračje. Kod Marije Anđele Astorch, naime, nalazimo tipična obilježja Klare i Franje, iako joj nikad nisu pomagali franjevci.

¹⁷⁹ L. IRIARTE, *Beata Maria Angela...*, 72-73.

2. Crkvena dimenzija

Ostaje nam istaknuti crkveni smisao kod naših Svetica. Još uvijek se stavljamo u kontinuitet sa sviješću koju je imala Klara, koja se ovako obraća Janji Praškoj: „da se poslužim riječima samog Apostola, smatram te pomoćnicom samoga Boga (usp. *1 Kor* 3,9) i podizateljicom klonulih udova (usp. *Prop* 4,10) njegova neizreciva tijela“ (*3PJa* 8). Klara je, naime, svjesna crkvenog poslanja, u kojemu sam život radi za Crkvu, ispunjavajući Očev naum. Gospodinova zapovijed je velika, stoga je potrebno pomno bdjeti da ne propadnemo na putu: „kako ne bismo nanijele nepravdu tolikome Gospodinu, Djevici Majci Njegovoj, blaženom našem ocu Franji ni Crkvi slavnoj ni vojujućoj. Pisano je naime: Prokleti koji odstupaju od zapovijedi tvojih (*Ps* 118,21)“ (*OporKl* 75). Klarin život u cijelosti je prožet velikom crkvenom čežnjom koju nalazimo kod naših Svetica.

a) Život za Crkvu

Kod Kamile Baptiste očita je stvarnost Crkve, u kojoj je svaki kršćanin hram u kojemu prebiva Bog:

„Kako je dobra Crkva svaki vjerni kršćanin, čiji je oltar srce, a svećenik je Krist! Kad bismo ga promatrali kako je za njezinu ljubav bio ranjen, prezren, trnjem okrunjen i umro na križu, dobro bismo razumjeli koliko mu je draga ova Crkva. Slijedeći ovo razmatranje i mi se zaljubljujemo u nju i postajemo željni i pažljivi za njezino spasenje, kao i za svoje. O sijaču svake čiste ljubavi, dajem ti ovu jadnu dušu tvojom milošću potpuno rastopljenu ljubavlju prema bližnjemu, za čije si spasenje toliko žedao na drvu svetoga križa“¹⁸⁰.

Iz mistične kontemplacije Kristove ljubavi, upućene osobno svakome u potpunom daru samoga sebe na križu, rađa se žed za spasenjem njegova tijela, koje se konkretizira u tijelu svakoga brata i sestre. Kamila Baptista nastanjena je velikom strašću prema Crkvi svoga vremena, uznemirenom teškim protusvjedocima. Naime, Varano je živjela za vrijeme papinstva Aleksandra VI. i intenzivno je patila zbog rana Kristove Zaručnice, ali je bila svjesna njezine ljepote, koja se ostvaruje u svakom njezinom vjernom članu. Taj je govor veoma prisutan u *Duhovnim bolima*, u kojima opširno govori o Kristovim udovima, usko povezanim s njegovom smrću na križu, što nalazimo u upravo navedenom odlomku.

b) Život u Crkvi

Kod Marije Andele Astorch postoji snažan osjećaj za Crkvu, koju je voljela s intenzivnim sudjelovanjem, dotle da ju je vidjela u viziji za vrijeme pjevanja uskrsnog prekonija na riječi *Exultet et mater Ecclesia*.

„Imala sam razumsko viđenje Crkve, moje majke, u liku prekrasne gospođe, odjevene u bijelo i okružene bijelim sjajem poput sunca. [...] Moja duša ju je gledala s ljubavlju i nježnošću, a ona je mene gledala slatkim licem i nježnim pogledom, koji je u moje dubine unio povećanje iskrenosti i tako snažan osjećaj bliskosti, koji me pozivao da joj dadnem nježan i srdačan zagrljaj, ali me moja nedostojnost sputavala. Učinci su bili veoma posebno

¹⁸⁰ CAMILLA BATTISTA DA VARANO, *Trattato...*, u *Le opere...*, 133-135.

poštovanje zbog toga što sam sebe vidjela kao kćer Crkve, i znak da se osjećam snažno privučena i kao prijatelovljena njezinom tajnom blagu¹⁸¹.

Nalazimo osjećaj pripadnosti koji proizlazi iz kontemplacije Kristove Pashe i izražen simboličkim ključem: zaručnica je Crkva, ali svatko je dionik te stvarnosti. Govoreći o noćnoj molitvi, Marija Anđela još jednom očituje svoj crkveni smisao:

„Budući da se matutin održava uvijek u dvanaest sati noću, ovaj čas naša majka Crkva naziva 'presveta noć', časom u kojemu se sve nalazi u počinku i dubokoj šutnji: stoga u ovom času vjerna Kristova zaručnica započinje svoja srdačna i nježna darivanja i prinošenja same sebe, koliko god bili najmanji, Bogu ljubavi koji je, budući Bog, htio postati čovjekom i roditi se u tom času, te slaviti svadbu s ljudskom prirodom¹⁸².

Noćnu molitvu Crkva naziva „presveta noć“, kao onu vazmenu, jer svako liturgijsko bdijenje obnavlja Uskrs. Stoga nas slavljenje noćne službe uranja u vazmenu dimenziju. Tako hvala prevladava nad žrtvom, dajući molitvi posebno svadbenu obilježje: Crkva, Kristova zaručnica, bdije sa svojim Zaručnikom.

Kod Marije Anđele Astorch veoma je prisutan još jedan vidik crkvene dimenzije, rijedak u njezino vrijeme:

„Budući da sam stanovnik vojujuće Crkve, moram pjevati Božje pohvale s čistoćom i radošću srca, i prisiliti se nasljedovati anđele u ljubavi i štovanju, sa strahom i trepetom za moju nedostojnu ljubav; i tako učiniti od svih hvala kao miomiris Presvetom Trojstvu, stavlajući ih zajedno u zlatnu kadionicu koja je srce Krista, Gospodina moga¹⁸³.

c) Ljubav prema siromasima

Živeći u Crkvi istu Kristovu strast ljubavi, naše Svetice pokazuju posebnu sklonost prema siromašnima, prema posljednjima u društvu njihova vremena. Taj vidik vidljiv je kod Klare koja se brine za one koji dolaze u Sveti Damjan. Očituje se opet na poseban način kod Janje Praške: Janja je, naime, voljela siromahe, bijedne svoje zemlje i uvijek ih je podupirala. Prije ulaska u samostan, intenzivno je živjela milosrdnu ljubav koja postaje bližnjim najsiromašnjima, najzadnjima, služeći na mjestima koja su primala ljude u najnepovoljnijim stanjima i sagradivši bolnicu. Ali ljubav prema bijednima, patnicima, potrebitima ostaje veoma snažna za cijeli život, također i u samostanu. Njezin osobiti poziv moramo čitati u njezinoj stvarnosti kao princeze monahinje, koji ju je doveo da ga ostvari u veoma posebnom kontekstu: kao kraljeva sestra, osjeća hitnost da se dariva svima, s posebnom ljubavlju prema posljednjima.

Ljubav prema siromasima obilježava sve naše Svetice, ali ona se prije svega živi pomažući onima koji kucaju na vrata. To se događa i danas, premda zahtijeva puno manje odricanja nego u prošlosti. Za Katarinu, primjerice, tijekom njezine službe vratarice, nahraniti siromaha koji joj dolazi na samostanski vrtuljak znači preskočiti oskudni obrok, jer u kući nema nikakvih zaliha: živi se iz dana u dan, kao posljednji u društvu. Marija Anđela se pak konkretno brine za obitelji, za ljude u teškoćama, posebno za vrijeme katalonskog rata. U tom razdoblju bila je najprije u Zaragozi, zatim u Murciji, gdje su stigle mnoge katalonske izbjeglice, kojima je Astorch pomagala na sve načine, nastojeći pomoći im da nađu kuću i dođu u stanje da žive dostojanstveno. Njezino djelovanje doista je jedinstveno, jer ljubav ju

¹⁸¹ L. IRIARTE, *Beata Maria Angela...*, 36.

¹⁸² *Ivi* 37-38.

¹⁸³ *Ivi* 36.

tjera da otkriva nezamislive puteve, s obzirom na to da živi u klauzuri, bez telefona i ostalih blagodati današnjice, a posebno pazi da se ne zadržava predugo u govornici.

d) Razgovori u govornici

Marija Anđela Astorch veoma je važna za stanovnike raznih gradova, u kojima se postupno utvrđuje radi novih osnutaka: imajući dar savjeta, često ju zovu ljudi željni duhovne pomoći ili svjetla u teškim trenucima. Više puta dolazi u iskušenje da smanji broj razgovora, ali ju ispovjednik moli da ne odbija razgovor s onima koji joj se obrate. Zapravo, Božji službenik poznaje njezinu unutarnju ravnotežu i potpunu predanost Gospodinu, pa želi da izlijeva ono što nosi u srcu. Ponovno pronalazimo Klarin način. Čitajući svjedočanstva na *Postupku*, otkrivamo, naime, da su ljudi odlazili k njoj crpsti svjetlo duha. Ova crta nije prisutna kod svih naših Svetica, koje su općenito malo odlazile u govornicu.

Prisutnost savjetovanja oslabila je nakon Tridentskog koncila, zbog duhovnosti toga doba, uz potvrdu koncilskih otaca. Klauzura je, naime, shvaćena kao izdvojenost: ne viđati nikoga i ne razgovarati ni s kim. To nije duh Klare koja zauzima tipičan stav srednjovjekovne rekluze: živi zatvorena, ali Božji narod dolazi k njoj kako bi crpio od njezine mudrosti.

Tu su dimenziju preuzele naše Generalne konstitucije (usp. čl. 125 i 149), gdje se govornica promatra kao mjesto gdje se od nas traži svjedočiti Krista. Naravno, potrebna je ravnoteža: nije moguć prečesti odlazak u govornicu, inače upadamo, ne hipotetski, u opasnost da se ispraznimo. U razgovor s braćom i sestrama unosimo ono što je Gospodin stavio u nas, stoga nam je potrebno puno poštivanje svih ritmova našega života. Rijetkost posjeta, koju nalazimo u našem *Obliku života*, ima ovo značenje: one koje su pune Njega prenose ga, inače doticaj s vanjskim postaje izvorom bijega. Ako tu ima traženja samih sebe, zadovoljenja potrebe, posjeti u govornici poprimaju negativnu konotaciju i sprječavaju osobu da se odazove Gospodinu. To vrijedi i za odnose s rodbinom: ljubav prema njima trebamo sve više živjeti u Gospodinu. Potrebno je postupno pročišćavanje potrebe da ih se vidi, nadvladavanje određene ovisnosti o njima također u materijalnim potrebama, da hodimo prema besplatnosti ljubavi sve više ukorijenjenoj u Duhu Svetom, koji čini da se živi svaki odnos u Njemu, kušajući slobodu djece Božje.

e) Poznavanje događaja

Drugi vidik crkvenog osjećaja naših Svetica je poznavanje događaja u koje su uronjene. Kod Janje Praške, zbog njezina posebnog stanja o kojem smo već govorili, nalazimo puno sudjelovanje u povijesnim događajima njezina naroda, koji su glavni predmet njezine molitve. U drugim slučajevima događa se da u molitvi naše Svetice bivaju svjesne teških situacija u Crkvi i u društvu. Katarina, primjerice, intenzivno moli za rat koji se vodi u Carigradu, kad joj Gospodin daje shvatiti da je završio osvajanjem grada i da svoje prošnje mora usmjeriti na drugo.

Preko ispovjednika, ali i putem izravnog doticaja s ljudima, Marija Anđela ima izvanredno znanje o događajima svoga vremena i čini svoj život potpunim prinosom. Tijekom rata u Kataloniji, koji joj je donio velike patnje za njezinu daleku domovinu, Astorch je uzdizala neprestanu prošnju za Katalonce, svoj narod, ali Gospodin, koji uvijek prosvjetljuje one koji otvorena srca dolaze preda Nj, daje joj razumjeti kršćanski smisao molitve, rekavši joj: „Sve su to moja djeca s jedne i s druge strane“. Biti osobe mira znači „staviti ruku na rame jednom i drugom takmacu“, prema riječi kard. Martinija. To je stav kršćanske molitve u svakoj okolnosti.

Veronika Giuliani živi u potpunoj izolaciji: u određenom trenutku, naime, smije razgovarati samo sa službenikom Božjim koji ju vodi i piše četirima sestrama klarisama u Mercatelu. Ipak, neke vijesti stižu do nje preko ispovjednika, koji ih povjerava njezinom zagovoru, znajući za njezin stav potpunog predanja Bogu. No neke događaje doznaje izravno od Gospodina. Primjerice, dok se moli saznaje da je umro Papa i da se održavaju konklave. Stavlja se još u stav zagovaranja za Crkvu, dok Turci napadaju balkanske krajeve.

Želeći da Veronika zagovara za sve, Bog postaje izravni dotok neke vijesti koja nije svrha samoj sebi. Ona ju zapravo stavlja u položaj da se svjesnije postavi u stav potpunog prinošenja vlastite malenosti, u jedinstvu s Kristovom žrtvom, za konkretnu stvarnost svoga vremena.

f) Zagovaranje za grešnike

U zagovoru naših Svetica ističe se jedan poseban vidik: imaju svijest da su najveće grešnice na zemlji, ali osjećajući se solidarnima sa svim grešnicima ne prestaju za njih uzdizati prošnje i činiti pokore. Među ostalim, posebno značenje dobiva preuzimanje odgovornosti za one koji su osuđeni na smrt, čije stanje odmah podsjeća na Isusa razapetog za naše grijehе.

Poznat je slučaj Katarine, koja je ishodila obraćenje i ispovijed *in extremis* čovjeka osuđenog na smrt, koji nije htio ni čuti za Boga i svećenike. U ime svih sestara napisala mu je pismo puno bratske ljubavi:

„Predragi i najsrdačniji naš brate u Isusu, za Vašu utjehu javljamo Vam da smo sve zajedno obavljale i obavljat ćemo svakodnevnu molitvu za Vas do posljednjeg časa Vaše smrti, i čvrsto Vam obećajemo da ćemo i nakon smrti moliti Boga za Vašu dušu; i želeći milost od Vas, sve Vas uporno molimo za ovo, to jest da s velikom strpljivošću i snagom nastojite primiti ovu smrt koju će dopustiti božanska pravda, i ne sumnjajte u svoje spasenje, jer Krist je došao prihvatiti smrt samo da dadne život grešnicima. I teret svojih grijehа s potpunim povjerenjem stavite u beskrajno milosrđe našega Gospodina Boga i u zaslugu njegove presvete i predragocjene Krvi. A smrtnu kaznu koja Vam je naložena, snosite muževno samo zbog sjećanja na bolnu i pregorku smrt Kristovu. To čineći, budite sigurni da će Vas primiti raširenih ruku¹⁸⁴.

Katarina ga moli za Kristove rane, stavljajući usporedo njegovu smrt i smrt nevinog Isusa. Toplina istinske bratske ljubavi zajedno sa zagovornom molitvom postiže čudo promjene njegova srca. Taj se vidik još pojavljuje kod Vigrijeve, dok svjedoči o ljubavi prema Bogu i bližnjemu:

„Bog mi je, kako on to dobro zna, udijelio tako veliku i neprestanu želju za njegovom čašću, da sam ga opetovano molila s najsrdačnijim suzama i slobodnom voljom da se udostoji dati mi ovu posebnu milost: da, ako bi se njegovu veličanstvu mogla pridodati čast mojim prokletstvom, neka mi ushtjedne udijeliti ovo, da na dnu paklenog ponora, ako se može reći da postoji dno, ushtjedne načiniti, svojom najstrožom pravdom, još jedan, strašniji i bezimeni ponor, gdje bih ja, kao posljednja i najkrivlja grešnica, bila stavljena poput paklenog nakovnja na kojemu bi se neprestano radilo na okajanju krivnje svih grešnika koji su ikada postojali, onih koji su sada i onih koji će biti u budućnosti¹⁸⁵.

Suočavamo se s najparadoksalnijim odlomkom Katarine koja moli Gospodina da sama ode u pakao, kako bi se svi ostali spasili. Osjećaj zagovora gurnut je do krajnosti, budući da je

¹⁸⁴ CATERINA DA BOLOGNA, *Copia di lettere...*, u *Temi spirituali...*, vol. II, 1008-1009.

¹⁸⁵ CATERINA DA BOLOGNA, *Le sette armi...*, u *Mistici...*, vol. III, 157-158.

Vigrijeva u sebi dovršila put ljubavi koji je doveo Isusa Krista sve do križa, u ispunjenju Božje volje: On, naime, hoće da se svi ljudi spase. Tko mu se približi, osjeća kako u njemu raste ta želja, sve do Katarinine nečuvane molbe, koju je bezbroj puta ponavljala u molitvi. I traži nemoguće: kada ste sjedinjeni s Kristom, ne možete se odvojiti od Njega, međutim, snaga ljubavi tjera vas na slične molbe. Još više, Katarina se osjeća nedostojnom da bude uslišana, jer tvrdi da nije u potpunosti iskoristila „talent ljubavi“, prema učenju Zaručnika, naučenom u neprestanom ljubavnom dijalogu.

Zagovor za grješnike ostvaruje se također pokorničkim činima, vidik veoma prisutan kod Veronike, ali ne samo kod nje. Već znamo kako njezina luda tjelesna iscrpljivanja Gospodin prihvaća, samo ako se provode za njegovu braću. Poseban Veronikin poziv naznačen je u *Dnevniku* tipičnim izričajem: „postavljam te *posrednicom* za grešnike“. Ova značajka njezina poziva očituje se u mističnom iskustvu.

U opisu viđenja koje se dogodilo na Božić, u kojemu Veronika „vidi“ Dijete Isusa s njegovom majkom, jedan odlomak pripovijedanja odnosi se na molbu koju je više puta ponovila:

„Dijete Isus, okrenuto svojoj Presvetoj Majci, pokazuje joj navedeni spis, te se činilo da oboje govore: 'Učinimo joj tu milost'. I stavio je spomenuti spis na svoje Srce i vidjela sam ga kako odmah nestaje. A on, okrenuvši se prema meni, reče mi ovako: 'Pa dobro, što hoćeš?' A ja sam odgovorila, ali ne znam kako: 'Samo tebe hoću; a radi tvojih zasluga i zasluga tvoje Majke molim te za obraćenje grješnika i preporučam ti ovaj sveti red. Učini da sve budu za tebe, oduzmite od nas što ti nije milo.' [...] Kad je sve ovo završilo, pozvala sam sve sestre ako žele poći sa mnom u vrt. Tako je njih devet prihvatilo ovaj poziv, a ja uzeh Dijete Isusa za ruku i išla sam naprijed; ali nisam znala što radim. Rekla sam sestrama: 'Hajdemo! Pozovimo grešnike'¹⁸⁶.

Načini na koje Veronika poziva grešnike na spasenje tipični je za njezinu dramaturgiju radnje i za njezin odgovor Bogu, koji ju u potpunosti otkriva kao ženu svoga stoljeća. Također značajke viđenja, nošenje križa hodajući po vrtu, itd. na istoj su crti. Njezino davanje same sebe za grješnike poprima poseban vidik u odnosu s dušama u Čistilištu, za koje intenzivno moli: općenito joj ih ispovjednik povjerava. Giuliani se ne ograničava na to da moli Gospodina, nego živi čistilište umjesto njih. U *Dnevniku* se, naime, osobito u posljednjem razdoblju njezina života, često nalazi: „Veronika ide u čistilište“. Stoga ona kuša patnju osobe za koju moli u strašnim noćima boli: one traju čak i mjesecima, onda joj Gospodin daje shvatiti da je ta duša oslobođena.

Ova dimenzija da je za druge navela je određene učenjake da ju nazovu mistikinjom ispaštanja. Bez sumnje, to dotiče jednu dimenziju koja je veoma prisutna kod Veronike Giuliani. Međutim, isticanje samo ovog vidika kod nje previše je ograničavajuće. Trebalo bi barem objasniti kako ju potpuno predanje božanskoj ljubavi, volji Očevoj, čini da do ove točke sudjeluje u njegovu naumu spasenja za sve ljude. Ostao bi također u sjeni sav dinamizam ljubavne strasti koji ju je vodio u ponor poniznosti; zatim njezina trojstvena mistika i još drugo.

Poslušajmo od blažene Julije učenje o značenju molitve za sve:

„Znamo da je blaženi Krist bio stavljen na križ raširenih ruku da zagrlji sve one koji žele doći k njemu, moleći i tražeći sve nas s tolikom ljubavlju (usp. *Iv* 17,11), kako uči Sveto pismo. Tako on hoće da budemo raširenih ruku, protežući milosrđe nad bližnjega s velikom

¹⁸⁶ VERONICA GIULIANI, *Un tesoro...*, vol. I, 737. Spis što ga je Dijete Isus držalo u ruci je Veronikina prošnja. Razgovor s Isusom svojstven je *Dnevniku*. Veronikin odgovor započinje uvijek sa: „Samo Vas hoću“, naznačujući tako središte i smisao svojega bića.

ljubavju, da upućujemo molitve Bogu za spasenje duša, i kao što želimo da naša duša bude spašena, tako moramo čeznuti za spasenjem svih i za Božjom čašću¹⁸⁷.

Ovdje nalazimo teološko značenje zagovora: treba se staviti s Kristom na križ, ostati ondje poput Njega, dopustiti da se Njegova ljubav izlije za spasenje naše braće. Ako smo u Njemu, dijalog s Ti nas širi, dajući nam tjeskobu i bol za sve patnje naše braće. Ako naša molitva ostane ograničena na određenu intimnost s Njim, ona nije autentična. To je samo vjerski intimizam, protiv kojega se mnogo borilo, i to s razlogom, u klimi Drugog vatikanskog sabora. Ova osobina pojedinih pobožnih duša 19. i ranog 20. stoljeća nije zapravo prava kršćanska molitva, koja po svojoj naravi širi srce prema cijelom svijetu, dajući im želju samoga Boga, to jest spasenje svih.

g) *Duhovno majčinstvo*

Poslušajmo sada Mariju Anđelu Astorch, koja se osjećala sestrom i majkom svih vjernika, s veličanstvenim crkvenim osjećajem:

„Vječni Bože, koji si usadio u moj duh ovu ljubav i ovu nutarnju tjeskobu za spasenje svih vjernih: o, kad bih mogla svima biti majka da ih hranim po tvom ukusu! O, kad bih mogla djelovati na srca svijetu! Udijeli mi ovu milost, o moj Bože, vječni ljubitelju, da govorim srcima svih i da im kažem da duša bolna i željna njihovog dobra gori od želje da vidi kako te svi poznaju, slušaju i ljube“¹⁸⁸.

Ovo majčinstvo je duboki smisao našega života, kao što je očito kod Klare: mi smo Kristove majke kada ga rađamo dovodeći braću novom životu kršćana. Mariji Anđeli nije dosta: ona želi i nahraniti svoju „djecu“, to jest dati samu sebe da svi upoznaju, slušaju i ljube Gospodina. To mora biti naša želja. Možemo „privući braću ljubavi Božjoj“ (usp. *ComPat* 5), ako smo toliko ispunjene da joj dopustimo da preplavi: to se ne događa samo u susretima u govornici, nego po otajstvenoj apostolskoj plodnosti svojstvenoj našem životu, pravom majčinstvu u duhu. Zapravo, Gospodin nam je dao srce koje se želi proširiti na dimenzije Crkve i svijeta. Svi ljudi moraju naći mjesto u njemu: Gospodin nas nije zatvorio da suzi naše umove i srca, nego da dopustimo da se rašire i prihvate svaku ljudsku, tjelesnu, moralnu i duhovnu bijedu.

Kod Marije Anđele majčinska dimenzija poprima načine izražene simbolima tjelesnog majčinstva:

„Odjednom sam osjetila miris mlijeka s priopćenjem, u svojoj nutрини, popraćenim glasom Gospodnjim: 'Ovo je miris majke'. Time mi je htio reći da sam majka sve svoje vjerne braće, kao svoje djece, priopćujući im mlijeko svojih vježbi i blagodati koje je Gospodin udijelio meni, svojoj nedostojnoj sluškinji i najmanjem stvorenju. Tu sam postala svjesna te majčinske obveze prema brojnoj djeci. Naravno, za njihov lijek rado bih otišla na bilo koja vješala da ponudim život za sve“¹⁸⁹.

Izlijevati mlijeko, osnovnu hranu za malene, znači pustiti da se svaki Gospodinov dar prelijeva. Tu sliku koristi sveti Petar: „Kao novorođenčad žudite za duhovnim, nepatvorenim mlijekom da po njemu uzrastete za spasenje, ako ste doista *okusili kako je dobar Gospodin*“ (*1 Pt* 2,2-3). Hrana kršćanina, čim je rođen na novi život, jest Duh Sveti, koji u Svetome pismu poprima majčinska obilježja. Tako oni koji dopuste da ih vodi njegovo sveto djelovanje

¹⁸⁷ GIULIA DA MILANO, *Revelationi...*, u *Temi spirituali...*, vol. II, 1281.

¹⁸⁸ L. IRIARTE, *Beata Maria Angela...*, 83.

¹⁸⁹ *Ib.*

postaju sudionici istog majčinstva, imajući konkretno iskustvo ljubavi spremne dati svoje živote za Božje sinove i kćeri koje osjećaju svojima. To je neizreciva plodnost našega poziva. Majčinstvo Siromašne sestre duboko je izraženo u dimenziji duha. Proviđi se prije svega u majčinskom uzajamnom darivanju unutar zajednice, da bi se proširila na sve ljude. Stoga se ne ograničuje na izgovaranje zagovornih molitvi, koje jednostavno izražavaju ono što se svakodnevno čini u darivanju sebe.

h) Misionarska dimenzija

Majčinstvo u Duhu ostvaruje se u konkretnom životu, u kojemu se ostvaruje specifično poslanje Siromašnih sestara,

„malog stada (usp. *Lk* 12,32), koje je Gospodin Otac riječju i primjerom preblaženoga našeg oca Franje rodio u svojoj svetoj Crkvi, da nasljeđuje siromaštvo i poniznost njegova ljubljenoga Sina i slavne Djevice, Majke Njegove“ (*OporKI* 46).

Uprisutniti Isusa Krista siromašnog i poniznog, čini nas misionarkama u pravom smislu. Međutim, odlazak k narodima kako bismo prenijele naš *Oblik života*, koji upotpunjuje stvarnost Crkve na određenom mjestu, može se vidjeti već u Klarinoj želji da ode u Maroko da umre kao mučenica i tako dadne vrhunsko svjedočanstvo svome Gospodinu. Na toj liniji, početkom 14. stoljeća u Svetom Ivanu Akrijskom, točno među Saracenima, nalazimo samostan klarisa ubijenih jer su bile kršćanke.

No, prije svega u Španjolskoj, u 16. stoljeću, na valu oduševljenja za otkrivanjem „novoga svijeta“, Siromašne sestre krenule su osnivati samostane u Srednjoj i Južnoj Americi. Zbog toga se suočavaju s teškim uvjetima, teškim i opasnim situacijama s avanturama sličnim pustolovnom romanu. Primjerice, jedna klarisa završi u rukama Indiosa. Ali nije klonula duhom: u mjesecima provedenim među njima naviješta Evanđelje jednostavnom katehezom, primjerom svoje molitve i svoje radosti.

U tom razdoblju najistaknutiji lik bila je Jeronima od Uznesenja (1555.-1630.), koja je sa skupinom od šest družica iz raznih španjolskih samostana krenula na pustolovno putovanje preko Atlantskog oceana, zatim se zaustavila u Srednjoj Americi, da bi se ponovno ukrcala i prešla Tihim oceanom. Tijekom plovidbe umire jedna sestra, pokopana u moru. Mala skupina konačno stiže u Manilu.

Majka Jeronima iznimna je žena, obdarena velikim ljudskim i duhovnim karakterom, intenzivnog kontemplativnog života. U teškim uvjetima, usred svih vrsta sukoba, uspjela je osnovati samostan u Manili, koji se odmah napunio mladim Filipinkama. To je novi Sveti Damjan koji nastaje u siromaštvu, čvrsto zasađen u duboke korijene duhovnog života svoje majke i njezinih družica. Među prvim sestrama nalazimo i malu Japanku, Luciju, koja je sa svojom obitelji pobjegla od progona kršćana u Japanu. Umrla je veoma mlada, možda prije dvadesete godine, nakon života koji je u potpunosti bio posvećen na putu božanske ljubavi.

Dvije od španjolskih klarisa pustolovnog duha oputovat će zatim u Macao s nekim sestrama koje su ušle u Manilu: s. Leonora od Svetoga Franje (1583.-1651.), utemeljiteljica i opatica prvog samostana osnovanog u Kini, velika učiteljica duhovnog života i gorljiva ljubiteljica siromašnog Raspetog. Njezina pratilica Magdalena od Križa s dvije sestre španjolskog podrijetla morat će otići zbog dekreta mjesne vlade o izgonu. Tijekom pustolovnog putovanja, brod na koji su se ukrcale uspijeva pristati u Vijetnamu, gdje se naša klarisa kroz nekoliko mjeseci posve posvetila naviještanju Evanđelja, da bi se vratila u Manilu i radosno nastavila svoj put.

Dvadeseto stoljeće sa sobom je donijelo buđenje ovog odlaska u misijske zemlje, da posvuda proširimo našu duhovnost, klarijansku karizmu.

DODATAK

Čini se nužnim zaključiti s nekim pojašnjenjima o mistici, koja je u svom kršćanskom značenju način življenja odnosa s Bogom u kojemu vlada ljubav. Mistični život svojstven je Kristovom učeniku koji je postao svjestan stvarnosti svoga krštenja po sakramentima, osobnoj molitvi, čitanju Biblije, vjernosti zapovijedima u svakodnevnom životu: osjeća se kao sin u Sinu, ljubljen od Oca i hramom Duha Svetoga.

Na tom putu, ustrajnom umnom molitvom, može se postići stečena kontemplacija, koja se kuša kada se čini savršen čin ljubavi prema Bogu, to jest bez sjene samotražnja. Međutim, uvijek je riječ o dobrohotnoj božanskoj snishodljivosti: Gospodin privlači svojom milošću dopuštajući prolaz do kontemplacije.

Tu je zatim ulivena kontemplacija, koja je potpuni dar i poprima različita obilježja u raznim duhovnostima, u kojima se može dogoditi, osobito na Zapadu, da se prvenstvo daje inteligenciji, razumu. U mistici pak prevladavaju srce, volja i Ljubav. U stvarnosti se radi o onome što smo uobičajili nazivati *mističnim iskustvom*, koje nastojimo definirati imajući na umu specifičnosti klarijanske franjevačke duhovnosti. Pod „iskustvom“ mislimo na nešto što se ne može postići vlastitim snagama, već dolazi od Gospodina: to je dar u kojemu Bog djeluje u dubini i žena koja ga prihvaća duboko je toga svjesna. Njegova apsolutna besplatnost sprječava nas da se njime hvalimo, štoviše, utvrđuje uvijek sve više u poniznosti. Da bi bilo kršćansko, to se iskustvo uvijek mora dogoditi u Isusu Kristu, koji se nikada nije povukao. Postoji postupno kristificiranje na različitim razinama: usklađenost s Njim na putu potpunog ogoljenja sve do golotinje križa (*kenosis*), u potpunom daru samoga sebe; prodiranje u njegovo otajstvo, u njegovo srce, u ranu njegova boka; potpuno prijanjanje uz volju Očevu. Ima svoje uobičajeno mjesto u Euharistiji, koja se sve više preobražava u Njega ulijevajući žar ljubavi za spasenje braće i sestara.

To je trojstveno iskustvo, u dinamizmu ljubavi koja djeluje po svojem ukusu u duši, preobražava ju, oblikuje, sagorijeva poput goruće vatre. Potiče na veoma intenzivnu asketsku predanost s jakim naglašavanjem pasivnih kreposti, to jest poniznosti, poslušnosti, žeđi za podnošenjem boli. Hrani se Riječju koja se moli u liturgiji, u slijedu vremena i slavlja koja svake godine predstavljaju Kristova otajstva. Euharistija također hrani žar želje da se ostane u Kristu Isusu, što sa sobom donosi postupno marijansko poistovjećivanje, u majčinskom ključu, tako da se ponovno u sebi oživi *fiat* u Utjelovljenju, Marijino potpuno prijanjanje uz Očevu volju.

Nadalje, mistično iskustvo je simbolično: ne može se izraziti današnjim jezikom. Kod naših su Svetica simboli usko povezani s dinamikom svadbe s Kristom i s majčinstvom, u odnosu na Mariju. Uvijek je prisutan bolni prijelaz Zaručnikove odsutnosti. Sve se događa u pustinji: život Siromašne sestre jest da uđe u dubine pustinje. Šutnja je ozračje u kojemu djeluje ljubav. U opisivanju životnih prolaza uvijek je riječ o hodu, prije svega življenom kroz mjesta Muke, jer put vodi do uskrskog Raspetog, središta iskustva. Pasha Isusa Krista vrhunac je nasljedovanja, koje se zaključuje u trojstvenoj mistici sličnoj onoj Franjinoj.

Još je potrebno razjasniti razliku između mističnog iskustva i mističnih pojava. Duboki dar iskustva Boga sam po sebi ne uključuje izvanredne pojave. Pod tim izričajem mislim na one čimbenike koji se također mogu provjeriti izvana, u rasponu od ekstaza, viđenja, lokucija, transverberacija itd. do stigmati i još drugoga. To su akcidentalni čimbenici, povezani također s duhovnim ozračjem u kojemu se kreću protagonisti i s njihovom prirodom. Kod naših najstarijih Svetica mistične pojave su rjeđe i jednostavnije, dok je 17. stoljeće razdoblje u kojemu su mistične pojave naglašenije.

Moramo istaknuti da je to manje važan vidik u životu naših Svetica, iako je najuočljiviji. Njihova svetost ne leži u mističnim pojavama, nego u herojskom stupnju kreposti, u ljubavi koja se živi u suobličnosti s Raspetim, sve do potpunog sebedarja. Bez sumnje bile su uronjene u mističnu aureolu svojstvenu tom vremenu. Međutim, ne može se isključiti mistično iskustvo u našem vremenu, toliko različitom od njihova: ono bi se najvjerojatnije trebalo prikazati na jednostavniji način, bliže evanđeoskom jeziku Franje i Klare. Bitni uvjet ostaje bespridržajna vjera u Ljubav i potpuno izručenje u ruke Očeve, dopuštanje da nas Gospodin ljubi, ogoli i potpuno prožme, tako da život bude uistinu potpuni dar sebe u njegove ruke. Jedna Veronikina pjesma, koja nije imala književnu pripremu niti pjesničko nadahnuće kao Katarina Bolonjska ili Kamila Baptista, izražava smisao života koji se troši u Gospodinu:

„Želim sebi mrijet' / živjet' i mrijet' i u tebi, Kralju moj: / usmrtit ću svoju volju, / pobjeći od svih užitaka svojih, / i tada ću moći reć': / moje dobro je moje umiranje! / I jednom kada ovo moje, ovo Ja bude mrtvo / sjedinjena ću s tobom bit', o Dobro moje, Bože moj [...] / O Ljubavi moja, vrhovni Kralju, privuci me svu u sebe! / Ne marim za sebe; / u tvome srcu želim bit' / i u njemu želim pjevat': Želim sebi mrijet' / da tebe posjedujem. Kad budem u tebi, / neću više tražiti sebe. Zato nek' bježi od mene ovo Ja / i nek' ostanem sjedinjena s tobom, o Dobro moje, Bože moj!“

(završetak)